

У нумары:

Прэстыж айчыннай адукацыі

Інтэрв'ю з міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Радзьковым

Стар. 4-5

Новае выданне «Песні пра зубра»

У Польшчы выдадзена паэма М. Гусоўскага на польскай, беларускай, літоўскай, рускай, англійскай і мове арыгінала

Стар. 6

Далі чыстыя, далі светлыя

Мініяцюры Міхася Хамца — пранізлівыя роздумы пра Радзіму, жыццё, чалавечыя лёсы

Стар. 9

Шляхетны духам

Пра кампазітара Уладзіміра Кандрусевіча — годнага прадстаўніка інтэлігенцыі Беларусі

Стар. 11

«З прыродай зліўшыся душой...»

Максім Багдановіч і сімвалізм

Стар. 13

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: другое паўгоддзе, на 1 месяц — 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб.
Падпісны індэкс — 63880

Паклон Прыгожаму Чалавеку

“Які прыгожы моцны чалавек!” — Анатолям Анікейчыкам лёгка было захапіцца. Нават з першага позірку — на яго магутную і мужную постаць, на рукі — такія дужыя і такія вытанчаныя, на ясны адкрыты твар са светлымі смелымі вачамі, на імпазантныя пробліскі сізізны ў чорнай, як смоль, шавялюры... І захапляліся: асобай скульптара-волата, дасканаласцю яго эмацыянальнага майстэрства, талентам жывь ярка. Захапляюцца ім і сёння — успамінаючы...

А ўспамінаючы народнага мастака, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Анатоля Анікейчыка, дадаюць: “Мог бы жывь і жывь. І яшчэ многае зрабіў бы для мастацтва”. Дзень жыцця (1932 — 1989) сведчаць, што пакінуў ён гэты свет насамрэч рана і што сёлета мог у коле блізкіх, сяброў, калег і вучняў адзначыць свае 75. Але юбілейная дата сталася днём памяці, які сабраў прадстаўнічую грамаду ва ўтульнай выставачнай зале Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. Да 23 ліпеня

тут разгарнулася экспазіцыя станковых работ А. Анікейчыка.

Агульная назва “Рамантыка вобраза” з’яднала і праявы стыхій, эмацыянальных станаў, выказаных праз пластыку абстрактных лірычных персанажаў, і скульптурныя партрэты рэальных людзей: мастака Г. Паплаўскага, кампазітара П. Чайкоўскага, дзяржаўных дзеячаў — П. Машэрава, Э. Чэ Гевары, Ф. Кастра, паэтаў Г. Ахматавай, А. Пушкіна, мастака В. Ваньковіча ў маўклівым дыялогу з А. Пушкіным ля крыніцы... На цэнтральнай сцяне выставачнай залы размясціўся партрэт самога А. Анікейчыка (гл. фота), напісаны М. Данцыгам у 1988 годзе. Мастакі У. Басальга, Г. Паплаўскі, У. Пракапцоў, скульптары А. Арцімовіч, У. Слабодчыкаў, архітэктар Л. Левін — усе, хто выступаў на мемарыяльнай вечарыне, схілялі галаву ў паклоне перад гэтым выразным абліччам. Успаміналі, які бліскучы апавядальнік быў А. Анікейчык. Як лёгка ладзіў са студэнтамі. Як адстойваў перад уладамі незалежную пазіцыю мастака, яго права на творчасць, як змагаўся за высокі прафесіяналізм. Ён, як ніхто іншы, ра-

зумеў ролю архітэктара ў манументальным мастацтве. Яму зайздросцілі, але для многіх ён быў глыбай, апірышчам, страта якога адчуваецца па сённяшні дзень. Прафесара Анікейчыка можа назваць сваім настаўнікам кагорта значных сёння беларускіх скульптараў... І дзіўна, што дагэтуль няма манаграфіі пра яго творчасць, не выдадзены маляўнічы каталог работ. А сярод іх — помнік Янку Купалу на Вайсковых могілках у Мінску, бюст песняра ў Араў-парку (Нью-Йорк), скульптурная кампазіцыя ў Ляўках, манумент у купалаўскім парку (сумесна з Л. Гумілеўскім). Знакаміты “Прырыў” ля Ушачаў, Мікалай Гастэла ў Радашковічах і мноства цудоўных рамантычных скульптур...

Анатоль Анікейчык пакланяўся Прыгожаму Чалавеку. Ці дакладней — прыгожаму ў чалавеку: той ідэальнай гармоніі духоўнага і вонкавага, якую майстар імкнуўся ўгледзець, раскрыць і выявіць у кожнай сваёй мадэлі. У той летні дзень ішлі з паклонам да яго...

С. БЕРАСЦЕНЬ
Фота К. Дробава

Традыцыйна кожнае паўгоддзе ў разнастайных галінах вытворчасці падводзяцца вынікі працы. Не выключэннем стала і кнігавывавецкая галіна. Аб яе развіцці распавёў намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігар Лапцёнак.

Лічбы патрабуюць аналізу

Сведчыць статыстыка

Згодна з папярэднімі дадзенымі, за першае паўгоддзе 2007 года выдадзена 6443 кнігі і брашуры агульным тыражом 24,9 млн. экзэмпляраў аб'ёмам 367,3 аркушаў-адбіткаў. На 1 ліпеня ў рэспубліцы зарэгістравана 646 суб'ектаў гаспадарання разнастайных формаў уласнасці, якія маюць ліцэнзію на выдавецкую дзейнасць. Да таго ж большасць кніг выдадзена ў сталіцы — 85 працэнтаў ад агульнай колькасці і больш як 98 працэнтаў ад агульнага тыражу. Што датычыцца беларускамоўнай прадукцыі, то сёлета ў Беларусі, згодна з папярэднімі дадзенымі, выйшла 430 найменняў кніг і брашур тыражом 1,76 млн. экзэмпляраў. А гэта ўсяго толькі больш як 6 працэнтаў ад агульнай колькасці назваў і каля 7 працэнтаў ад колькасці тыражу ўсіх кніг. Дарэчы, Ігар Лапцёнак адзначае, што сёлета асноўныя паказчыкі крыху зменшыліся.

Адмоўныя тэндэнцыі за паўгоддзе абазначыліся ў дзейнасці 6 дзяржаўных выдавецтваў. Ігар Мікалаевіч падкрэсліў, што за вышэйназваны перыяд дзяржаўныя кнігавываўцы выпусцілі 220 назваў тыражом 2,13 млн. экзэмпляраў, аб'ёмам 29 млн. аркушаў-адбіткаў, а гэта менш па назвах на 25,7 працэнтаў, па тыражы — на 45 працэнтаў, па аб'ёме — на 38,7 працэнтаў.

Акрамя гэтага, праблемай усё яшчэ з'яўляецца вялікая колькасць непрададзенай прадукцыі, што назапасілася на складах. Ігар Мікалаевіч бачыць адну з прычын — памылкі маркетынгавага палітыкі. Але не ўсё так дрэнна — адпаведныя службы выконваюць загад ад убасканаленні сваёй працы, а таму апошнім часам новыя выданні ад "дзяржаўнікаў" разыходзяцца амаль у поўны аб'ём. Згодна з сацыялагічнымі даследаваннямі Міністэрства інфармацыі, на сённяшні дзень найбольш запатрабаванай з'яўляецца вучэбная і вучэбна-метадычная літаратура.

Аг матулі да гзіццяці

Сёлета Гран-пры Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі" атрымаў зборнік паэзіі "Мама, маці, матуля...", што выйшаў у выдавецтве "Мастацкая літаратура". Выданне так дарэчы супала з правядзеннем у нашай краіне Года Маці. Па словах Ігара Лапцёнака, аніякіх спецыяльных загадаў аб выданні такога мэтанакіраванага зборніка не было — кніга зроблена ад душы, гэта вынік шчырых памкненняў аўтараў і выдавецтва.

Само сабой узнікае пытанне, а ці будзе нешта падобнае выдадзена да Года Дзіцяці? Аказваецца, такая кніга ёсць! "Мастацкая літаратура" да 50-годдзя часопіса "Вясёлка" зрабіла зборнік лепшых твораў. Як зазначыў дырэктар установы Уладзіслаў Мачульскі, выдавецтва рыхтуе кнігу, непасрэдна прысвечаную Году Дзіцяці. Але што гэта будзе — пакуль камерцыйная тайна.

Ігар Лапцёнак увогуле звярнуў увагу на недахоп дзіцячай літаратуры. "Як казаў Максім Горкі, для дзяцей трэба пісаць так, як і для дарослых, толькі лепш. Тое ж самае і з кнігавываданнем. Мы кажам выдаўцам: акрамя іншага рабіце кніжкі для дзяцей. Але не ўсе да гэтага далучаюцца, бо затраты тут могуць скласці рубель, а вынік атрымаць — на капейку", — зазначыў намеснік міністра інфармацыі.

Што пагораць бібліятэкам?

Нядаўна падчас Дзён Масквы ў Рэспубліцы Беларусь дырэктар Маскоўскай цэнтральнай гарадской публічнай бібліятэкі імя М. Някрасава Святлана Просекава распавядала пра вопыт работы бібліятэкараў і выдаўцоў. Нагадаем, па яе словах, прыватнікі дораць рэгія-

нальным кнігасховішчам лішкі прадукцыі, якая залежваецца на складах. Прытым справа мае шырокі маштаб. Цікава, ці ёсць такія спробы ў нас?

Як адзначыў Ігар Лапцёнак, падобных напрацаваных схем у нас пакуль няма. Але падчас дабрачынных акцый прыватныя выдавецтвы Беларусі накіроўвалі кніжныя дарункі ў школы для дзяцей з фізічнымі недахопамі. "Яны заўсёды адгукаюцца на нашы прапановы і актыўна супрацоўнічаюць," — дадаў Ігар Мікалаевіч.

У такіх мерапрыемствах бяруць удзел і дзяржаўныя кнігавываўцы. Так, выдавецтва "Мастацкая літаратура" ладзіць акцыю "Кнігі — дзецям". Да Дня абароны дзяцей — першы яе этап, другі — да Дня ведаў.

Па словах Ігара Лапцёнака, сёння ва ўсім свеце павялічваецца колькасць назваў, памяшчаюцца тыражы. Застаецца спадзявацца, што нашы выдаўцы будуць прапаноўваць кнігі, якія запатрабуюць не адно перавыданне...

**Сяргей ДУБОВИК
Фота аўтара**

На фота: Ігар Лапцёнак; Уладзіслаў Мачульскі з мінулагоднімі прызамі.

Краснаполле: салаўіны, глыбінны раён

Любімы куток краязнаўцаў

Кніжная зала Краснапольскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Міколы Ткачова стала сапраўды любімым кутком краязнаўцаў, як дарослых, так і вучняў. Іх увагу прыцягваюць кніжныя выстаўкі "Беларусь край родны, край дарагі" і "Краснаполле: старонкі гісторыі". Дырэктар цэнтралізаванай бібліятэчнай сеткі раёна Н. Басянкава і бібліятэкар чытальнай залы Н. Атра-

мяць. Краснапольскі раён" і аналагічных кнігах суседніх Чэрыкаўскага, Слаўгарадскага, Касцюковіцкага, Клімавіцкага раёнаў Магілёўшчыны, Чачэрскага Гомельскай і Краснагорскага Бранскай абласцей...

Прыцягваюць увагу раздзелы выставак "Дала мне маці гэту мову" — пра творчасць паэта-франтавіка Аляксея Пысіна, "Яго імя носіць бібліятэка" — пра пісьменніка-земляка Міколу Ткачова, "Пісьменнікі Беларусі ў дар бібліятэцы", дзе змешчаны

рэзніцы школьнай газеты належыць настаўніцы рускай мовы і літаратуры В. Ткачовай.

Так адбылося, на жаль, што першы нумар "Дома у дароги" быў прысвечаны светлай памяці загінуўшых вучняў і настаўнікаў у школьнай трагедыі, якая ўскалыхнула ўсю нашу краіну...

Цяпер на старонках газеты змяшчаецца шмат цікавай, захапляльнай і каштоўнай інфармацыі размаітага школьнага жыцця, друкуюцца вершы вучняў.

Апошні выпуск прысвечаны заканчэнню навучальнага года. Школе ёсць падстава ганарыцца выпускнікамі 2007-га: пяцёра з іх узнагароджаны залатымі медалямі — В. Зямцова, С. Кашчэва, Я. Нікіфарова, В. Пушнегіна і Ю. Цімашэнка.

І боль, і памяць

Рашэннем Краснапольскага райвыканкама ў 1992 годзе ў раённай галіне гісторыка-этнаграфічнага музея. Яго навуковы супрацоўнік В. Лазовік расказвае:

— Першай залай нашага музея стала набалелая тэматычная скіраванасць — "Боль Чарнобыля", бо раён — самы пацярапаны на Магілёўшчыне. Па гэтай тэматыцы экспазіцыя стваралася па нязвяданым шляху, бо аналогу такога ў Беларусі яшчэ не было.

Пачалі збор экспанатаў па выніках ліквідацыі наступстваў чарнобыльскай бяды: адсяленне людзей з небяспечных зон, іх аздараўленне, дапамога з блізкага і далёкага замежжа. Імкнуліся захаваць памяць пра людзей з адселеных вёсак, запісалі іх аповеды.

Да 20-й гадавіны катастрофы на ЧАЭС экспазіцыя залы была поўнаасцю абноўлена. З'явіўся пояс 66 адселеных пунктаў па сельсаветах, дыярама "Радуніца"...

Гасцінна запрашае шматлікіх наведвальнікаў музея зала пра Вялікую Айчынную вайну.

Чатыры раздзелы этнаграфічнай залы захоўваюць экспанаты ад сёвай даўніны да нашых дзён.

Асобная зала прысвечана гісторыі народнага тэатра, створанага ў 1918 годзе сапраўднымі аматарамі мастацкай самадзейнасці Аляксандрам Грубе, Андрэем і Васілём Шашалевічам. Іх прадаўжальнікамі сталі майстры сцэны Леанід Лабаноўскі ды Валянцін Ермаловіч.

Фёдар ГАНЧАРОЎ

шэнка краязнаўчую работу арганізоўваюць так, каб зацікавіць чытачоў, стварыць неабходныя ўмовы для паглыблення ведаў па гэтай тэме. Умела падбіраюць кнігі для выставак, пастаянна іх абнаўляюць.

Радуе тое, што работнікі бібліятэкі выступаюць своеасаблымі экскурсаводамі ў цудоўны свет краязнаўства. Штогдынева праводзяцца ў чытальнай зале краязнаўчыя сустрэчы з чытачамі з аглядамі літаратурных твораў па краязнаўстве.

Пры жыцці слышны знаўца роднага краю, кіраўнік народнага музея краснапольскай СШ № 2 Л. Лабаноўскі быў жаданым госцем на такіх сустрэчах. Асабліва цікавае ў навуцэнцаў выклікалі яго аповеды пра свае кнігі (пры яго жыцці выдадзена 13 зборнікаў). Леанід Васільевіч заўсёды запрашаў краязнаўцаў у залы школьнага музея.

У Н. Басянкавай ёсць добрая задума — запрашаць для правядзення гутарак па краязнаўстве супрацоўнікаў гісторыка-этнаграфічнага музея, музея Героя Савецкага Саюза М. Антонава краснапольскай СШ № 1, А. Пысіна Палужскага ВПК "Дзіцячы сад — сярэдняя школа", музеяў іншых устаноў адукацыі раёна. Таксама яна ладзіць гутаркі ў чытальнай зале паводле кнігі "Па-

кнігі з аўтографамі А. Пысіна, С. Кухарава, М. Ткачова, А. Казлова, П. Кавалёва, У. Карызыны, М. Леўчанкі, М. Карпечанкі і інш.

Па добрай традыцыі ў дзень раёна — 1 кастрычніка — на Краснапольскім падворку адводзіцца пачэснае месца "Кніжнай вуліцы". Тут цікава і весела сустракаюць удзельнікаў свята героі літаратурных твораў пісьменнікаў Краснапольшчыны. Работнікі раённай і сельскіх бібліятэк ладзяць шчырыя размовы з чытачамі пра іх любімыя кнігі.

У планах працоўнага калектыву райбібліятэкі імя М. Ткачова шмат задум па краязнаўстве. І, вядома, яны спраўдзяцца.

"Дом у дароги" зычыць надзею

У краснапольскай СШ № 1 імя Героя Савецкага Саюза М. Антонава больш як два гады выдаецца свая газета "Дом у дароги". Яе дэвіз — вершаваны радкі паэта А. Твардоўскага:

*И где бы не переступал
Каких домов пороги,
Я никогда не забывал
О доме у дороги.*

Назва выдання зыходзіць з таго, што школа з'яўляецца тым домам, у якім вучаць, выхоўваюць і даюць пуцёчку ў далейшае жыццё. Ідэя ства-

Пераможны «Дняпроўскі рубезь»

Нядаўна журы конкурсу на лепшы сцэнарый поўнаметражнага мастацкага і тэлевізійнага фільма, які прысвячаўся Дню Незалежнасці Беларусі, падвяло вынікі.

Са 150 дасланных работ адабралі 5 найлепшых. Трэціх прэмію прысудзілі адразу тры. Адна з іх — за сцэнарый меладрамы "За каханнем каханне, альбо Адны" вядомага тэатральнага дзеяча, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь, пісьменніка Анатоля Жука; наступная — Таццяна Швыдко за сцэнарый прыгодніцкага фільма "Бессмяротнасць каштуе нам жыцця", пра маладых людзей, якія знаходзяць магільны ключ да вечнага жыцця; яшчэ адна — за баявік "Крапавы бэрэт" Аляксандра Дзэбалюка.

Другую прэмію атрымаў сцэнарый драмы "Ліда" Елізаветы Трусевіч. Дарэчы, Елізавета — самы малады ўдзельнік і дыпламант

конкурсу, студэнтка 5-га курса сцэнарнага аддзялення ВПКа.

А першую прэмію атрымаў сцэнарый пад назвай "Дняпроўскі рубезь" добра вядомага драматурга, мастацкага кіраўніка Драматычнага тэатра Беларускай арміі Аляксея Дударова. Сцэнарый-пераможца прысвечаны падзеям гераічнай абароны Магілёва. Дарэчы, яго экранізацыя, згодна з умовамі конкурсу, павінна здзейсніцца ўжо ў наступным годзе...

— Нашай гісторыяй можна ганарыцца і пра яе трэба расказаць у кіно, — зазначае Аляксей Дударав. — Не трэба забываць, што менавіта ў 41-м пад Магілёвам савецкія людзі ўпершыню затрымалі ажно на 23 дні дагэтуль пераможную фашысцкую машыну.

Згодна з некаторымі папярэднімі ацэнкамі, кіно па Дудараву павінна быць маштабным. Што ж, пачакаем — пачынам...

Уладзімір ШУГАБЕЕЎ

Родныя назвы

Дэпутаты Мінскага гарадскога савета прынялі рашэнне аб прысваенні назоваў 10 новым вуліцам Мінска. Мікрараён Дружба-1,2,3 будзе звацца Брылевічы-1,2,3 па назве фальварка Брылевічы, які вядомы па дакументах XVI стагоддзя. Новаму мікрараёну Масюкоўшчына, які таксама будзецца, нададзена назва Дамброўка-3,4,5.

Што адметна, на сесіі падтрымана рашэнне аб узвешчванні ў назвах новых праектаваных вуліц у гэтых мікрараёнах імёнаў выбітных беларускіх пісьменнікаў, паэтаў, навукоўцаў, кампазітараў, грамадскіх дзеячаў. Так, новыя вуліцы будуць мець наступныя назвы: Каралінская; імя беларускага паэта і фалькларыста Яна Чачота; імя піяніста,

кампазітара і мастака Напалеона Орды; імя польскага культурнага дзеяча Ежы Гедройца; імя айчызнага пісьменніка, акцёра, мастака, тэатральнага дзеяча, народнага артыста БССР і БССР Іосіфа Жыновіча; імя беларускага гісторыка і грамадскага дзеяча, першага прэзідэнта Ака-

дэміі навук БССР — Усевалада Ігнатоўскага; імя беларускага паэта Алеся Гаруна, імёнаў вядомых дзеячаў культуры і мастацтва Беларусі мужа і жонкі Аладавых.

Акрамя таго, дэпутаты падтрымалі прапанову БРСМ аб прысваенні адной з вуліц Мінска імя курсанта Ваеннай акадэміі, кавалера ордэна “За асабістую мужнасць” Дзмітрыя Гвішыні, які здзейсніў гераічны подзвіг, што каштаваў яму жыцця, — тушэнне палымнеючага цягніка. Прынята рашэнне вуліцу Свабоды ў мікрараёне Усход, якая мае аднайменны назой з плошчай Свабоды, пераназваць у вуліцу курсанта Гвішыні.

В. К. Фота аўтара

Прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2007 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці

28 чэрвеня 2007 г. Прэзідыум Савета Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі прысудзіў прэміі 2007 года ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці з наданнем звання лаўрэата, уручэннем Ганаровага знака, дыплама і грашовай узнагароды:

I. За творы прозы, паэзіі і драматургіі (адна прэмія):

Баравіковай Раісе Андрэеўне, пісьменніцы, галоўнаму рэдактару часопіса “Маладосць” рэдакцыйна-выдавецкай установы “Літаратура і Мастацтва”

— за кнігу для дзяцей “Казкі астранаўта: Касмічныя падарожжы беларусаў”, апублікаваную ў 2006 годзе;

Салтуку Алегу Уладзіміравічу, паэту, рэдактару аддзела культуры і нацыянальнага адраджэння ўстановы “Рэдакцыя абласной газеты “Віцебскі рабочы”

— за кнігу вершаў і паэм “Не разлюбі... : Выбранае”, апублікаваную ў 2003 годзе.

II. За музычныя творы, канцэртна-выканальніцкую дзейнасць (адна прэмія):

Чарнуху Вячаславу Іванавічу, дырыжору дзяржаўнай тэатральна-відовішчнай установы “Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы Рэспублікі Беларусь”

— за высокае выканальніцкае майстэрства і значны ўклад у падрыхтоўку і выкананне праекта “Ноч оперы ў Мірскім замку” ў 2005—2006 гадах.

III. За работы ў галіне тэатральнага мастацтва і кінамастацтва (адна прэмія):

Сычову Сяргею Рыгоравічу, рэжысёру-пастановшчыку рэспубліканскага унітарнага прадпрыемства “Нацыянальная кінастудыя “Беларусь-фільм”

— за стварэнне мастацкага фільма “Я помню...”.

IV. За творы жывапісу, скульптуры, графікі і прыкладнага мастацтва (адна прэмія):

Лагоўскаму Віктару Віктаравічу, мастаку-мануэнталісту

— за вітражы: “Квітнеючая яблыня”, “Кветкі родным прасторам”, “Кветка радзімы — васілёк” для Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (2006 год);

Логвіну Сяргею Анатольевічу, мастаку-скульптару, выкладчыку кафедры скульптуры ўстановы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў”

— за тэматычны рэльеф у бронзе “Папараць-кветка” для Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (2006 год).

V. За актыўную работу па развіцці народнага мастацтва і самадзейнай творчасці працоўных (адна прэмія):

Дробышу Станіславу Іосіфавічу, прафесару, загадчыку кафедры народна-песеннай творчасці ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”;

Майсеевай Наталі Міхайлаўне, загадчыку бібліятэкі прафсаюзнага камітэта рэспубліканскага унітарнага прадпрыемства “Вытворчае аб’яднанне” “Беларуськалій”.

VI. За выдатныя дасягненні аматарскіх калектываў мастацкай творчасці (адна прэмія):

узорнаму цырку “Юнацтва” Палаца культуры адкрытага акцыянернага таварыства “Нафтан”, г. Наваполацк (мастацкі кіраўнік — Арлова Людміла Ігараўна).

VII. У галіне журналістыкі (адна прэмія):

Міхайлоўскай Алене Валянцінаўне, карэспандэнту дырэкцыі інфармацыйнага вясчання закрытага акцыянернага таварыства “Сталічнае тэлебачанне”

— за цыкл тэлерапартажаў аб дзейнасці Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, Мінскага гарадскога аб’яднання прафсаюзаў па сацыяльна-эканамічнай, прававой абароне працоўных (2004—2006 гады).

VIII. За высокі ўзровень і якасную арганізацыю культурнага абслугоўвання працоўных калектываў (дзве прэміі):

дзяржаўнай установе “Нацыянальны аркестр сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь” (дырэктар — мастацкі кіраўнік Фінберг Міхаіл Якаўлевіч);

Фінбергу Міхаілу Якаўлевічу — дырэктару — мастацкаму кіраўніку дзяржаўнай установы “Нацыянальны аркестр сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь”.

Грашовая ўзнагарода лаўрэатам прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2007 года ўсталявана ў памеры 1 290 000 рублёў кожнаму, а дзвюх калектывных прэміяў — у памеры 2 760 000 рублёў кожнай.

А Гран-пры зноў ва Украіне

Вынікі Міжнароднага конкурсу маладых выканаўцаў эстраднай песні “Віцебск-2007” вядомыя ўсім, хто сачыў за падзеямі на “Славянскім базары”. Нагадаем, што Гран-пры атрымала сёлета украінка Наталля Краснянская.

Першую прэмію падзялілі прадстаўнік Беларусі Георгій Калдун і Нушка са Славені. Другая дасталася прадстаўніцы Румыніі Аліне. Трэцюю падзялілі Себасціян Плявіньскі з Польшчы і сербка Ана Міленковіч. Дыпламам “Памяти Армаңдо Морено” федэрацыі ФІДОФ адзначаны Джамік Джаз з Узбекістана. Гэты сапраўдны ўлюбёнец публікі атрымаў таксама прыз расійскай прэсы. Прэміяй імя Уладзіміра Мулявіна за лепшае ўвасабленне нацыянальнай

тэмы ўзнагародзілі расіяніна Радзіёна Роуса, які ў другі конкурсны дзень выканаў на беларускай мове песню “Зачарованая”. І яго, і Георгія Калдуна адзначыў сваімі прызамі Парламентскай Сход Саюза Беларусі і Расіі.

“Я думаю, што гэты конкурс быў яшчэ адной прыемнай, пазітыўнай вяхой у развіцці “Славянскага базару”. Сёлета склад удзельнікаў быў даволі вялікі, але выступалі яны на амаль аднолькавым узроўні. Таму судзіць было даволі цяжка”, — сказаў старшыня міжнароднага журы Кім Брэйтбург на цырымоніі ўзнагароджвання маладых спевакоў.

Алесь КІРЬКОВІЧ

На здымку: лаўрэат конкурсу “Віцебск-2007” Георгій Калдун.

Фота Зміцера Смялова

Што ў «партфелі»?

Кіраўнікі літаратурна-мастацкіх часопісаў “Польмя”, “Нёман”, “Всемирная литература” і газеты “Літаратура і мастацтва” сустрэліся з начальнікамі аддзелаў ідэалагічнай работы райвыканкамаў Мінскай вобласці.

Мікола Мятліцкі, галоўны рэдактар часопіса “Польмя”, раскажаў аб стане беларускай літаратуры, аб насычанасці часопіса творамі сённяшніх празаікаў і паэтаў, пра рэдакцыйны “партфель” на сёлета год, планы і задумкі супрацоўнікаў рэдакцыі, новыя рубрыкі. У прыватнасці, “Легенды XX стагоддзя”, — новая рубрыка часопіса, якая будзе знаёміць чытачоў з малавядомымі фактамі з жыцця вядомых землякоў. Рубрыка “Наш край” прысвячаецца гарадам і мястэчкам Беларусі. “Задача часопісаў, — сказаў пісьменнік, — адкрываць новыя імёны

і расціць таленавітых аўтараў, якія з цягам часу, магчыма, стануць нашымі гонарам”.

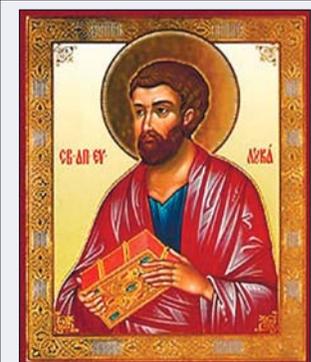
У часопісе “Нёман”, паводле слоў яго супрацоўніцы Таццяны Куварынай, неўзабаве будзе надрукавана дакументальная аповесць Анатоля Сульянава “Васіль Быкаў. Камбат. Пісьменнік. Сябра”, раман Ніны Маеўскай “Холод доннай вады” і многія іншыя творы. Плануецца так званы “пінскі нумар” — мастацкія творы аўтараў г. Пінска і Пінскага раёна, публікацыі пра сацыяльна-эканамічнае развіццё гэтага рэгіёна.

Адметны па сваім змесце часопіс “Всемирная литература”, якому сёлета споўнілася 10 гадоў. Намеснік яго галоўнага рэдактара Валянцін Маслюкоў падрабязна распавёў пра змест асобных будучых публікацый. У прыватнасці, плануецца надрукаваць раман Даменіка Фер-

нанеза “Жарамі! Жарамі”. Дзеянне адбываецца на Гаіці, парызжскі студэнт спрабуе знайсці звесткі пра бабулю пісьменніка Аляксандра Дзюма — чорную рабыню з Гаіці... Таксама цікавым будзе для чытачоў дакументальнае даследаванне Джона Мілдтана М’юрэ “Сын жанчыны” — пра гісторыю жыцця пісьменніка Дэйвіда Герберта Лоўранса. У бліжэйшых планах часопіса — шматлікія творы прадстаўнікоў англійскай і нямецкай літаратуры, апавяданні Уладзіміра Крупіна (Расія), Івана Голева, Уладзіміра Зарава (Балгарыя), Золтана Амбруша (Венгрыя). Значную цікавасць будуць мець літаратуразнаўчыя і культуралагічныя эсэ і многае іншае.

Была на сустрэчы адна прыемная нечаканасць. Адзін з прысутных у зале начальнікаў райаддзелаў ідэалагічнай работы, як высветлілася, з’яўляецца аўтарам часопіса “Нёман” — Таццяна Лобан з Любані.

Валянціна СМАНЦАР

Па дапамогу да святога

У Мінскім прыходзе ў гонар іконы Божай Маці «Усіх Смуткуючых Радасць» з 8 па 12 ліпеня 2007 года знаходзіліся мошчы святога апостола і евангеліста Лукі, прывезеныя з рускай Свята-Панцеляймоўскай абіцелі на Святой Гары Афон.

— царквы святой заступніцы і апякункі зямлі беларускай Еўфрасінні Полацкай, тут заканчваецца будаўніцтва другога ў сталіцы кафедральнага сабора, — зазначыў карэспандэнту «ЛіМа» праціерэй Ігар Карасцелёў. У прыходзе дзейнічае буйны цэнтр адукацыі

і міласэрнасці, у шматлікіх майстэрнях знаходзяць прытулак і працу цяжкахворыя дзеці, а ў мастацкай галерэі ладзяцца імпрэзы-сустрэчы з праваслаўнымі творцамі: мастакамі, паэтамі ды пісьменнікамі.

Святы апостал і евангеліст Лука з’яўляецца ад-

ным з шануемых святых як у Расіі, так і ва ўсім хрысціянскім свеце, аўтарам аднаго з чатырох Евангелляў. Паводле падання, апостал Лука — урач па прафесіі і выдатны іканапісец: лічыцца, што менавіта ён напісаў першыя абразы Прасвятой Багародзіцы.

Мошчам святога пакланяліся вернікі Масквы, Санкт-Пецярбурга, Кіева, Запарожжа, Краснаярска, Кемерава, Барнаўла, Валгаграда, Элісты, і вось цяпер святыню сустракае Мінск.

Вікторыя СТРУЧЫНСКАЯ

Скончыўся навучальны год. Летнія вакацыі, можна сказаць, у самым разгары. Але не для выпускнікоў школ, гімназій ды каледжаў — зараз у іх напружана-нервовы час уступнай кампаніі. Ды і для бацькоў тых, чые дзеці сёлета пойдуч у першы клас, самы клопат гбаць пра падрыхтоўку да школы...

Сённяшні наш суразмоўца як ніхто азнаны пра ўсё, што адбываецца ў галіне адукацыі, і раскажа пра збыткі і перспектывы развіццё сярэдняй і вышэйшай школы. Бо гэта — міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр РАДЗЬКОЎ.

мовы, літаратуры, тады як у 2005/2006 навучальным годзе такіх устаноў было 146.

— Якія захады робяцца Міністэрствам адукацыі дзеля таго, каб прыцягнуць увагу вучняў да сучасных культурных і літаратурных працэсаў, што ў значнай ступені вызначаюць аблічча Беларусі? Як справы з забеспячэннем школьных бібліятэк кнігамі, якія маюць дачыненне да сучаснага літаратурнага працэсу?

— Міністэрства адукацыі актыўна супрацоўнічае з рэдакцыйна-выдавецкай установай "Літаратура і Мастацтва". На працягу ўсяго свайго існавання выданні, якія зараз уваходзяць у склад гэтай установы, заўсёды былі і застаюцца надзейным памочнікам настаўнікам і вучням, выкладчыкам і студэнтам. Гэта невыпадкова, таму што пераважная большасць твораў, якія ўваходзяць у праграмы па беларускай літаратуры ХХ стагоддзя, свой шлях да чытача пачыналі са старонак вядучых перыядычных літаратурна-мастацкіх выданняў. Цяжка зараз уявіць агульнаадукацыйную ўстанову, не кажучы ўжо пра ВУ, у бібліятэцы якіх нельга было б знайсці свежыя нумары часопісаў "Польмя", "Малодосць", "Нёман" або газету "Літаратура і мастацтва".

— Ці прэстыжная зараз прафесія настаўніка-гуманітарнага адукацыі робіць для таго, каб гэты прэстыж павышаўся?

— Прафесія настаўніка была ва ўсе часы запатрабаванай і прэстыжнай. Яе выбіраюць толькі тыя з ліку нашых абітурыентаў, хто адчувае ў сабе здольнасці да навучання і выхавання дзяцей.

Раз у два гады праводзіцца рэспубліканскі конкурс прафесійнага майстэрства педагогаў "Крыштальны журавель", штогод у горадзе Мінску праводзіцца конкурс "Столічны ўчитель — столичному образованию", адна з мэт якіх — павышэнне прэстыжу прафесіі настаўніка.

— Ці існуе дагэтуль праблема перагружанасці вучняў вучэбным матэрыялам, інфармацыяй? Бо і бацькі і самі дзеці скардзяцца на вялікія нагрукі.

— Міністэрства адукацыі працуе ў напрамку аптымізацыі адукацыйнага працэсу, змяншэння нагрукі на вучняў з мэтай захавання іх здароўя.

Зацверджаны адукацыйны стандарт агульнай сярэдняй адукацыі, дапрацаваны вучэбныя праграмы, вучэбна-метадычныя комплексы з мэтай разгрузкі дугараднага матэрыялу, забеспячэння прынцыпу даступнасці пры распрацоўцы падручнікаў.

З мэтай недапушчэння перагружкі вучняў, звязанай з павелічэннем аб'ёму і інтэнсіўнасці вучэбнай нагрукі, да новага навучальнага года распрацаваны інструктыўна-метадычныя пісьмы з рэкамендацыямі па арганізацыі адукацыйнага працэсу па ўсіх праדметых вучэбнага плана. Асабліва ўвага надаецца рэгуляванню аб'ёму дамашніх заданняў, захаванню псіхічнага здароўя вучняў пры ажыццяўленні кантролю і ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці.

— Як школа сумяшчае ўласна вучэбны працэс з неабходнасцю ўсебакова развіваць асобу, выхоўваць, асабліва ў адным з прыярытэтных кірункаў — грамадзянска-патрыятычным?

— Выхаванне падростаючага пакалення заўсёды з'яўлялася адным з найважнейшых фактараў эфектыўнага развіцця грамадства і дзяржавы. Сёння галоўны прыярытэт у выхаванні — фарміраванне

Прэстыж айчыннай адукацыі

— Завяршыўся чарговы навучальны год. Якія яго станоўчыя моманты і недахопы, калі такія ёсць? Ці ёсць кардынальны змены пры пераходзе на 12-гадовае навучанне?

— У мінулым навучальным годзе асноўныя намаганні былі скіраваны на павышэнне якасці адукацыі на ўсіх узроўнях, дэбюракратызацыю, удасканаленне ідэалагічнай і выхаваўчай работы, развіццё сістэмы кантролю якасці, умацаванне дысцыпліны, удасканаленне заканадаўства аб адукацыі, развіццё яе эканомікі, павышэнне прэстыжу беларускай адукацыі на міжнароднай арэне.

У 2006/2007 навучальным годзе ў рэспубліцы працавала 3979 дзяржаўных і 10 прыватных дзённых агульнаадукацыйных устаноў, у якіх навучалася 1161480 вучняў (у тым ліку 604 вучні прыватных агульнаадукацыйных устаноў і 12260 вучняў з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця).

Па праграмах 12-гадовай школы навучалася 887843 вучняў агульнаадукацыйных устаноў, што складае 77,5 працэнтаў ад агульнай колькасці вучняў.

Са студзеня 2007 года пачаў дзейнічаць Закон Рэспублікі Беларусь "Аб агульнай сярэдняй адукацыі", які накіраваны на стварэнне прававых, арганізацыйных, эканамічных і сацыяльных асноў функцыянавання і развіцця сістэмы агульнай сярэдняй адукацыі. Ва ўмовах увядзення з 2008 года профільнага навучання зацверджаны Тыпавы вучэбны план для 11—12-х класаў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання.

Для выяўлення і развіцця здольнасцей і пазнавальных інтарэсаў вучняў, дасягнення мэтай дапрофільнай падрыхтоўкі і профільнага навучання распрацавана больш чым 150 праграм, факультатывных заняткаў, курсаў на выбар і заняткаў па інтарэсах.

На працягу апошніх гадоў вядзецца ўкараненне інфармацыйных тэхналогій у агуль-

наадукацыйны працэс, якому садзейнічала выкананне ў поўным аб'ёме сацыяльнага стандарту па забеспячэнні вучняў персанальнымі камп'ютэрамі.

З 1 верасня 2006 года ў трох агульнаадукацыйных установах горада Мінска ўвядзена вывучэнне кітайскай мовы з першага класа на павышаным узроўні (гімназіі №№12, 23, СШ № 10).

У мэтах далейшага развіцця школы, забеспячэння даступнасці і якасці сярэдняй адукацыі Міністэрства мае намер ажыццявіць шэраг мерапрыемстваў, накіраваных на падрыхтоўку і ўвядзенне профільнага навучання на трэцяй ступені агульнай сярэдняй адукацыі; пашырыць выкарыстанне здароўезберагальных тэхналогій; аптымізаваць вучэбную нагрукі вучняў; больш шырока ўкараніць інфармацыйныя тэхналогіі ў адукацыйны працэс.

— Для паспяховага ажыццяўлення якаснай адукацыі ў краіне неабходна забяспечыць падручнікамі і вучэбна-метадычнай літаратурай вучняў і настаўнікаў.

— У мэтах арганізацыі адукацыйнага працэсу і выканання вучэбнага плана да пачатку 2007/2008 навучальнага года плануецца выдаць 147 найменняў нацыянальных падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў, 126 праграм, 20 найменняў сацыяльна значнай літаратуры. Кожны год выдаецца каля 90 найменняў метадычнай літаратуры па ўсіх прадметам.

У поўным аб'ёме забяспечаны вучэбна-метадычнымі комплексамі ўсе прадметы вучэбнага плана пачатковай школы, большасць вучэбных прадметаў 5—9 класаў.

Па вучэбных прадметам "Інфарматыка" (9 клас), "Геаграфія" (9 клас), "Гісторыя" (10 клас) выдадзены падручнікі на электронных носбітах. У гэтым годзе плануецца выданне такога ж вучэбнага дапаможніка "Інфарматыка" (11 клас).

— Шмат хто скардзіцца, што на цэнтралізаваным тэсціраванні дазволена здаваць толькі тры прадме-

ты... Увогуле, ці апраўдвае сябе сістэма цэнтралізаванага тэсціравання?

— Увядзенне ў практыку кантролю ведаў тэхналогіі цэнтралізаванага тэсціравання (ЦТ) садзейнічае дасягненню дзвюх стратэгічных мэт развіцця сістэмы адукацыі краіны. Па-першае, гэта павышэнне якасці і эфектыўнасці адукацыі ў адпаведнасці з патрабаваннямі, выкліканымі зменамі ў метадах і змесце навучання і вучэння. Па-другое, забеспячэнне роўнасці правоў грамадзян на атрыманне вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі.

На думку кіраўнікоў вядучых вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі, дзякуючы выкарыстанню цэнтралізаванага тэсціравання істотна палепшылася якасць навучальнага працэсу студэнтаў-першакурснікаў. Напрыклад, у Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце па выніках першай зімовай сесіі першакурснікі па ўзроўню паспяховасці абышлі сваіх папярэднікаў.

Дзякуючы ЦТ многія навучальныя ўстановы са сталічных ператварыліся ў сапраўды беларускія. Напрыклад, у Беларускім дзяржаўным медыцынскім універсітэце ў гэтым годзе ўпершыню ўзнікла праблема забяспечанасці студэнтаў месцамі ў інтэрнаце, таму што павялічылася колькасць студэнтаў-немінчан.

У адносінах да колькасці іспытаў, якія абавязаны здаваць абітурыент у форме цэнтралізаванага тэсціравання, заўважу, што іх дастаткова, каб правесці якасны адбор студэнтаў з ліку абітурыентаў. Правільны прыём у вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай навучальнай установе, зацверджаны Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 7 лютага 2006 года № 80, прадуладжваюць, што гэта іспыты па дзяржаўнай мове (беларускай або рускай па выбары) і два іспыты ў адпаведнасці з профілем абранай спецыяльнасці.

— Увядзена двухступенчатая сістэма вышэйшай

адукацыі: бакалаўр і магістр. Наколькі добра яна сябе зарэкамендала, і ці бачацца якія-небудзь у сувязі з гэтым праблемы? Калі так, то як іх пераадолюваць?

— Мы не сталі парушаць сістэму, што засталася нам у спадчыну ад савецкай вышэйшай школы. Мы яе аптымізавалі.

У нас фарміравана дакладная двухступенчатая сістэма вышэйшай адукацыі: першая ступень накіравана на падрыхтоўку кваліфікаванага спецыяліста, а другая — магістарская — на падрыхтоўку да навукова-даследчай, інавацыйнай дзейнасці. Першая ступень уключае ў сябе бакалаўрскі ўзровень. Але выпускнікі, якія маюць толькі бакалаўрскую падрыхтоўку, могуць застацца незапатрабаванымі ў галінах эканомікі і сацыяльнай сферы краіны. Стварэнне такой ступені было б крокам назад у нашай вышэйшай адукацыі.

Беларуская вышэйшая школа фактычна адпавядае крытэрыям Балонскага працэсу, але захоўвае свае нацыянальныя інтарэсы і асаблівасці. На дадзеным этапе мы здзяйсняем арганізацыйную падрыхтоўку для афіцыйнага афармлення ўваходжання ў Балонскі працэс.

— Апошнім часам гаволі шырока ўводзіцца вывучэнне кітайскай мовы, між тым, шануючы чужое, варты не забываць пра сваё... Колькі зараз у нас школ і класаў, дзе асноўнай мовай навучання выступае беларуская, і ці існуе тэндэнцыя да росту?

— У 2006/2007 навучальным годзе ў 2196 агульнаадукацыйных установах краіны (56,4 працэнта) выкладанне вучэбных прадметаў ажыццяўлялася на беларускай мове. У гэтых агульнаадукацыйных установах навучалася 221499 чалавек.

У 205 агульнаадукацыйных установах выкладанне вучэбных прадметаў ажыццяўлялася на дзвюх мовах. У 293 агульнаадукацыйных установах функцыянавалі класы з паглыбленай вывучэннем беларускай

Убачыць незвычайнае ў звычайным

Нядаўна мне давялося наведаць персанальную выставу Сафіі Лях, якая адкрылася ў мінскай бібліятэцы № 19 пры падтрымцы грамадскага аб'яднання "Саюз дзелавых і творчых жанчын". У выставачнай зале размясцілася амаль паўсотні работ майстра, а гэта чорна-белыя выявы партрэтаў знакамітых людзей, сярод якіх сусветна вядомыя асобы — Чарлі Чаплін, Аляксандр Пушкін, Сяргей Ясенін, Мікалай Гоголь, а таксама знакамітыя людзі багатай на таленты беларускай зямлі: Янка Купала, Якуб Колас, Элаіза Пашкевіч, Уладзімір Караткевіч і многія іншыя. Здавалася б, нічога дзіўнага ў выставе няма, але... Ці даводзілася вам бачыць партрэты нашых славных землякоў, вырабленыя з... пуху дзьмухаўцоў? Унікальна тэхніка выканання выклікае асаблівую цікавасць, наведвальнікі пільна ўглядаюцца ў кожную рысу твару, ва ўсмешкі і нават у зморшчынкі вядомых людзей...

Сафія Лях падрабязна расказала аб сваім улюбёным занятку. Раней Сафія Адамаўна працавала мадэлярам-канструктарам адзення, а калі выйшла на пенсію, старалася займаць сваіх ўнукаў чымсьці цікавым і карысным. Пасля працятання кнігі яна прапаноўвала ўнуцям зрабіць выяву галоўнага героя — Чабурашкі з лісця дрэў і кветкавых пялёсткаў. У наступных малюнках казачных герояў Сафія Адамаўна часткова выкарыстоўвала кветкавы пух. Захацелася зрабіць і нешта больш складанае. Першым з'явіўся партрэт Сяргея Ясеніна. Тады была ўдасканалена і тэхніка выканання: майстрыха пачала прыкладаць пінцэтам белы пух дзьмухаўцоў, чаргавала, падбелу, скрыпеню на аксамітавую чорную паперу. Вынік карпатлівай працы натхніў на стварэнне серыі партрэтаў знакамітых людзей. Наступнымі былі задуманы і выкананы партрэты

Янкі Купалы і Якуба Коласа. Сафія Адамаўна прызнаецца, што гэты занятак захапіў яе настолькі, што не дала спакою думкі: "А як паказаць усмешку, пагляд, прычоску?" Асабліва складана было перадаць задуманую ўсмешку Уладзіміра Караткевіча. Папрацаваўшы з партрэтамі, Сафія Адамаўна задумалася над тым, за якую серыю работ узяцца далей. Нібыта ў адказ на яе пытанне, у рукі трапіў пазытыўны зборнік "До последнего дыхания", у які ўвайшлі вершы савецкіх паэтаў, што загінулі падчас вайны. Кніга змяшчала цікавыя чорна-белыя ілюстрацыі С. Красаўскаса. Так з'явіліся серыі работ "Барацьба", "Мары", "Пам'яць", "Жыццё", прысвечаныя 60-годдзю Перамогі. Я пацікавілася, ці ёсць у Сафіі Адамаўны вучні, якія змоглі б працаваць у гэтай незвычайнай тэхніцы. Майстрыха ўсміхнулася і адка-

зала, што было шмат людзей, якія, захапіўшыся яе дзьмухаўцовымі партрэтамі, спрабавалі стварыць нешта падобнае. Але калі справа даходзіла да працы з мініяцюрным пінцэтам, якая патрабуе ювелірнай дакладнасці, жаданне прападала. Стварэнне адной работы патрабуе шмат намаганняў і займае цэлы месяц, а то і больш...

На выставу Сафіі Адамаўны прыходзіць шмат наведвальнікаў. Падзякамі і пажаданнямі творчых поспехаў спісаны некалькі спыткаў. Многія свае работы Сафія Адамаўна падарыла, прадала з іх толькі адну — партрэт Уладзіміра Высоцкага. Падчас выставы адзін з наведвальнікаў вельмі захацеў набыць партрэт любімага спевака, выкананы ў такой незвычайнай тэхніцы. Майстрыха не ведала, што адказаць на нечаканую прапанову і як апаніць сваю працу. А настойлівы пакупнік прапанаваў пяцьдзесят долараў і паабяцаў, што работа зойме годнае месца ў яго калекцыі...

На выставе можна было пабачыць арыгінальныя сілуэты малюнкаў. Работы выкананы ў розных тэхніках: на чорнай аксамітавай паперы малюнка, выкладзеныя белым пухам, і наадварот — на палкам пакрытай дзьмухаўцовым пухам аснове пакінуты чорныя сілуэты. Сафія Адамаўна шкадуе, што аксамітавая папера, бывае толькі невялікіх памераў, ды і ў наборы трапляецца толькі адзін ліст чорнага колеру. А вельмі хацелася б зрабіць малюнак вялікага фармату...

Нядаўна Сафія Лях адкрыла для сябе падарожніка, пісьменніка, мастака і палітычнага дзеяча Рокуэла Кента. Яго першую выставу, якая прайшла ў Амерыцы, на жаль, не прызналі. У каталогу Кента Сафія Адамаўна знайшла выдатныя чорна-белыя пейзажы, якія перадаюць прыгажосць Аляскі і Грэнландыі. Вельмі хочацца выкласці іх на картцы беларускаму пухам. Менавіта над гэтым зараз і працуе майстрыха...

Кожны, хто на свае вочы ўбачыць унікальныя работы Сафіі Лях, зможа ўявіць, як самы звычайны жоўты пялёстак дзьмухаўца ператвараецца ў бязважкі белы парашук і адлятае з лёгкім ветрыкам у казанца падарожжа, а прызямляецца маленькай часцінкай на малюнак, створаны майстрам. Так хуткаплыннае жыццё маленькай пушынькі ўвекавечваецца ў партрэце вядомага чалавека, альбо маляўнічым пейзажы, ці захавае на аксамітавай паперы момант з жыцця.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ

Фота аўтара.

На здымку: Сафія Лях і яе работы.

Абаронцам Цытадэлі

Падчас наведвання супрацоўнікамі РВУ "Літаратура і Мастацтва" Брэсцкай крэпасці, Валерыя Губарэнка, дырэктар мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць-герой", паведаміў, што адбудзецца адкрыццё адноўленай трэцяй залы музея. Так мы за некалькі гадзін да афіцыйнага адкрыцця сталі першымі яе наведвальнікамі. А караценькую экскурсію правяла загадчыца навукова-экспазіцыйнага аддзела Ларыса Бібік.

Увогуле, музей абароны Брэсцкай крэпасці адкрыўся 8 лістапада 1956 года ў ацалелай частцы абарончай казармы на Цэнтральным умацаванні крэпасці — Цытадэлі. У яго фондах — шмат дакументальнага матэрыялу, унікальныя прадметы, знойдзеныя падчас раскопак, асабістыя рэчы, фотаздымкі, якія належалі яе абаронцам. Асноўная экспазіцыя месціцца на другім паверсе і займае дзесьць залаў, кожны з якіх распавядае пра факты шматгадовай гісторыі крэпасці, пачынаючы ад часоў яе будаўніцтва ў сярэдзіне XIX стагоддзя.

Трэцяя зала — працяг асноўнай экспазіцыі. Яна абноўлена з улікам дапоўненых матэрыялаў і новых музейных тэхналогій. Тут часткова

прадстаўлены і перадаеныя абставіны, і першы дзень вайны.

Сярод экспанатаў пісьмы салдат, якія служылі ў гарнізоне ў 41-м, нямецкай і савецкай зброі, абпаленае дрэва вайны, прынесенае з Вальнскага ўмацавання Брэсцкай крэпасці, будзільнік, знойдзены ў 1956 годзе на Цярэспальскім умацаванні, стрэлкі якога спыніліся ў першыя хвіліны нападения фашыстаў. Захоўваюцца распевы пагранічнікаў, якія першымі сустрэлі ворага.

На асобным стэндзе — дакументы, звязаныя з тэмай вайны: газета "Известия" за 24 чэрвеня 1941 года, у якой надрукаваны выступленне па радыё 22 чэрвеня намесніка старшыні СНК СССР і народнага камісара замежных спраў тав. В.М. Молатова, Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб аб'ядленні ў асобных мясцовасцях СССР ваеннага палажэння, паведамленні галоўнага камандвання Чырвонай Арміі за 22-га і 23-га чэрвеня, указы аб мабілізацыі ваеннаабавязаных і зварот "Пастырым і пасомым Хрыстовай Праваславнай Церквы" Мітрапаліта Маскоўскага і Каломенскага Сергія, главы Праваслаўнай царквы ў Расіі.

Таксама ў экспазіцыі арыгінальныя, з 41-га, пагранічныя слуп. А па аб-

одва яго бакі — фотаздымкі савецкага і нямецкага салдатаў з наступнымі подпісамі: "Аляксандр Львовіч Крутлоў (1919—1941). У чэрвені малодшы сяржант, камандзір кулямётнага аддзялення 10 заставы. Удзельнік прыгранічных баёў. Прапаў без вестак." і "Хайнц Хальбгевакс (1919—1941). У чэрвені 1941 г. — радавы, пісар роты ўпраўлення 135 пяхотнага палка 45 пяхотнай дывізіі. Загінуў у першы дзень вайны ў крэпасці". Гэтым паказана трагедыя дзвюх армій, двух салдат, двух аднагодкаў... Усё убачанае выклікае роспач і горыч, жалю і гонар...

В. КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

статкова, каб сфарміраваць паважлівыя адносіны паміж людзьмі, пэўныя адносіны да таго ці іншага сюжэта, інфармацыі.

Менавіта таму прадстаўнікі агульнаадукацыйных устаноў, органаў кіравання адукацыяй актыўна супрацоўнічаюць са сродкамі масавай інфармацыі, выказваючы сваю пазіцыю па тых ці іншых пытаннях, акцэнтуючы ўвагу грамадскасці на неабходнасць фарміравання ў моладзі ўстойлівых маральных ідэалаў. Прапагандзе іх садзейнічаюць сумесныя акцыі, праекты і праграмы з рэдакцыямі газет, часопісаў, тэлебачання, мэты якіх — фарміраванне грамадскай думкі аб дзейнасці дзіцячых і маладзёжных грамадскіх арганізацый, калектываў вучэбных устаноў (рэспубліканскі конкурс "Мая мама — самая, самая" з дзіцячым часопісам "Арэлі", акцыя "Жыву ў Беларусі і тым ганаруся" з "Краязнаўчай газетай" і газетай "Раніца", акцыя "Дапамажы помнікам горада" і "Пам'ятаем" з газетамі "Зорька", "Пераходны ўзрост", праект "Пам'ятаем. Ганарымся!" з установай "Літаратура і Мастацтва").

Калі гаварыць пра канікулярны перыяд у жыцці нашых вучняў, то з такіх газет, як "Настаўніцкая", "Знамя юности", "Пераходны ўзрост" моладзь можа даведацца пра летнюю адрааўленчую кампанію, другасную занятасць, занятасць падлеткаў дэвіянтных паводзін у летні перыяд 2007 года і інш.

А каб абмежаваць доступ моладзі да інфармацыі, якая прапагандае насілле, жорсткасць, антыграмадскія паводзіны, у агульнаадукацыйных установах, інтэрнатах праводзіцца работа па выкарыстанні фільтраў і спецыяльных праграм.

— **У Беларусі вялікая ўвага надаецца аграджэнню вёскі. Ці лагічна рабіць выснову, што ў сувязі са стварэннем аграгарадкоў паўстаюць пэўныя праблемы вясковай школы?**

— Сістэма адукацыі сельскіх рэгіёнаў з'яўляецца адным з найважнейшых фактараў, якія садзейнічаюць сацыяльна-эканамічнаму развіццю вёскі, яго нацыянальна-культурнаму адраджэнню.

Асноўнай мэтай галіновай праграмы Міністэрства адукацыі па выкананні заданняў Дзяржаўнай праграмы адраджэння і развіцця вёскі на 2005 — 2010 гады з'яўляецца прывядзенне сістэмы адукацыі сельскіх рэгіёнаў у адпаведнасць з дынамікай развіцця дзяржавы, інтарэсамі і патрабаваннямі грамадства, забеспячэнне высокай якасці навучання і выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі, якія пражываюць у сельскай мясцовасці.

Расшэнне праблем, якія ўзнікалі раней пры арганізацыі адукацыйнага працэсу ў сельскіх установах, стала магчымым у сувязі з пераўтварэннем шэрага сельскіх населеных пунктаў у аграгарадкі.

У межах рэалізацыі мерапрыемстваў Дзяржаўнай праграмы адраджэння і развіцця вёскі на 2005 — 2010 гады асабліва ўвага надаецца захаванню сеткі ўстаноў адукацыі, укараненню новых формаў дашкольнай адукацыі, адкрыццю ўстаноў адукацыі новага тыпу, удасканаленню матэрыяльна-тэхнічнай базы адукацыйных устаноў, забеспячэнню іх абсталяваннем, мэбляй, сродкамі навучання, выкарыстанню ў навучальным працэсе сучасных інфармацыйных тэхналогій.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота К.Дробава

ў дзяцей, навучэнскай моладзі грамадзянскіх і патрыятычных пачуццяў, любові да "малой радзімы". Такія якасці выхоўваюцца як непасрэдна на ўроку, так і ў пазавучнай дзейнасці. Дасягненні і асаблівасці багатай нацыянальнай гісторыі і культурнай спадчыны — трывалы грунт і апора для выхавання маладога пакалення.

З першага класа пачынаецца ўдумліва праца настаўнікаў па выхаванні ў дзяцей любові да Радзімы. Створаныя цудоўныя падручнік "Беларусь — наша Радзіма", які ў якасці падарунка ад імя Прэзідэнта Беларусі ўжо некалькі гадоў запар уручаецца ўсім першакласнікам краіны. А з гэтага навучальнага года выпускнікі атрымаюць кнігу "Беларусь — краіна твайго будучага".

Напэўна, сёння кожны настаўнік, вучань ведаюць і не толькі ведаюць, але і ўдзельнічаюць ў рэспубліканскай акцыі "Жыву ў Беларусі і тым ганаруся". Акцыя заканчваецца ў 2008 годзе, але ўжо можна бачыць практычныя вынікі ўдзелу ў ёй: вялікая колькасць дзіцячых малюнкаў, фотаздымкаў родных мясцін, першаў аб родным краі, карт-схем... Гэта спрыяльны матэрыял для патрыятычнага выхавання. Мы і надалей будзем працаваць у такім напрамку, бо любоў да Радзімы, свайго народа пачынаецца з ведаў аб роднай прыродзе, гісторыі, культуры, з ведання сваіх каранёў, з цікавасці да людзей і іх працы, з клопату пра бацькоў, з умення жыць у згодзе з роднымі, суседзямі, навакольным светам.

У гэтым годзе дадзены старт не менш значнай і маштабнай акцыі-руху "Здарова я — здарова краіна", якая дае прастору для сумеснай дзіцячай і педагогічнай дзейнасці па ўмацаванні здаровага ладу жыцця.

Міністэрствам адукацыі ў канцы 2006 года зацверджаны новыя Канцэпцыя і Праграма бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь. Гэтыя дакументы дапамогуць нам сумеснымі намаганнямі, ва ўзаемадзеянні з іншымі сацыяльна-выхаваўчымі інстытутамі стварыць, так бы мовіць, адзіную выхаваўчую прастору, якая забяспечыць фарміраванне сапраўднага грамадзяніна, патрыёта, працаўніка і сем'яніна.

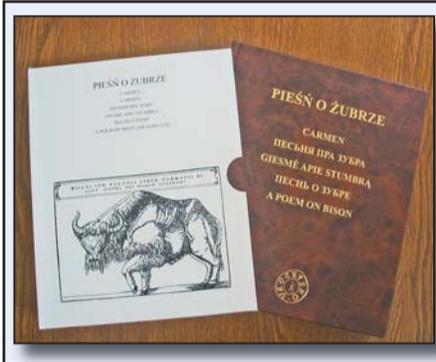
Для мэтанакіраванай прафесійнай арыентацыі вучняў адукацыйных устаноў на ваенныя спецыяльнасці ў рэспубліцы функцыянуюць 121 ваенна-патрыятычны і 59 кадэцкіх класаў, адукацыйны працэс у якіх дапаўняецца рознабаковай пазакласнай і пазашкольнай выхаваўчай работай.

Станоўчую ролю ў патрыятычным выхаванні вучняў выконваюць цэнтры дапрызыўнай падрыхтоўкі юнакоў, цэнтры па грамадзянска-патрыятычным выхаванні моладзі. Сістэму патрыятычнага выхавання дапаўняе дзейнасць шэрага грамадскіх аб'яднанняў. Міністэрства адукацыі аказвае ўсебаковую падтрымку і дапамогу грамадскім аб'яднанням БРСМ і БРПА пры падрыхтоўцы і правядзенні ваенна-патрыятычных гульняў "Арлёнак" і "Зарніца".

— **Сучасны падлетак знаходзіцца пад велізарным уплывам тэлебачання, Інтэрнета, дзе, па вялікім рахунку, адсутнічаюць гуманістычныя каштоўнасці. Як рэагуе на ўсе гэтыя сучасныя з'явы школа?**

— Зразумела, што прэса, радыё, тэлебачанне, Інтэрнет адыгрываюць значную камунікатыўную ролю, аднак, толькі такога кантакту неда-

У Супраслі надрукавалі «Песню пра зубра»

Здваецца 1980 год, калі мне, першакурсніку філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта, выкладчыца лацінскай мовы Галіна Іванаўна Шаўчэнка дала грошы і сказала: "Бяжы ў цэнтральную кнігарню і купі 5 асобнікаў кнігі "Песня пра зубра" Міколы Гусоўскага. Без кніг не вяртайся".

Разам з аднакурснікам Ленідам Трубочам мы пабеглі на Ленінскі праспект (цяпер праспект Незалежнасці) да цэнтральнай кнігарні. Яна якраз была зачынена на абеда, але каля дзвярэй на вуліцы стаялі ў чарзе па Гусоўскага ўжо некалькі дзесяткаў чалавек. Калі абеда скончылася і дзверы ў краму адчынілі, нам некалькі разоў першымі апынуцца каля кніжнага прылаўка і купіць 5 кніг. Шчаслівя мы вярталіся на факультэт, трымаючы ў руках цудоўнае выданне "Песні пра зубра" на лацінскай, беларускай і рускай мовах. Кнігу прыгожа аформіў Яўген Кулік. На беларускую мову твор пераклаў Язэп Семяжон, а на рускую — Язэп Семяжон і Якаў Парэцкі. На той час гэта была вялікая падзея, як у літаратурным жыцці Беларусі, так і ў мастацка-выдавецкім. Кніга тады выйшла з друку 15-тысячным накладам і разышлася імгненна.

Нядаўна ў польскім мястэчку Супрасль каля Беластока, мне падаравалі шыкоўнае супервыданне "Песні пра зубра" на польскай, беларускай, літоўскай, рускай, англійскай і мове арыгінала. Кніга толькі што выйшла з друку ў Супраслі.

За гэтыя 27 гадоў "Песня пра зубра" Міколы Гусоўскага выходзіла яшчэ некалькі разоў асобнымі выданнямі. Пра яе шмат пісалі Мікола Грынчык, Рыгор Бярозкін, Уладзімір Калеснік, Віктар Каваленка, Міхась Тычына, Віктар Дарашкевіч, Алег Лойка, Вячаслаў Чамярэцкі... Згадвалі пра "Песню..." і польскія, літоўскія, рускія даследчыкі.

Я прыгадаў свой студэнцкі ўспамін невыпадкава. На заліку па лацінскай мове мне нават даравалі тое, што я не змог вывучыць усе 100 прымавак па латыні. "Цябе выратаваў Мікола Гусоўскі", — сказала выкладчыца, усміхнулася і паставіла залік.

Тую радасць, а можа, і большую адчуў я нядаўна ў польскім мястэчку Супрасль каля Беластока, калі мне падаравалі шыкоўнае супервыданне "Песні пра зубра" на польскай, беларускай, літоўскай, рускай, англійскай і мове арыгінала. Кніга толькі што выйшла з друку ў Супраслі.

Справа ў тым, што ў 1996—2006 гадах у Супраслі штогод адбываліся сустрэчы беларусаў і палкаў пад назвамі "Урачыска". Падчас сустрэч у Супраслі ладзіліся навукова-папулярныя сесіі, фотавыставы, дэманстра-

цыі фільмаў, прысвечаныя жывёлам: ваўку, беламу буслу, жураўлю, ласю і г. д. У 2005 годзе адбылася навукова-папулярная сесія "Зубр — знішчэнне і выпрабаванне". У праграме сесіі гучалі розныя гістарычныя згадкі пра зубра — як уладара пушчаў, раскінутых на былой Рэчы Паспалітай (Польшчы і Вялікага княства Літоўскага). Два гады таму і было вырашана выдаць вянец паэмаўтворчага майстраства Міколы Гусоўскага "Песню пра зубра". Сёлета план "Урачыска" ажыццявілі. Ва ўступным слове да супрасльскага выдання "Песні..." Кшыштаф Вольфрам падкрэсліў: "Нам, людзям "Урачыска", падалося абавязковым не толькі прыгадаць гэтую незвычайную паэму, але і значна ўзбагаціць новы выпуск чарговымі моўнымі версіямі: літоўскай, беларускай, расійскай, інакш кажучы, літаратурнымі версіямі народаў тых краін, на тэрыторыі якіх зубр жыў у часы Міколы Гусоўскага. Зараз Мікола Гусоўскі трактуецца ў кожнай краіне як нацыянальны паэт... Найноўшы выпуск паэмы "Песня пра зубра" з'яўляецца не толькі прыгаданнем і аднаўленнем літаратурнай справы. Найперш ён павінен выканаць азнаямляльна-адукацыйныя функцыі і папулярызаваць від, які засяляў калісыці ўвесь еўрапейскі кантынент. Гэтыя каралеўскія жывёлы з-за сваёй магутнасці заўсёды былі бяспрэчнымі ўладарамі бязмежных пушчаў і стэпаў Рэчы Паспалітай абодвух народаў, найвялікшай дзяржавы Еўропы XVI стагоддзя".

"Песню пра зубра" ў 1967 годзе на беларускую мову пераклаў Язэп Семяжон, а пераклад апублікаваў у часопісе "Польмя" ў 1969 годзе. Пераклад на беларускую мову "Песню..." і Уладзімір Шагон (апублікавана ў "Спадчыне" ў 1991 годзе). У 1996 годзе ў часопісе "Запісы" (№ 22) з'явіўся новы пераклад "Песні пра зубра" Наталлі Арсенневай. Менавіта яе беларускамоўны варыянт і ўзялі складальнікі і выдаўцы новага супрасльскага выдання. Прысвячэнне Боне Сфорца пераклаў Віктар Дарашкевіч. Рускаямоўны варыянт змешчаны ў перакладзе Язэпа Семяжона і Якава Парэцкага.

Фаліант "Песні пра зубра", што з'явіўся ў Супраслі, уражвае адразу. Кніга надрукавана на якаснай паперы з устаўкамі карцін мастакоў XIX—XX стагоддзяў. Сярод якіх — Ю. Косак "Змаганне зуброў" (1863), В. Брахоцкі "У Беларэжскай пушчы" (1885), Я. Сакалоўскі "Зубр" (1826), Я. Машчынскі "Зубр" (1830) і іншыя. Да выдання далучаны і дыск з тэкставымі запісамі твора Міколы Гусоўскага.

Сяргей ЧЫГРЫН

«Каб шчасціла ў жытах»

Паэзія — з'ява, якая ўспрымаецца чалавекам на аснове яго ўласнага жыццёвага вопыту. Пра яе можна весці доўгую і цікавую гутарку, бо для кожнага чалавека гэта нешта сваё. Гэта глыбіннае ўспрыманне жыцця, па вялікім рахунку, само жыццё, напоўненае і маланкамі-бліскавіцамі, і сонечным святлом. А значыць, і паэзія свая, адметная. І кожны паэт выбірае да яе свой шлях. Увогуле ж, творца пачынае спраўджацца талды, калі яго не задавальняе навакольны свет, калі ён хоча яго змяніць, хатя б на паперы. Адметны творчы свет і ў паэта з Верхнядзвінска Эдуарда Зубрыцкага. Першыя паэтычныя крокі ён зрабіў яшчэ падчас навучання ў БДУ. Талды выйшаў калектыўны зборнік вершаў "Нагхненне", дзе побач з вершамі Яўгеніі Янішчыц і Алеся Разанава былі надрукаваны і паэтычныя спробы Эдуарда Зубрыцкага.

Цяпер ён — аўтар шматлікіх зборнікаў вершаў: "Блакiтныя казкі", "Рабінавыя астравы", "Мне б хоць кропельку неба", "След чмяля", "Прычашчэнне". Але пагаварыць хацелася б пра яго кнігу "Журлівіца".

Цікавая сама яе пабудова. Творы, змешчаныя ў кнізе, падзяляюцца на своеасаблівыя раздзелы: "Дзякуй, Белая Русь, што жывеш ты на свеце", "Распішуся маланкай на небе", "Крычашь лясныя галубы", "На ўзмежках далоняў", "Трывожыць снег, які яшчэ не выпаў". Своеасаблівым эпіграфам да кнігі з'яўляецца верш "Акно, расчыненае насцеж". Апошнімі радкамі верша Э. Зубрыцкі гаворыць пра тое, пра што ў свой час гаварылі Колас з Купалам:

...Напэўна, гэта ўсё-такі
ічасце,
Што на зямлі такой жыву.

У зборніку творы ёсць розныя. Але ўсю кнігу ў адно пэлае знітвала душа аўтара, ягонае любоў да Радзімы, да людзей. Напрыклад, у вершы "Роздум" Э. Зубрыцкі піша:

...Колькі ж гэта,
скажыце, вясюль
За народ мой пакуты
прымаю?!
З-пад іржавых плыве
ганталёў
Кроў мая ці людская?

У гэтых радках лірычны герой зліўся з народам і не можа адрозніць кроў людскую ад уласнай крыві, бо гэтая кроў — агульная.

У "Журлівіцы" сапраўды ёсць вершы, чытаючы якія адчуваеш душу аўтара, ягонае імкненне сваёй

творчасцю дакрануцца да святога і змяніць свет да лепшага. Ёсць у творчасці паэта і філасофскія разважанні чалавека, за якімі стаіць вялікі жыццёвы вопыт. Для прыкладу можна ўзяць верш "Паляванне на апошняга жураўля" (назоў запазычаны з аднайменнай аповесці А. Жука). У вершы ўсяго тры страфы, але колькі ў ім пераплілася розных пачуццяў: і роспач, і боль, і надзея...

У "Журлівіцы" сапраўды ёсць вершы, чытаючы якія адчуваеш душу аўтара, ягонае імкненне сваёй творчасцю дакрануцца да святога і змяніць свет да лепшага.

Жураўлінка з неба
падала —
І балочнае крыло
Свет увесць
з вясёлкай-радугай
Развітална абняло.
За азёрнымі асокамі
Рэха водгалам між хваляў.
Пер'ем сіялоца аблюкі,
Болям вытканая даль.
Не падыцца жураўліны,
Як калісьці, на крыло...
...Узьходзіць журавіны
Там, дзе сэрца адышло.

Пэўна, самае галоўнае ў гэтым вершы — надзея.

Вельмі цікавым падаўся верш "Лебедзь мой". Гэта яшчэ адзін твор пра каханне. Але ў ім лірычнага героя (магчыма, гэта сам аўтар?) мы бачым

не такім, як у іншых тэкстах з "Журлівіцы". У вершы "Лебедзь мой" — гэта не сталы чалавек, а закаханы юнак, які марыць заўсёды быць разам са сваёй абранай і зберагчы яе ад гора і зла гэтага свету. Пад гэтым творам мог бы падпісацца кожны закаханы:

Калі ж крылы твае
Упалёце стомяцца,
Калі ж ліха якое
Крылы твае падкосіць,
Я рынуся ўслед за табой
З песняй маўклівай
гордаці,
Разаб'ю сваё сэрца
Аб скалы чужой
нянавісці.

Не абышоў Э. Зубрыцкі ў сваёй творчасці і выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча. Да асобы Багдановіча і да ягонай творчай спадчыны не раз звярталіся і, хочацца спадзявацца, што яшчэ не раз звернуцца і паэты, і празаікі. Верш называецца "На магіле Максіма Багдановіча". Увогуле, лёс Багдановіча — гэта лёс сапраўднага паэта, які ў большасці выпадкаў трагічны. "Кто кончил жизнь трагически — тот истинный поэт" — так некалі пісаў у адным са сваіх вершаў Ул. Высоцкі.

Сіняя бухта.
Цвітуць касачы.
На цёплых далонях
Крымскага лета
Стоіцца мора,
Падоўгу маўчыць,
Каб сон не трывожыць
ПАЭТА.

Пэўнай ілюзіяй прысутнасці Максіма Багдановіча прасякнуты і наступны, надрукаваны ў кнізе верш "Спякота. Ялта". Тут, вядома, не ідзе гаворка пра паэта, але ж пад уражаннем папярэдняга твора, вобраз Багдановіча не знікае:

...Далёкі край у сэрца
лодкай выплыў,
На хвалях думкі
вёрткае вясло:
І што мяне ў край
гэты заняло?
Трывожыць снег,
які яшчэ не выпаў.

Пэўна, герой адчувае, што снегу, які выпадае ўзімку, ён ніколі не ўбачыць ("...маладому вераб'ю блага...").

Увогуле ж, у зборніку вершаў Э. Зубрыцкага "Журлівіца" ёсць розныя вершы: і прахадныя, і моцныя. Вядома, што не адбылося без хібаў, але паэзія — з'ява, якая ўспрымаецца вельмі суб'ектыўна, і нярэдка той твор, які аднаму чалавеку паклаўся на душу, другі прачытае адзін раз і адкладзе ўбок назавсёды. Хочацца пажадаць Э. Зубрыцкаму творчых поспехаў і натхнення для стварэння вершаў новых, сапраўды таленавітых.

Вадзім КОРАНЬ

Колер праваты

Я не дараваў бы сабе, калі б ужо і праз далёкія гады, праз неспакой і ўсе пературбацыі часу, праз паэзію душы і прозу жыцця не сказаў бы сваё слова пра майго першага настаўніка, пра чалавека і пра думазяніна, паэта — Аляксея Васільевіча Пысіна, заслужанага дзеяча культуры БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР.

Таму і кажу, вяртаючыся ў думках і ўспамінах у сямідзесятыя гады, у Магілёўскі педагагічны інстытут на філфак, у свае першыя паэтычныя радкі і нічым не замутнены, апрача, можа, толькі студэнцкім безграшоўем, час.

Мой першы верш быў надрукаваны ў філфакаўскай газеце "Голас філолага", рэдактарам якой быў таксама мой незабыўны сябра Мікола Коўзелеў — няхай вартуюць яго вечны сон анёлы! І менавіта дзякуючы яму, адбылося маё першае знаёмства з Аляксем Васільевічам у рэдакцыі газеты "Магілёўская праўда". Потым там з'явілася мая вершаваная падборка з партрэтамі і былі яшчэ і яшчэ сустрэчы з ужо тады вядомым паэтам.

Паміж мной і франтавіком-паэтам стаяў не толькі ўзрост, а вогненная паласа страшнай вайны. Паэтавы вочы нават у самыя вясёлыя для акружаючых яго людзей хвіліны глядзелі глыбока ў сябе, нібы шукаючы там адказу на тое, на што, відаць, адказу і не было. А таму былі цудоўныя крынічныя вершы. І самыя моцныя з іх — вершы пра вайну. Бо прайшоў Аляксей Пысін яе сваімі шляхамі-дарогамі, галодны і халодны, здаровы і паранены. Ён з той вайны, з той каторгі ваенных паэтаў, якія зведалі навалу цаной уласнай крыві. І жыцця — таксама.

Нічога не скажу новага, калі паўтару, што Аляксей Пысін як паэт пачаўся са зборніка "Мае мерыдыяны". І сцвердзіўся назавсёды праз два гады кнігай "Твае далоні".

Сухі пясок, сухія гаі,
Сухі туман балтыйскіх вод.
На дзюны ўпаў сяржант Іенаўеў
Пад біўні зломленых грымот.
Чарнеюць спаленыя дзюны,
Чарнее глыба валуна.
Парванья сцякаюць струны:
Сямёнаўна, Іванаўна...

Які малонак, колькі трагічнага ў кожным слове, які маналог ачалелага! А ў Аляксея Пысіна ёсць яшчэ і дзялогі з людзьмі і вайны, і міру, светлыя, нягледзячы на ўвесь цяжар жыцця, вершы пра маці, каханую, горад і вёску, сустрэчы і ростані.

Але вайна паклікала Аляксея Пысіна з нейкай неймавернай, ледзь не фатальнай сілай і не адпускала да канца жыцця.

І зноў я вяртаюся на дваццаць гадоў таму. Перада мной словы, напісаныя рукой майго настаўніка: "Дарагі Алег! Сёння зайшоў у "Магілёўскую праўду", дзе чалака мяне тваё пісьмо. Мне прыемна, што набраўся ты моцы, сілы, і ўсё вышэй уздымаешся, як паэт і ўжо як кіраўнік. Калі быў у Польшчы (чэрвень гэтага года), гаварыў у Зялёнай Гуры (пабрацім Віцебска), што ў Віцебску створана абласное аддзяленне СІ і што ты яго ўзначальваеш. Зялёнагурскіх пісьменнікаў гэта зацікавіла, хочучы яны наладзіць сяброўства... План работы? Заплануй — два-тры скходы. Семінары маладых лепш праводзіць не ў абласным цэнтры, а ў раёнах. Сустрэчы. Літаратурныя вечары. Аўтарскія, творчыя вечары. Падабраць чыталнікуў з ліку студэнтаў, удзельнікаў самалейнасці..."

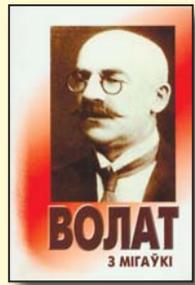
І ўсё было так, як ён раіў: і паездкі ў Зялёную Гуру, і абласныя семінары маладых у раёнах вобласці, і сустрэчы з пісьменнікамі Смаленска і Пскова. Куды ўсё падзлася?..

Я помню яго задумленыя пагляд, сур'ёзны амаль заўсёды. Але калі на ягоным твары з'яўлялася ўсмішка, тады ён мяняўся і рабіўся па-дзіцячы адкрытым і радасна-светлым.

Помню: "Мне ў жытэ хочацца ўвайсці, мне вечнасна здэцка жыта". Ён увайшоў у сваё жытэ назавсёды. Помню: "ведайце: калі мяне не стане, я ў сваю дзвізю пайшоў". Ён увайшоў у лепшую з гвардзейскіх паэтычных дзвізю. Помню: "чырвань — чырвань — колер праваты".

Я не магу забыцца, таму што заўсёды навідавоку ляжыць ягоны двухтомнік выбранага ў вокладцы чырвонага колеру — колеру крыві і вайны, зараніц і міру. Колер, якому Аляксей Васільевіч Пысін не здраджваў ніколі. Таму што сапраўды сын сваёй Радзімы не можа здрадзіць і перафарбавацца, як хамелеон, у любы іншы колер, абы толькі ён адпавядаў нечому карысліваму і нядобраму.

Алег САЛТУК

Содаль Уладзімір. Волат з Мігаўкі. Успаміны землякоў пра Аляксандра Уласава. Мінск, 2007. — 144 с.

Беларускі волат

што сёння выдаецца па краязнаўстве. Кніга напісана ў незвычайнай манеры. Гэта маленькія абразкі-ўспаміны, якія паказваюць Аляксандра Уласава вачыма тых людзей, што жылі з ім побач ці нешта чулі пра яго. Успаміны жыхароў вёскі Мігаўка каля Радашковічаў. Там знаходзілася Уласава сядзіба. Аўтар наўмысна выбраў такі шлях да свайго героя. Бо і сапраўды, да гэтага часу, як заўважае Уладзімір Ільч, няма ўспамінаў людзей, якія сустракаліся з беларускім асветнікам не ў сталіцы, на пасяджэннях, а тых, хто з дня ў дзень хадзіў з ім аднымі сцежкамі, — аднавіццоўцаў. Такія расповеды ўспрымаюцца даволі цікава. Тут няма сухасці, якая бывае пры падачы датаванай фактуры.

Назва кнігі "Волат з Мігаўкі" расшыфроўваецца ў абразку пад назвай "Мігеўскі волат". І гэта не столькі з-за таго, што Уласаў быў волатам нацыянальнага адрэжэння пачатку мінулага стагоддзя. Аляксандр Мікітавіч з'яўляўся сапраўдным асілкам — "уся яго постаць нагадвала дзябелую чыгунную тэмбу", згадаў Якуб Колас. А вось якую гісторыю распавялі самі мігаўцы.

"...Даўней, дзе не было тартакоў, дошкі пілавалі самі. Рабілі высокія козлы, сям-так усцягвалі на іх бярвяно і вялізнай пілою пілавалі яго на дошкі: адзін пільшчык знізу, а другі зверху на бярвяне. ...От ідзе раз Уласаў... Аж трое наймітаў збіраюцца пілаваць бярвяно, але ніяк не могуць усцягнуць яго на козлы. Тады Уласаў і кажа ім: — Давайце я!

І тое палена, як пер'інка, узяцела на козлы. Толькі ўласаўскі волатаўскі крэкат рэхам агукнуўся ў наваколлі".

Але такія вяселья расповеды змяняюцца куды больш змрочнымі. Хоць і пры паляках Уласаву жылося нялёгка, з прыходам большавікоў у Заходнюю Беларусь стала зусім блага. Каб засведчыць сваю лаяльнасць да новай улады, Аляксандр Мікітавіч выбраўся ў Маладзечна да тымчасовай управы. Даверліва напісаў сваю біяграфію, якая і стала яму прысудам.

"Шостага кастрычніка 1939 года Уласаў не вярнуўся ў Мігаўку. Не вярнуўся ён да сваёй сям'і на наступны дзень. Гэта затрыожыла Аляксандру Паўлаўну. Яна зразумела, што з яе Аляксам штосьці здарылася і неадкладна кіруецца ў Маладзечна, знахо-

дзіць управу маладзечанскага тымчасовага кіраўніка. Тут ёй патлумачылі, што Уласаў затрыманы да высвятлення абставін, а стрэчы з ім усялякія забаронены. Так яна, прыніжана і разгублена, ні з чым вярнулася ў Мігаўку, а ў Мігаўцы яе чакала яшчэ адна нечаканка. Паднялася на ганак, шмарганула дзверы — зачыненыя. Пастукала, а ёй хтосьці хрыпаватым чужым голасам:

— Вас тут ужо няма... Дзеці ў сядзеньні...

Тады ж знік і архіў Аляксандра Уласава, які і да сёння не знойдзены. А гэта ж дакументы і фотаздымкі цэлай эпохі. Нашаніўская пара ўздавала цэлы шэраг беларускай нацыянальнай інтэлігенцыі, якую пасля загубіла рэпрэсіўная сістэма...

Імя заснавальніка "Нашай Нівы", на вялікі жаль, не ўшаноўваецца ўвогуле. Ні ў Вілейцы (па месцы нараджэння), ні ў Мігаўцы, ні ў Радашковічах няма аніякіх памятных знакаў. А між тым, "калі гэтая кніжачка была ўжо звярстана, нам паведамлі: у Варшаве, у будынку Польскага сойма, колькі гадоў таму ўсталявана мемарыяльная дошка, на якую занесены імёны колішніх сенатараў, якія ў розныя часы былі рэпрэсіраваныя ці загінулі падчас апошняй вайны. Сярод гэтых імёнаў значыцца і імя Аляксандра Уласава".

Сяргей МАКАРЭВІЧ

Будзь жа, песня, крылатай...

Нядаўна ў лётцаўскім санаторыі сярод маіх новых знаёмых зайшла размова пра беларускіх паэтаў, у прыватнасці, ураджэнцаў нашай Віцебшчыны. Мілавідная, сярэдніх гадоў аматарка прыгожага пісьменства адразу назвала імя Алега Салтука. І нават працягвала на памяць вось гэтыя лірычныя радкі:

*Заўсёды праўду мне кажы —
Святая праўда ачышчае,
І лепшым стаць дапамажы,
Дапамажы, калі хакаеш!*

Прыгадваю выпадак нездарма, бо і сам ужо дзесяты гадоў з'яўляюся прыхільнікам творчасці земляка, пачынаючы з першых яго публікацый у газетах і часопісах, першага адметнага паэтычнага зборніка "Пачатак дня". І нездарма: шчыра-спавядальная лірыка паэта прасякнутая глыбокім роздумам пра свой час і пра сябе, яе правіла, не пакідае аб'якавым чытача, бо напаўняе душу і сэрца святлом любові да бацькоўскага, роднага кутка. Дапамагае разабрацца ў хітраспляценнях нашага складанага жыцця.

Трымаю ў руках гожа выдадзеную ў

выдавецтве «Беларускі кнігазбор» новую кнігу паэта "Не разлюбі..."

*На ўсё жыццё малітвай стаць павінна,
Дзе б ты ні быў і што б ты ні рабіў:
Не разлюбі Айчыну і Жанчыну,
І Род свой, і Народ не разлюбі!*

Так высакародна сцвярджае аўтар сваё самае дарагое, заповітнае, што павінна стаць ісцінай для кожнага з нас.

Любоў да сваёй Радзімы, Бацькаўшчыны, светлая памяць пра мужных яе абаронцаў, штодзённыя клопаты людзей ды іх няпростыя ўзаемаадносіны, сяброўства і каханне — асноўны абсяг творчага і душэўнага хвалявання А. Салтука. Чуллывае і спакутанае ад жыццёвых калізій і выпрабаванняў сэрца паэта прагна ірвецца да неба і зямлі, да родных каранёў, туды, "дзе сцежкі бацькавыя і матчыны схавалі радасныя сны". "Вузлом я звязаны смяротным / З усім на гэтай вольнай зямлі", — спавядаецца ён у другім вершы. Шчырыя, глыбокія, свежыя па думцы лірычныя радкі паэта хваляюць, запамінаюцца, выклікаюць суперажыванне.

А як хораша, маляўніча-вобразна піша паэт пра каханне:

*Я касынку папраўляў табе,
І здалося — дакрануўся неба...*

або:

*Шанні — да цябе прыбягу
Праз сто ашалелых заваяў...*

Мушу шчыра і прама сказаць пра паэтычную творчасць Алега Салтука, што ў яе знешняй прастаце схаваная вялікая філасофія, высвечаная са штодзённых мар, жаданняў, пачуццяў і перажыванняў.

А што мы сустракаем сёння на паэтычнай ніве айчынай літаратуры? На жаль, старонкі нашых перыядычных літаратурна-мастацкіх выданняў і кніг усё часцей запаланаюць паэтычнымі галаваломкі, калі не сказаць горш, дзе цяжка дабрацца да сэнсу не толькі простаму чытачу, але і чалавеку з вышэйшай гуманітарнай адукацыяй.

Кнігу выбраных твораў Алега Салтука "Не разлюбі..." адкрывае грунтоўны ўступны артыкул пісьменніка, доктара гістарычных навук Аркадзя Русецкага, у якім ён падрабязна разглядае творчыя набыткі паэта, даючы ім годную

ацэнку. "Перад сённяшнім чытачом А. Салтук прадстае паэтам сталым, творчым, — робіць выснову шануюны рэцэнзент. — Гэта Асоба з адкрытай і актыўнай творча-грамадзянскай пазіцыяй: прыро паэта заўсёды скіравана на асэнсаванне агульначалавечых і значных асабістых праблем. Трыццаць год гучыць на паэтычным хвалі голас А. Салтука. Гучыць меладычна, настойліва, прыцягальна, ахопліваючы новыя прасторы і аўдыторыі. І душы людскія таксама".

Поўнаасцю салідарны з высновамі А. Русецкага, і ў заключэнне хачу прывесці светлы лірычны верш-пажаданне паэта:

*Над палямі, над борам,
Па-над лугам і хатай,
Ці то ў смеху, ці ў горы,
Будзь жа, песня, крылатай.*

*Будзь жа вольнаю, песня,
Летам ты і зімою,
І на гулкім прадвесні,
І ў пару лістабою.*

*Божа, дай ты хоць крыху
Кожнаму чалавеку
Жураўлінага крыку,
Лебядзінага веку!*

Алесь МАЗУР

Не так даўно ў Ільі сабраліся вядомыя і пачынаючыя пісьменнікі. На юбілей свайго дзецішча іх запрасіла гаспадыня — дырэктар першага літаратурнага музея на Вілейшчыне Роза Канстанцінаўна Шэрай. Роўна пятнаццаць гадоў таму мовавед і выкладчыца рускай і беларускай мовы і літаратуры Р. Шэрай вырашыла стварыць на базе Ільянскай сярэдняй школы літаратурны музей. Напрацовак і матэрыялаў мелася шмат, але саму ідэю адкрыць музей паказаў тады супрацоўнік РАНА, выкладчык, паэт і проста выдатны чалавек Уладзімір Весялуха.

Справа пайшла адразу. Запрасілі з Мінска мастака І. Каваленку, які распрацаваў інтэр'ер, усю стаярку — рамкі, стэлажы — у школе зрабілі сваімі рукамі. Непаўторныя фотаздымкі розных сустрэч, якіх шмат адбываецца ў сценах Ільянскай сярэдняй школы, зроблены аднадумцам і мужам Розы Шэрай — выкладчыкам лясчэбнай фізкультуры Васілём Шэрым.

А пабывала тут калісьці шмат знакамітых людзей. Так, напрыклад, Змітрок Бядуля... Спачатку вучыўся ў Даўгінаўскай, а затым у Ільянскай школе. Янка Купала ў 1911 годзе наведаў Гуту Залескую — гэта першы буйны школазавод на Залессі. Сваю творчую працу ён назваў "Гута Залеская", а падпісаўся — "Нягутнік". Што і казаць, умеюць у Ільі

шанаваць памяць пра землякоў, умеюць па-сапраўднаму шчыра радавацца кожнаму новаму імя. Такім яскравым прыкладам можа служыць імя, сёння ўжо нябожчыка, паэта Івана Лашуткі. Яго тры прыжыццёвыя зборнікі вершаў прынеслі сапраўдную славу Вілейшчыне літаратурнай — ("Святла дваіх" (1992), "Край верасовы" (2004) і "Святло слова" (2003).

Імя вядомай старэйшай паэтэсы Вілейшчыны Ганны Новік і яе зборнікі "Мае вёсны", "Мая Вілейшчына" і выдадзены ў мінулым годзе "Барвоае лісце" таксама варта ўшанавання.

Творчую характарыстыку ў Саюз пісьменнікаў ёй даў сам Максім Танк, з якім шчыра сябрвала паэтка-змагарка. Колькі імёнаў — столькі

На Вілейшчыне літаратурнай

цікавых матэрыялаў, вершаў, зборнікаў. Цеснае сяброўства звязвае Розу Шэраю і з такімі сучаснымі паэтамі як Мікола Шабовіч, Мікола Кутас, Генрых Кутас і Галіна Кутас. Мікола Шабовіч, некалі пачынаў працаваць настаўнікам у Шыпках, часта і ахвотна наведваўся ў Ілью, выступаў перад навучэнцамі. Цяпер працуе ў Мінску, аўтар шэрага паэтычных зборнікаў.

Сям'я Кутасаў увогуле унікальная ў сваім сэнсе. Пішуць добра, непаўторна, аб чым сведчыць апошні агульны іх зборнік вершаў "У храме дзён" (2006 г.). На вершы Міколы Кутаса напісана шмат песень. А Галіна Кутас пайшла яшчэ далей. Свае вершы яна сама кладзе на музыку, стварыла ансамбль "Імпэт", з якім годна прадстаўляе Вілейшчыну на розных канцэртах і вечарынах.

Добрыя адносіны ў Розы Шэрай і з паэтам, палкоўнікам у адстаўцы, Леанідам Лукшам. Яго тры новыя зборнікі прынеслі яму сапраўдную вядомасць. Ён стаў членам Саюза пісьменнікаў і членам Саюза журналістаў.

Зінаіда Губарава-Крупская — аўтар зборніка казак "Краіна чароўных сноў" (2004г.).

Рыхтуе да выдання другі зборнік казак. Яна самадзейны кампазітар піша цудоўныя песні на словы мясцовых паэтаў — Клаўдзіі Дубовік, Віктара Кажуры і многіх іншых. Дарэчы, майстар байкі. Удзельніца літаратурнага зборніка "Пад шэпатам хваляў Віліі", які быў выдадзены ў мінулым годзе пад рэдакцыяй Сяргея Законнікава.

Цесная сувязь з музеем і яго ідэйным творцай Розай Шэрай у паэтэсы Клаўдзіі Дубовік, аўтара двух зборнікаў вершаў "Я вернух з тебе" (2000), "Молитва любові" (2001г.).

Тут пабывалі і больш маладзейшыя пісьменнікі: Надзея Далёкая, Уладзімір Старадуб, Сяргей Паўлоўскі, Аляксандра Маслава.

Зусім маладыя аўтары: Алесь Наркевіч, у якога толькі што выйшаў зборнік вершаў "Сваё неба" (2006), Бажэна Мацюк — "Кубачак" (2006).

Вось, такі, амаль зорны, "дэсант" прысутнічаў на творчай вечарыне з нагоды юбілею музея. Павіншаваць юбіляра прыехалі з творчымі падарункамі і такія асобы, як дырэктар "Ва-яжтура" Віталь Кастэнка, які прэзентаваў музею вялізную колькасць рэпрадукцый Напа-

леона Орды, рэдактар газеты "Волат" Аляксей Сюдак, які падараваў падшыўку ўсіх газет вілейскага гісторыка-краязнаўчага выдання "Волат".

Анатоль Рогач — краязнаўца, добра вядомы за межамі свайго раёна, падараваў рэдкія копіі матэрыялаў з Нацыянальнага архіва — гістарычныя даведкі аб вёсцы Ілья.

Рэдактар раённай газеты "Шлях Перамогі", дэпутат раённага савета М. Кузаўкіна сказала самыя цёплыя словы ў адрас юбіляра.

Паэты — Н. Далёкая, В. Кажура, З. Крупская, Л. Лукша, М. Кутас, і многія іншыя чыталі свае новыя творы.

Гучалі песні. Напрыканцы юбіляра павіншаваў старшыня раённага савета Я. Ігнатвіч, які адзначыў станоўча працу, праведзеную за 15 гадоў і ўручыў дырэктару Ільянскага музея Розе Канстанцінаўне Шэрай Ганаровую грамату прэзідыума раённага савета.

Савет дэпутатаў і райвыканкам дапамогчы ў выданні новай кнігі паэтаў Вілейшчыны, рукапісны варыянт якой быў прад'яўленым на мерапрыемстве творцам.

Клаўдзія ДУБОВІК

Уладзімір
МАРУК

А мне нязбыўнае здалося,
Што Бесядзь там —
уся ў Сажы.

Ёсць хвіліна,
дзе кволіцца розум
І не хоча сябе зразумець.
І чакаеш такога марозу,
Каб на ім да знямогі ўкалець.

Але птушка,
што ў сцюжу ўцалела,
Мне аддасць сваіх колькі пушын,
Каб да кроплі ўкалелае цела
Прыгарнулася зноў да душы.

І ў пене марскога прыбою,
Якому падстаўлю руку,
Мне пахне здалёк малацьбою.
Мая —
вось на гэтым пяску.

І ўзнікнуць,
падобныя цуду,
Аўсянае поле і плёс...
Ды ўгрэю мазгі і забуду,
Як сыплецца ў кузаў авёс.

Марскія спакусніцы роем
Заслоняць дзяцінства красу...
Ды ўсё выплывае з прыбоем
Малое зярнятка аўсу.

У цёмным кустоўі,
гушчэчы,
Як хочаш —
не знойдзеш ману.
Ад цемры і споведзь не лечыць,
Што я праказаў цвыркуну.

А ён безупынку цвыркоча
Насуперак змерклай мане,
Як быццам да рання ахвочы
Камусь спагадаць,
ды не мне,

Што слепіцца ў гэтай гушчэчы,
Паверыўшы выжытым снам,
Як быццам шукае сустрэчы
З такім жа падсудным,
як сам.

Я — адночэства.
М. Луконін

Ты мыслярка,
мая адзінота,
Пра цябе толькі небу скажу,
Некранутая слотай і потам,
І слязою,
і кропляй дажджу...

Ты мыслярка —
балючая нота,
Што не ведае нават зіма...
Ты здабытая воляю цнота,
Без якое і волі няма.

Непрытульна ў сталічнай кавярні.
Апранаю наспех паліто, —
Гэтак дымна,
нібыта ў вандлярні,
І гамоняць пра ўсё —
ні пра што.

Паглядае дзяўчына з надзеяй,
Я ж у цемрадзь ступаю з вачэй...
Вецер дым той па свеце развее,
Ну а зорка пагляд апячэ.

Расцвіла па бары сон-трава,
Каб адкрыцца пагляду нязлому.
Ноч і дзень пераблыча сава,
А чаму —
не дазнацца нікому.

Ты ж падыдзеш і станеш здаля,
Каб да ночы любіць — любавачца.
Ды папрасяць
вясна і зямля
І ўначы каля кветкі застацца.

Маркотна памяці скалечанай жаўны.
Сядзіць на елцы і балесна пазірае,
Як у паднеб'і хвошчуць перуны,
Нібы кагосьці за грахі караюць.

Сядзіць сіротка,
і цямней ад хмар
Яе такія ўражлівыя вочкі.
І сёння ёй,
як лепшы Божы дар,
Прысняцца зноў сыны і дочки,

Што паляцелі ў недасяжны свет
Шукаць свайго,
чаго з іх кожны хоча...
Аціх пярун,
як быццам пакараў
Зязюлю,
што з яе штодня рагоча.

Аксана
СПРЫНЧАН

Не гарманічная,
без імя
на глызе граніту
з Мікашэвіцкага кар'еру,
яшчэ не ўзарванай,
не выдранай часам
разам са мною,
гранічна чужою
натоўпу і адзіноце,
я гарнуся да месца,
у якім нарадзілася,
да Лысай Гары,
у яснай прасторы якой
мой развеецца прах,
да гранічнасці прасты...
І тады ўжо ніяк
не парушу гармоніі,
хіба папрашу
пасадыць аронію
між елак і соснаў
для пеўчых
і чорных драздоў.

Мама просіць:
— Напішы верш
пра чорнага бусла,
які прылятаў у чацвер
на Лысую Гару.
Ён чорны,
але грудка ў яго белая.
Ён прылятаў упершыню
альбо я ўпершыню
яго пабачыла...
Абураюся:
— Не пішу на замову!
А ўначы мне сніцца,
як над Лысай Гарою
кружляе бусел,
чорны, з белаю грудкаю.
Можна, ён кружляў упершыню,
а мо я першы раз
не забылася на сон,
у якім прашу:
— Мама, дабраславі
на верш
пра чорнага бусла.

У кошык, сплечены маім дзедам,
спрабую сабраць пыл бабiлонскі,
праз вербавыя пруткі расцярушваю
самоту.
Бабуля збірае яе ў свой куфар,
і адтуль выбіраюцца казкі,
кажуць, што ім трэба да малых
дзяцей.
А тыя перасыпаюць з далоні ў далонь
пясок
і не ведаюць,
што гэта пясочны гадзiннiк лёсу
адсыпае ім шчаслівага маленства,
каб потым і яны збіралі пыл
бабiлонскі
ў кошыкі, сплеченыя іх дзядамі...

На фотаздымку —
туга.

Фатограф,
пакiнуты каханай,
злавiў яе ценькі ўскалых
у крыльцах матылька,
што апынуўся
ў празрыстым павуцiннi.

Пачатак імя майго
вымавіць можна
без удзелу вуснаў.
А твайго —
выбухны,
звонкі,
вуснава-зубны
зычны гук —
найлепш вымаўляецца
ў пацалунку.

В. ад А.

Кроплі зрываюцца з даху,
ні-
бы-
та
людзі...
Людзі зрываюцца з даху,
ні-
бы-
та
птушкі...
Птушкі зрываюцца з даху,
ні-
бы-
та
неба...
Неба зрываецца з даху,
ні-
бы-
та
кветкі...

Кветкі зрываюцца
ў бездань адчаю
з апошнім палёсткам —
«Н
е
к
а
а
е!»..

Не люблю цябе,
не кахаю,
аднак адчуваю цябе,
адчуваю
паміж небам,
квітненнем рабіны
і роднаю мовай...
У дыханні адчаю
дыханне тваё
адчуваю...

Я сёння з Караткевічам начую...
І ноч кароткая,
і пакарання мне няма...
У кнізе,
быццам на кары бярозавай,
у чорных рысках —
глыбіня святла...

Я заўтра з Караткевічам начую.

З'ехаць бы
ў найдзічэйшы куток Беларусі,
дзе не ступала нага чалавека.

Але, калі ён існуе,
няхай застаецца чыстым...

І так засмечаны свет
слядамі самоты.

Перад вачамі свет бясконцы,
Хоць паляці і ты ў бязмежжа,
Каб звездаць сонца толькі ў сонцы,
Якое і табой мярэжыць.

Дзе ўсюды —
нашая нядзеля,
Адно запомненае свята...
І перад намі месяц сцэле
Сваю пасцель
рукамі свата.

Сярод кветак засне сон,
Пра які —
прачнешся —
не ўспомніш:
Неба сiненкi парасон,
Пад якім я —
нястомны паломнiк.

Але сплю,
пра дарогу забыў,
Прад якою скарыцца трэба...
Я паўдня шукаў,
дзе грыбы,
А яны паляцелі ў неба.

На кладках,
на пагорку сiвым,
Перш чым тут разгайдацца кадзiлу,
Мы на чэрап маркотна глядзiм, —
На магіле капаем магілу.

Двое —
сталых,
і я —
малады,
Апусцiлі панура галовы.
І якое часiны сляды
Мы раскопчаць iзноўку гатовы.

Ды дзядзькі самавіта маўчаць,
Пагадзiўшыся ўрэшце са мною,
Што глыбей мы не будзем капаць —
Хай сустрэнуцца чэрап з труною.

На сябравай магіле

Пабыць хачу на адзiноце,
Але заплакаць не хачу.
Зялёны грак сядзiць на плоце,
А можа,
мроіцца ўваччу?

Няхай зялёны,
хай і сiні,
Хоць і нязвыклы,
ды жывы,
Свае паднебныя глыбiнi
Нясе да высахлай травы

І на магілу ў жаўтапёсе,
Да мураша,
што на крыжы...

Фота К. Дробава

ЗГОДА

На балконе прыжыліся восы. У падвале завяліся чмялі. На вільчыку даха прапісалася сітаўка з ітушанятамі. Я ў доўгіх шортах і жоўтай майцы корпаюся на зямлі. І мы мірымся, нам добра. Аса села на шыю. Чмель трапіў у аб'ектыў фотаапарата. Сітаўка беге па градках, дзе я збіраю цыбулю.

...Вось бы так сярод людзей!

ФАРБЫ НЯБЕСАЎ

Шмат гляджу на неба. Сёлета, у сярэдзіне жніўня, яно асабліва прыгожае (пэўна, і раней было такім, але чамусьці не заўважаю). Любуюся аблачынкамі і цяжкімі пунсовымі хмарамі, узіраюся ў бясконцую зорнасць і не зводжу зачараванага позірку з яркіх арбаў на захадзе.

...Учора зноў глядзеў на лёгкія пёрыстыя хмаркі, якія хутка плылі па высокім бірузовым акіяне. А потым... Потым убачыў клубы густога і чорнага дыму... То гарэў дачны дом... У небе змяшаліся колеры характава і бяды.

ЧАМУ? НАВОШТА? ДЛЯ ЧАГО?

Дзіўна... І так непадобна на мяне ранейшага, яшчэ не зусім забытага: я цураюся людзей, я не хачу бачыць нават сяброў...

Што гэта? Чаму?.. Учора не паехаў на дзень нараджэння (а мог бы!). Не рады тэлефонным званкам землякоў, родных...

Як магло такое здарыцца? Што за ліхаманка ўсялялася ў маю дэверлівую і адкрытую душу?

...Зямлю прыбірае-прыхарошвае чыстыя белы першы снег... Перад табой — чорная тэлефонная трубка... Вазьмі яе, набяры нумар. Брату... Сябрам... На працу...

Маўчыць душа. Штосьці трымае яе.

Але чаму? Навошта? Для чаго?

КРАСА ПА ПРЫМУСЕ

Тоўстай і важкай коўдрай снег накрыў наваколле, і дрэвам хочацца скінуць з сябе гэтае дзіўнае, цяжкае і халоднае характава. Але дзе там! Уначы крыху ціскануў марозец і моцна прыляпіў да галля і лісця белыя камякі. І стаяць густыя бярозы, яшчэ зялёныя вербы ды залатыя клёны ў снежных карунках — красе па прымусе.

АБЫШЛОСЯ...

Раніцай, калі дзень толькі распачынаўся, мне было кепска і страшна.

...Падбег да аўтобуса, скочыў у заднія дзверы і, спінай падпёршы іх, раптам адчуў, як губляю прытомнасць: пацімнела ў вачах, сэрца затрымцела, заняла...

"Няўжо канец?.." — падумалася.

Абышлося!

ПАСТКА

Над зялёным полем неяк дзіўна і нязграбна лятала чайка. Яна кулялася ўніз, паварочвалася, стралой узмывала ў неба...

...Робіцца нямілым свет, калі напаткае бяда. Тады кепска кожнаму —

Чалавеку і зверу, Дробнай казюрцы і рыбе, Дрэву, мурашу і той жа чайцы, якая спалохана білася і крычала над зялёным полем, пад блакітным небам, спрабуючы скінуць з сябе недарэчную пастку — сіні цалафанавы пакет.

БЕЗ ТАТЫ...

Маладога егера забілі браканьеры...

Застаўся хлопчык, які вельмі тужыў па бацьку. Калі на яго плечыкі зваліўся ў садзе кляновы лісток, мама сказала:

— Тата вестачку прыслаў...

НА СВІТАННІ...

Яшчэ рана-раненька, сонца цалуе тое, што бліжэй да яго — верхавіны бяроз на пагорку, дахі высотных дамоў.

Шпацяркуюць шпакі на градках дачнікаў, якія яшчэ спяць.

Бялёсы скрыблёк мясчыка глядзіць з недалёкай вышыні...

А мне лёгка і лагодна на душы, таму што нагбом магу піць гэтае свежае характава новага дня.

Далі чыстыя, далі светлыя

Мініяцюры

Міхась ХАМЕЦ

РАССТАННЕ

Гэта падобна на... смерць. ...Ён доўга і настойліва адцягваў тую накаваную хвіліну... Яму так не хацелася расстання назаўсёды...

Але яно прыйшло — раптоўнае, нечаканае, незваротнае. Стала халодна, няўтульна і тужліва. Ад усведамлення свайго бяссілля штосьці змяніць. А цяпер і ад дзіўнага жадання найхутчэй забыць пра бявое.

Я І ГОРАД

Мы былі без парасонаў, разам моклі пад цёплым дажджом і знарок не хаваліся ад яго.

Я па справах ездзіў на Даўгабродскую, потым на Казінца, ішоў па вуліцах Захарава і Першамайскай, — я быў з Ім і ў Ім, і, часам, здавалася, што нам удваіх добра, бо ён, Горад, разумеў мой душэўны стан — той смутак і боль, крыўду і адчай, якія перажываў апошнім часам... А я любіў яго за... разуменне.

НАДВЯЧОРКАМ...

Познім надвечоркам, ужо на сутонні, глядзеў, як над цёмным грэбнем лесу лёгенька плыў бліскучы маладзнік. Але радасць цёплага сузірання была нядоўгай. Сваім ніжнім вострым ражком мясчык зачашыўся за самую высокую верхавіну дрэва, а потым скаваўся зусім.

На небе стала пустынна і адзінока, бо зоркі яшчэ не прачнуліся.

ТАЯМНІЦА

У нас вакол адны праблемы: са здароўем і працай, жыллем і суседзямі, дзецьмі і старымі, адзеннем і навор'ем, сном і бяссоннем... Мы лёс свой кладзём на пераадоленне лабірынта турбот і клопату, замест таго, каб штодзень разгадваць таямніцу, якой імя — жыццё.

ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ...

Чалавек старанна і хораша прыбіваў габлявання дошчачкі. Чалавек спяшаўся, бо чакаў родных, і хацелася, каб яны парадваліся гэтай роўнай і прыгожай столі на змайстраваным ганку.

...Ці рабіў бы гэта чалавек толькі для сябе? Ці стараўся б так?

СЁСТРЫ-КВЕТКІ

Неба халоднае, хмарнае, а поле вольнае, у хвалях утравельных пагоркаў, на якіх белымі зоркамі свеціцца асенняя рамонткі. Адрываю каліва пушыстыя кветкі з жоўтым сонейкам і карагодам бялюткіх палёсткаў, а другая не пускае, абвіўшы сястрычку сваёй галоўкай...

АДКРЫЦЦЁ

У тонкім сьняве павуціны ўбачыў зіхатлівыя колеры...вяскі! І падумаў — такое адкрыццё не грэх рабіць і ў пяцьдзсят.

МЕСЯЦ І ХАТА

...Яшчэ адзін дзень! Вечар і поўно прывеціў яркім салютам з вокнаў свайго дома — святло запаліў на верандзе, у пакоях, на другім паверсе. Потым выйшаў на ветраную і цёмную вуліцу, сышоў да крыніцы, і там, пад ціхае вуркатанне вады, падумаў, што яны вельмі хораша дапаўняюць сябе — далёкае таямніча-халоднае ззянне месяца і цёпла-зыркае святло з вокнаў маленькай хаты на Зямлі.

ЖЫЦЦЁ І СТРАХ

У чужы і невядомы лес хадзіў у грыбную "разведку", якая абярнулася вялікім хваляваннем і трывогай. Улез у непраходнае балота, як у нерат — ні ўзад, ні ўперад. Перажыў глыбокі і ха-

лодны страх... А ў хвіліны без-выходнай распачы, згадалася, як перад адыходам пабіў зялёны сподачак. "Няўжо настаў мой канец?.." — вострай стрэмкай кальнула тужлівая думка.

...Няхутка выбраўся на волю. Агледзеўся: празрыстая дзялячынь, людзі на палатках цукровых буракоў, вялізныя хвалі-пагодкі. І падумалася — калі б знік у прорве балотнай багны — усё засталася б ранейшым. Іншымі былі б толькі родныя дзеці і жонка.

СВАБОДА

Я вельмі чакаў яе, мне хацелася, каб жонка прыехала...

Тэлефаную... Але пачуўшы яе слэзныя ўсклікі і колькі згадак пра паводзіны сына, мне зрабілася самотна і горка, і ўсе мае ранейшыя, светла-рамантычныя і прасветлена-вольныя думкі ды пачуцці адразу зніклі, іх як і не было.

Не свабодны я... Ніхто з нас не свабодны.

...Ад жыццёвых праблем родных дзяцей.

...Ад дурнаты начальства і нахабства чыноўнікаў.

...Ад хвароб... Аварый... Прыродных катаклізмаў...

Ты можаш на кароткі міг стварыць ілюзію паўнаты і суладдзя жыцця з сабой і сусветам, але ў гэты самы момант недзе тчэцца павуціна твайго душэўнага прыгнёту. Тваёй несвабоды.

МАРСКАЯ ДУША

Разам з сябрам, у былым — матросам-радыстам, нясём макет крэйсера. У метро людзі глядзяць на карабель, прыязна ўсміхаюцца. Асабліва маладыя дзяўчаты.

На аўтобусным прыпынку падшоў стары — стомлены і брудны. Нахіліўся... Агледзеў палубу, дрыготкімі пальцамі дакрануўся да вінта.

— Служыў? — спытаў сябар.

Незнаёмы падняў твар, паглядаў на нас.

— Служыў... — і выцер слязу з няголенай шчакі.

БЫЛОЕ

Тое, што будзе заўтра, мяне не хвалюе. Будзе — як будзе! Жыць хочацца сённяшнім: цёплым сонцам, цішынёй, гукамі крыніцы, пахам смажанай бульбы, думкамі пра тых, каго любіш. Але не магу пазбавіцца ад учарашняга, ад мінулага. Гэта з-за былога так горка і крыўдна, гэта яно, пражытае-перажытае вярэдзіць-тлуміць душу — перашкода ішчаслівым імгненнем бягучага дня.

УСЁ — АД ЛЮДЗЕЙ...

Цікава назіраць за людзьмі. Слухаць іх. Аналізаваць словы і ўчынкі. Гэта выклікае самыя розныя пачуцці: Захапленне і радасць. Сорам і прыкрасць. Злосць і крыўду. Адчай і тугу. Роспач і агіду... А яшчэ — Расчараванне...

КВАТАРАНКА І МАТРОС

Цётка Наташа ўзяла кватарантку. Дзіўчына нічога сабе — з русай доўгай касой, да таго ж бухгалтарка. І не дзіва, што вельмі хутка каля прыезджай красуні пачалі ўвіхацца мясцовыя кавалеры і, вядома ж, сусед Вася, былы матрос, увоголе, неблагай хлопец. Праўда, задужа ахвочы да гарэлкі.

Толькі сэрцу не загадаеш — не хацела кватарантка сустракацца з суседам. Але Вася-матрос упарты, як мог, дамагаўся дзяўчыны. А тая гаспадыні паскардзілася:

— Цётка Наташа, уратуйце ад суседа, праходу не дае!

І гаспадыня заступілася. Згледзела на падворку Васю-кавалера і без усялякай дыпламатыі:

— Ты чаго гэта ўкленчыўся да яе? Думаеш — стройны самы? Ёсць і страйнейшыя за цябе!

...Не ведаю, як склаўся лёс бухгалтаркі-кватаранткі. А Вася-матрос так і не ажаніўся. А нядаўна пачуў, што не стала хлопца... Рукі на сябе наклаў...

МАСТЫ МІНУЛАГА

Сны пра былое... Напэўна, я не ўсё паспеў зрабіць, калі не пакадаюць згадкі аб тым, чым жыў у сваім яшчэ недалёкім мінулым.

СОН МАЦІ

...Яна бачыла сваіх сыноў Сцяпана і Вадзіма з мяхамі жыта за плячыма. У аднаго мех большы, у другога — меншы... Сон прыгадаўся старэйшаму Сцяпану на пахаванні любімага брата... Няўжо маці прадбачыла, каму з хлопцаў наканава памерці раней?

ДУМАЮ ПРА ЯЕ...

Напэўна, не люблю я па-сапраўднаму Сонца — Сяброў — Вясельку — Сына — Дачку — Зялёную Траву — Збудаваны Дом — Палявыя Дарогі...

Калі так часта Думаю Пра смерць...

А можа, я вельмі люблю Неба на Усходзе — Вочы Каханай Жанчыны — Плынь Ракі — Пах Грыбоў і Газетнай Паперы — Адлёт Журавоў — Квітненне Ажыны і Чарэшні...

Калі так часта Думаю Пра яе...

...

...Засмуціла вялікая колькасць людзей на падпітку. Іх бачыў раніцай, у цягніку, што ціха сунуўся па зялёнай лясной чыгунцы ў бок Полацка...

На плошчы перад касцёлам у Будславе...

П'яныя мужчыны на возе ледзь не сталі ахвярамі дарожнага здарэння — іхні конь спалохана кінуўся пад маршрутны аўтобус...

Яны моклі пад густым дажджом на станцыі Маладзечна... Вялі бясконцую балбатню ў вагоне электрычкі...

...Співаемся, браткі-беларусы...

...

ЖЫЦЦЁ ПРАЙШЛО...

Зрэдку прыходзіць думка пра тое, што жыццё прайшло, нічога добрага і значнага ўжо не зробіш, і застаецца толькі паныла-маркотнае існаванне да часу, калі цябе паклічуць туды.

Але іншы голас душы перэчыць: хлусня, можа, якраз цяпер толькі і пачынаецца тваё сапраўднае, размерана-спакойнае, удумлівае і ашчаднае існаванне на гэтай прыгожай, хоць і нядобрай зямлі. Ашчадна-баражлівае да сябе, да сям'і і людзей, сваіх дарог, кніг, слоў...

НА ТРОЙЦУ

Сёння, на Тройцу, фатаграфавалі бухматага, прыгожага чмяля-бедалагу, які біўся аб аконнае шкло веранды...

...Крыштальныя шары дзьмухаўцоў.

...Зялёны пагорак, які падпіраў неба з белымі аблокамі — я бачыў вялікі сэнс і жыццёвую значнасць іх аднасці.

...Старых, але яшчэ разумных дачнікаў, якія ў цалафанавых пакетах неслі аладкі ад кароў і з задавальненнем пазіравалі каля плота з альховых жэрдак...

Я здымаў лініі высакавольных перадач на фоне неабдымных нябесаў...

Глядзеў на тых жа белыя, з шэрымі адценкамі воблакі, — яны нагадвалі Еўфрасінню Полацкую і бараду Хемінгуэя...

Званіў па мабільніку ў

Мінск... Успамінаў сябе малым, калі плакаў над падстрэленай рагаткай ластаўкай...

Але самае галоўнае, што адбылося на Тройцу, па-сапраўднаму змог ацаніць толькі вялікі, бухматы і ішчаслівы чмель, якога я выпустіў на волю.

ДЗЕЦІ І МОВА

Божа! Як жа я люблю салаўіную мову! Слухаеш — не наслухаешся... Пэўна, і ітушкі ў захапленні, бо пяюць без сну, без стомы: на золку пачуў, і чатырох не было.

Гамонку пчолаў люблю... Шпачыны свіст падабаецца... Бусліны клёкат...

...Гамонаць дзеці-школьнікі, але беларускіх слоў ад іх не чую. Слоў ітушына-звонкіх, мілагучных і пывучых...

Падрастаюць дзеці — памірае мова.

...

Учора цяжкім было... І цікавым! У акне цягніка сустракаю туманнае Сёння... І толькі Заўтра застаецца таямніцай — адвечнай загадкай нашага Быцця.

...

Сёння дарогі вядуць да кладоў... Каб усім, хто пад небам высокім хадзіў, хто маўчаў — і крычаў, хто прасіў — і даваў... Каб сказаць, што пяюць салаўі, пахне бэз і ўсё не менее гора на свеце...

ДРЭВЫ-КВЕТКІ

Навокал сумны і змрочны краявід яшчэ вельмі ранняй вясны. І неба такое ж — сучэльны шэры абсяг. Але я чацёў чагосьці радаснага, светлага і яго знайшоў: на фоне бурай зямлі і цёмных прысад стаялі белыя кветкі галінастых агаленых бяроз.

...

На яго вялікай машыне мы перавезлі з райцэнтра да кладоў у Скародным надмагільных помнікі маці і бацьку, потым завіталі ў родную вёску да пустой і халоднай хаты, здзічэлага саду...

Вясёлы, адкрыты і просты з людзьмі, заўзяты рыбак і паляўнічы — малады з сям'і Халадвічаў, які жыў у суседняй вёсцы Барышчы.

...Учора даведаўся: няма Пеці, наклаў на сябе рукі...

Чаму? Навошта? Хто вінаваты?

Чарнобылю дапамагаюць самі людзі...

У ДАРОЗЕ...

Мая белая дарога... У снезе ўся Беларусь — дахі вясковых хагаў, неабсяжныя разняволеныя палеткі, самотныя дрэвы...

Колькі было іх — дарог маёй белаі краіны, — і не стамляюць, не надакуваюць!

РАДЗІМА

Яна — усё: Бацькоў магілы, Дарогі і крыніцы, Сябры, пачуцці, слёзы, сны...

Стомленыя твары пенсіянераў у бітком набітым аўтобусе, які на золку дня іх вязе на дачныя лапікі зямлі, —

Гэта Яна таксама...

І мілагучная мова, на якую забілася беларусы,

І пакінутыя чарнобыльскія хаты,

І апошнія званкі ў школах з "неперспектыўных" вёсак...

І калі на душы добра і лёгка, А неба абдымае

Вясёлка —

Гэта Яна, Радзіма.

Калі крыўда і боль сціскаюць сэрца,

І паратунку, Ведаеш,

Не будзе, —

Яна — таксама... Ты любіш яе... Ты ненавідзіш яе... Але здрадзіць не зможаш. Нікол-ніколі!

Арт-пацеркі

Да юбілею Янкі Купалы Нацыянальны акадэмічны тэатр, які носіць яго імя, прымеркаваў паказ спектакляў, прысвечаных асобе і творчасці класіка. Гэта пастаноўкі неўміручых Купалавых п'ес "Паўлінка" і "Тутэйшыя", а таксама нядаўня прэм'ера "Сны аб Беларусі" (паводле "Калыскі чатырох чараўніц" У. Караткевіча і выбраных твораў песняра). Пастаноўку "Сноў..." ажыццявіў рэжысёр У. Савіцкі, сцэнаграфія В. Цімафеева, мастак па касцюмах Н. Сардарова. Разгорнутая, вобразна ёмістая і выразная музычна-пластычная партытура спектакля: кампазітар і харэограф Л. Сімаковіч, музычнае афармленне П. Захаранкі. У новым спектаклі занятая значная частка актёрскай трупы.

Ганаровае званне "заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь" нядаўна нададзена добра вядомым творчым асобам. У іх ліку салістка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета краіны Вольга Гаіко і Людміла Кудраўцава, артыст Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Вячаслаў Грушоў, актрыса Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Ганна Маланкіна, эстрадныя спявачкі Іна Афанасьева ды Ірына Дарафеева. Артысты Вячаслаў Паўлюць (Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы) ды Ігар Сігаў (Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі) узнагароджаныя медалём Францыска Скарыны.

940 гадоў адзначае сёлета беларускай сталіца. Аблічча старажытнага і вечна маладога горада імкліва пераўтвараецца ў нас на вачах. Ці трэба казаць, як змяніўся Мінск за сваю амаль тысячагадовую гісторыю! Своеасаблівыя штрыхі да яго партрэта дадае выстаўка "Мінск, якога няма...", адкрытая нядаўна ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Л. Шчамялёва. Жывапісныя і графічныя работы (часам гэта непасрэдныя зрывавыя ўражанні, арыгінальныя ракурсы, занатаваныя ў эцюдах і накідах з дакументальнай дакладнасцю) нагадваюць пра выгляд пасляваеннага Мінска, адлюстроўваюць яго ландшафт у розныя перыяды гарадскога будаўніцтва. Большыню твораў Сяргея Каткова, Міхала Даўгяля, Івана Дмухайлы, Барыса і Уладзіміра Герайжераў, Сямёна Геруса, Валерыя Жоўтак, Генрыха Ціхановіча, Міхася Чэпіка ды іншых жывапісцаў і графікаў, уключаных у экспазіцыю, прадаставілі мінскія калекцыянеры Іна ды Аляксандр Радаевы ("ЛіМ" пісаў пра іх супрацоўніцтва з галерэяй у межах праекта "Прыватная калекцыя").

У эстонскім горадзе Пярну прайшоў V Міжнародны конкурс маладых вакалістаў імя Клаўдзіі Тазэ — адзіны ў гэтай краіне міжнародны турнір спевакоў. Журы на чале з сусветна вядомай Барбарай Хендрыкс прадстаўлялі выдатныя спевакі, дзеячы мастацтва Эстоніі, Італіі, Расіі. На аснове аўдыёзапісаў праводзіўся папярэдні адбор, і ўрэшце ў конкурсе ўзялі ўдзел 30 вакалістаў ва ўзросце да 35 гадоў. Сярод іх — салісты Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Рэспублікі Беларусь: мецца-сапрана Аксана Волкава (Бондарова), выпускніца нашай акадэміі музыкі (клас народнай артысткі Беларусі прафесара Л. Галушкінай) ды барытон Ілья Сільчукоў, асістэнт-стажор акадэміі (творчы кіраўнік — народны артыст Беларусі дацэнт П. Рыдзігер). Абое канкурсанты — стыпендыяты Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі. На гэтым конкурсе І. Сільчукоў быў ганараваны 3-й прэміяй і спецыяльным прызам "Аве Марыя".

С. ВЕТКА

У праграмах оперных і балетных спектакляў прозвішчы канцэртмайстраў звычайна згадваюцца ці не напрыканцы. Пасля пераліку выканаўцаў эпізадычных партый, артыстаў мімансу і г. д. Чалавек, далёкі ад музыкі, іх імёнаў звычайна і не ведае. Канцэртмайстар заўсёды знаходзіцца нібыта на другім плане. Але без яго прафесійнасці, дакладнасці, скрупулёзнасці нічога не бывае. І ў балеце, і асабліва ў оперы. У Нацыянальным акадэмічным тэатры оперы Беларусі цяпер працуе дзевяць спрактыкаваных канцэртмайстраў. Яны цудоўна разбіраюцца ў музыцы, яе стылях, выдатна чуюць нюансы вакалу. Галіна Аляшкевіч нядаўна прызначана галоўным канцэртмайстрам тэатра. З ёю наша гутарка.

«Правая рука» дырыжора

— Галіна, самае першае, і магчыма, крыху дзіўнае пытанне. Чаму менавіта раяль?

— У нас дома быў інструмент. Мама іграла, брат хадзіў у музычную школу. А я ўвесь час слухала музыку і вельмі часта падбірала знаёмыя мелодыі на слых. Калі прыйшла ў музычную школу, дык ужо іграла. Мне пашанцавала з цудоўнымі педагогамі. Мая першая настаўніца Ірына Пятроўна Ваўковіч і да гэтага часу сочыць за маёй творчасцю, курыруе, падказвае, дапамагае. Пасля школы я паступіла ў музычнае вучылішча, пазней — у Беларускаю дзяржаўную акадэмію музыкі, потым была асістэнт-стажыроўка. Мне заўсёды вельмі падабалася іграць у ансамблі. І не так істотна, з кім — іншым інструменталістам ці спеваком...

— Акампаіраваць спевака, які навучаецца ў Акадэміі музыкі, і спеваку-салісту тэатра. Сутнасць тая ж, альбо гэта ўсё-ці розныя рэчы?

— Сутнасць тая ж, але ў класе акадэміі галоўны — педагог, выкладчык. А калі ты ў тэатры разам са спеваком вучыш партыю, дык адказваеш за вынік. У тэатральнага канцэртмайстра шмат функцый: і псіхолаг, і памочнік, і слухач, і дарадчык. Але мне гэта вельмі падабаецца. Наогул, вельмі люблю сваю прафесію...

— Галіна, пытанне, звязанае з псіхалогіяй сумеснай творчасці спевака і канцэртмайстра. Колькі працэнтаў ад таго, што вы зрабілі ў класе, застаецца на сцэне?

— Парознаму. Шмат залежыць ад збегу абставін, настрою артыста, рэакцыі залы.

— Паколькі вы ўвесь час працуеце са спевакамі, дык ці ёсць у вас любімыя выканаўцы? І ў нашым тэатры, і ў сусветнай оперы... Хто захапляе заўсёды?

— Люблю нашых спевакоў, у нас вельмі цікавая моладзь. Называць канкрэтныя прозвішчы не хацелася б, бо можаш некага выпадкова і не ўспомніць, а спявак потым пакрыўдзіцца. Што датычыць сусветных знакамітасцей, дык з тэатраў вельмі люблю Лучана Павароті і Марыё Ланца. З сапрана вельмі падабаецца Марыя Калас. Падабаецца сучаснае піцёрскае сапрана Ганны Нятрэбкі.

— Якія якасці вы асабліва высока цэніце ў спеваках?

— Найперш працаздольнасць. Кожны музыкант павінен увесь час працаваць над сабой. Але ж інструменталісты займаюцца музыкой з дзяцінства. Такая прафесія, музыкант праходзіць многія этапы і дастаткова доўгі шлях развіцця. А многія спевакі прыходзяць да музыкі непараўнальна пазней. І таму яны павінны імкнуцца запоўніць тыя праргалы, якія ў іх ёсць. Бываюць, вядома, выключэнні — напрыклад, Таццяна Траццяк спачатку скончыла кансерваторыю як піяністка, а потым ужо як спявачка, ці Таццяна Гаўрылава, якая з дзяцінства займаецца музыкой. У цяперашні час умовы працы опернага спевака такія, што партыю трэба вучыць вельмі хутка. Не гадамі... Калі артыст падрыхтаваны, ён авалодвае ёю на працягу 2—3 месяцаў. Салістка беларускай оперы Ніна Шарубіна засвоіла партыю Аіды ўсяго за месяц (!). Была такая вытворчая неабходнасць...

— Якія якасці спевакоў вы не прымаеце?

— Спявак — перш за ўсё музыкант. Вельмі складаная прафесія. Выходзячы на сцэну, ён павінен набліжацца да музыканта ў шырокім сэнсе слова. Калі чалавек спявае "голыя" ноты, мяне гэта вельмі раздражняе. Калі ён не разумее, пра што спявае... — А вы гэта бачыце? — А гэта чуваць... Па фразіроўцы, па паводзінах артыста. — Вядома тэрмін, які часта можна пачуць ад спевакоў, "впеть": што ён значыць? — Па-першае, трэба вучыць музычны матэрыял. Тэкст, ноты, паўзы. Як піяніст іграе твор на памяць, так і спявак павінен вывучыць сваю партыю. Я параўноўваю: у спевака — дзве звязкі, у нас — дзве рукі. Гэта наш апарат, наш інструмент... Пасля перыяду заняткаў з канцэртмайстрам адбываецца першая аркестравая рэпетыцыя. Потым зноў заняткі ў класе. Задача тэатральнага канцэртмайстра — падрыхтаваць спевака да сустрэчы з аркестрам. Максімальна наблізіць гучанне раяля да аркестра, каб артыст выйшаў на сцэну і не губляўся, каб ён пазнаваў музыку, якая гучыць у аркестры.

— Адна з нядаўніх прэм'ер тэатра — опера В. Кузняцова "Запіскі вар'ята" (паводле М. Гогаля). Ведаю, што вы былі адказным канцэртмайстрам падчас падрыхтоўкі гэтага спектакля. Опера вельмі няпростая для ўспрымання. Вы атрымлівалі задавальненне ад працэсу засваення гэтай музыкі?

— Спачатку было цяжка. Чаму? Я мала іграла сучаснай музыкі, калі вучылася ў акадэміі. Але яна вельмі цікавая. З усімі спевакамі я вывучыла іх партыі. Спачатку выканаўцы былі ў пэўным шоку: маўляў, гэта немагчыма вывучыць і праспяваць. Але, як потым высветлілася, можна... Калі ты іграеш, спевакі спяваюць,

музыканта ў шырокім сэнсе слова. Калі чалавек спявае "голыя" ноты, мяне гэта вельмі раздражняе. Калі ён не разумее, пра што спявае... — А вы гэта бачыце? — А гэта чуваць... Па фразіроўцы, па паводзінах артыста. — Вядома тэрмін, які часта можна пачуць ад спевакоў, "впеть": што ён значыць? — Па-першае, трэба вучыць музычны матэрыял. Тэкст, ноты, паўзы. Як піяніст іграе твор на памяць, так і спявак павінен вывучыць сваю партыю. Я параўноўваю: у спевака — дзве звязкі, у нас — дзве рукі. Гэта наш апарат, наш інструмент... Пасля перыяду заняткаў з канцэртмайстрам адбываецца першая аркестравая рэпетыцыя. Потым зноў заняткі ў класе. Задача тэатральнага канцэртмайстра — падрыхтаваць спевака да сустрэчы з аркестрам. Максімальна наблізіць гучанне раяля да аркестра, каб артыст выйшаў на сцэну і не губляўся, каб ён пазнаваў музыку, якая гучыць у аркестры.

— Адна з нядаўніх прэм'ер тэатра — опера В. Кузняцова "Запіскі вар'ята" (паводле М. Гогаля). Ведаю, што вы былі адказным канцэртмайстрам падчас падрыхтоўкі гэтага спектакля. Опера вельмі няпростая для ўспрымання. Вы атрымлівалі задавальненне ад працэсу засваення гэтай музыкі?

— Спачатку было цяжка. Чаму? Я мала іграла сучаснай музыкі, калі вучылася ў акадэміі. Але яна вельмі цікавая. З усімі спевакамі я вывучыла іх партыі. Спачатку выканаўцы былі ў пэўным шоку: маўляў, гэта немагчыма вывучыць і праспяваць. Але, як потым высветлілася, можна... Калі ты іграеш, спевакі спяваюць,

ідзе пастановачная праца, дык у працэсе рэпетыцыі музыка робіцца цікавай. І тады ўжо непараўнальна прасцей. Увогуле, усе канцэртмайстры тэатра вучаць клавiры пэўных твораў, але адказны канцэртмайстар — гэта "правая рука" дырыжора. Яны разам удакладняюць тэмпы, драматургічна будуць клавiр і партытуру.

— Сама вельмі люблю спевакоў. Можна, і яны адчуваюць гэта?.. — Паколькі вы шмат працуеце з артыстамі розных пакаленняў, крыху правакацыйнае пытанне. Мы — еўрапейскі тэатр? — Так. Але я скажу толькі пра выканаўцаў. Бо іншыя ракурсы пытання, адрасаваныя не зусім да мяне. Радуе, што многія салісты ездзяць на прэстыжныя вакальныя конкурсы і вяртаюцца адтуль лаўрэатамі. У якасці канцэртмайстра я сама ездзіла на многія конкурсы — разам з Таццянай Гаўрылавай, Настассяй Масквіной. Таму бачу, што выканальніцкі ўзровень у нас вельмі высокі.

— Ведаю, што разам з салістамі беларускай оперы вы гастралявалі ў многіх краінах свету. Сярод іх трэба назваць Расію, Латвію, Польшчу, Чэхію, Славакію, Галандыю. Якая творчая вандроўка пачынае найбольш яркі ўспамін?

— У красавіку 2005 года мы разам з тэатрам Эдуардам Мартынюком і сапрана Таццянай Гаўрылавай выправіліся ў Карэю, дзе ў Пхеньяне праходзіў фестываль "Красавіцкая вясна". Павезлі туды цэлую канцэртную праграму. Нават не чакалі, што наша мастацтва будзе так высока ацэнена. Бо мы заваявалі залатыя кубкі. А Юлія Кузьменка, цымбалістка з Нацыянальнага акадэмічнага аркестра імя І. Жыновіча, і Таццяна Гаўрылава — срэбраныя кубкі.

— Галіна, і апошняе пытанне. Пра творчыя планы, будучыя праграмы... — У полацкім Сафійскім саборы кожны месяц адбываецца канцэрт салістаў нашай оперы. Планаўюцца і мае выязныя камерныя канцэрты. Акрамя таго, ёсць задумка зрабіць праграму з фрагментаў опер, якія не ідуць на нашай сцэне. Бо спевакі ўвесь час хочучь спяваць штосьці новае...

Гутарыла Таццяна МУШЫНСКАЯ Фота А. Спрычана

Спевы ў Траецкім прадмесці

Гучная рэклама не папярэдняе такім канцэртам. І ўваход на іх вольны. Але ў мастацкіх якасцях яны не аступаюць фі-

ларманічным імпрэзам. Бо ладзяць іх прафесійныя музыканты. І выключна на энтузіязме, у вольны ад асноўнай працы час.

Спявачка Ірына Гаўрылавіч працуе ў Акадэмічным хоры Белтэлерадыё. Піяністку Наталлю Сазановіч, якая выкладае ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, яна ведае з тых часоў, калі сама была студэнткай і разам з іншымі вакалістамі-пачаткоўцамі "праходзіла" агульнае фартэпіяна і канцэртмайстарскі клас. Цяпер яны стварылі камерны дуэт і выступаюць са сваімі праграмамі "там, куды запрасяць". Гэтым разам іх запрасілі з канцэртм у "Гасцёўню У. Галубка" (філіял Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі).

Першая частка выступлення складалася з адроджаных узораў нашай старадаўняй музыкі: псалмаў на вершы Сімяона Полацкага, асобных нумароў са зборніка "Планкты" (XVIII ст.). Затым гучалі класічныя рускыя

рамансы, якія не надта часта пачуеш сёння ў жывым выкананні: "В дымке-невидимке" С.Танеева на вершы А. Фета, "День отошёл" А. Арэнскага на словы А. Галінішчава-Кутузава, "Горними тихо летела душа небесами..." М. Рымскага-Корсакава на тэкст А.Талстога, "Ночные голоса" А. Грачанінава на словы А. Пляшчэева ды інш.

Да захаплення самой праграмай — цікавай і рэдкаснай — дадалося добрае ўражанне ад яе пераканальнага вобразна-эмацыйнага ўваблення. Атрымалася надзвычай удалае, гожае дапаўненне да выстаўкі "Мастакі і тэатр", што адкрывалася ў той дзень ва ўтульнай музейнай гасцёўні.

Гучная рэклама не папярэдняе такім канцэртм... А шкада!

С. Б.

На здымку: Ірына Гаўрылавіч (справа) і Наталля Сазановіч перад выступленнем.

Фота аўтара

Шляхетны духам

Можна развязаць дыскусію наконт месца беларускай інтэлігенцыі ў народзе і ў грамадстве (што не адно і тое ж). Можна спрачацца, ці прыйдзе той час, калі беларускіх інтэлігентаў пачнуць гукаць, шукаць — і знаходзіць хіба толькі на старонках энцыклапедыі... Але не варта ўсчынаць палеміку, бо яна атрымаецца бясконца, як само жыццё, і адыме ў нас хвіліны радасці. Той радасці, падставу для якой даюць сустрэчы са "шляхетнымі духам" — сапраўднай беларускай інтэлігенцыяй. Сярод гэтых вельмі розных і зазвычай адасобленых — нават між сабою — людзей ёсць сапраўдныя кандыдаты ў "Чырвоную кнігу". Іх арганічны артыстызм, неўтаймоўны творчы талент спалучаюцца з рэдкаснай сціпласцю, што, пэўна, і ёсць праяваю шляхетнасці духу...

Відаць, гэтая рарытэтная шляхетнасць духу і не дазволіла Уладзіміру Кандрусевічу за ўжо даволі доўгі гады яго плённай і прызнанай кампазітарскай творчасці "прабіць" свой аўтарскі канцэрт. Упершыню яго вечарына адбылася ў азнаменаванне 30-годдзя творчай дзейнасці кампазітара — дзякуючы ініцыятыве сталічнага прадзюсерскага цэнтара "Спамаш".

Было гэта некалькі месяцаў таму ў Беларускім дзяржаўным музычным тэатры. У ролю экскурсавода па маршруце "Жыццё і творчасць Уладзіміра Кандрусевіча" арганічна ўвайшла папулярная тэлеведучая Каціна Вардомская. На экране, усталяваным па-над сцэнай, нібы старонкі жыццяпісу, змяняліся фотакадры. Распавед вядучай пераплятаўся з выступленямі артыстаў, якія выконвалі творы У. Кандрусевіча ці дасціпна віншавалі яго ад імя сваіх тэатральных калектываў. Пастановачная група імпрэзы (рэжысёр Настасся Грыненка, дырыжор Мікалай Макарэвіч, балетмайстар Ніна Дзячэнка, хормайстар Святлана Пятрова) стварыла арыгінальнае, з пэўнай інтрыгай, яскравае, дынамічнае відэаілюстрацыю. Яго нават не хацелася параўноўваць з многімі іншымі юбілейнымі вечарынамі, абіяжаранымі сцэнарнымі штампамі, "дзяжурнымі" выступленнямі з уручэннем стандартных адрасных папак. Тут усё было непрадказальна — і лагічна, нязмушана — і сур'эзна.

Спаквалі высноўваліся факты біяграфіі. Гродна; клапатлівая інтэлігентная бацька; дзяцінства, напоўненае адкрыццём свету музыкі. Юнацтва; захапленне класікамі рок-н-рола; каб купіць уласную гітару, разгружаў вагоны. Мінск, Беларуская дзяржаўная кансерваторыя; захапленне рок-н-ролам было пакарана выключэннем У. Кандрусевіча з ліку студэнтаў. Літасць лёсу і выбітны настаўнікі: паспяховае заканчэнне кансерваторыі па класе фартэпіяна ў прафесара Леаніда Юшкевіча; служба ў войску; зноў кансерваторыя — клас кампазіцыі ў прафесара Яўгена Глебава. Інтэнсіўная і паспяхова творчая дзейнасць; пшчаслівае сямейнае жыццё; таленавітыя высокаадукаваныя дзеці...

А цяпер — пра "факты творчасці", якая ва Уладзіміра Кандрусевіча даўно спакроўленая з тэатрам і кіно. Каб хаця зольшша пералічыць дакументальныя, мастацкія, анімацыйныя стужкі, драматычныя, ляльчныя і радыёспектаклі з яго музыкай, спатрэбіцца дадатковая газетная плошча — настолькі яны шмат-

Дзмітрыя Карпінчыка ды вакальнай групы "Чысты голас".

"Сонца праз лісце..." — назву вечарыне дала аднайменная даўняя і ў свой час вельмі папулярная ў асяродку мінскай інтэлігенцыі песня У. Кандрусевіча, якую аўтар выканаў на вечарыне разам з вядомым гітарыстам Уладзімірам Угольнікам. Світэр, джынсы, гітара... Як арганічна, нязмушана і артыстычна выглядаў У. Кандрусевіч у гэтым абліччы! А потым — бездакорны вечаровы гарнітур, клавіятура элегантнага раяля: якое бліскучае пераўвасабленне ў вобраз маэстра! І незабыўны апафеоз: "Тэатральная сцэна — наша плаха і трон", — пачынала Наталля Гайда "Гімн Тэатра" з мюзікла "Джулія", і выходзілі да публікі ўсе ўдзельнікі праграмы, і сыпаўся з няўгледнага тэатральнага неба залаты дождж...

Падчас традыцыйнага свята з нагоды Міжнароднага дня тэатра У. Кандрусевіча ганаравалі прэміяй Беларускага саюза тэатральных дзеячаў, якая носіць імя легендарнай Л. Александровскай. А не так даўно ў канцэртнай зале "Мінск" адбылася вечарына-прэзентацыя цэнтара "Спамаш". Здаецца, набывае заслужаную папулярнасць імя У. Кандрусевіча як аўтара песень і рамансаў, што пішуцца адмыслова з разлікам на індывідуальнасці салістаў, кіраўніка, скажам так, "студый песенных зорак", куды адбіраюць таленавітых прэтэндэнтаў з усіх рэгіёнаў Беларусі. Цяпер у цэнтры ідзе праца над пастановкай новага маладзёжнага мюзікла, створанага У. Кандрусевічам. Дзякуй за ўсё гэта спонсарам. Але хто зверне ўвагу публікі на іншыя грані таленту кампазітара? Ужо і не ўспомніць, калі чулі ў жывым выкананні прыхільнікі творчасці У. Кандрусевіча, ды і сам аўтар, араторыі "Паданне" на вершы Янкі Купалы, "Аблачынка з Чарнобыля" (тэксты Г. Бураўкіна і А. Разанава), сімфонію "Глач перапёлкі" (паводле І. Чыгрынава), Канцэрт для аркестра і саліручачага фартэпіяна, аркестравую "Музыку сталічных і правінцыйных тэатраў", вакальныя творы на вершы Янкі Купалы, Максіма Танка... Гэты кампазітар, які шчыра прымае творчыя прапановы і запрашэнні да супрацоўніцтва (іх, дзякуй таленту і лёсу, пакуль стае), не пойдзе з паклонам ні ў філармонію, ні да кіраўніцтва музычнага тэатра, у якога сёння відэавочныя праблемы з папаўненнем арыгінальнага бела-

лікія. І разнастайныя. Адчуванне прыроды сцэнічнага відовішча, веданне законаў драматургіі, багаты досвед у так званых прыкладных жанрах, — усё гэта паспрыяла развіццю У. Кандрусевіча як кампазітара-драматурга. Ім нямаю напісана для музычнай сцэны: балеты "Бураціна", "Хрыстос прыязміўся ў Гародні" (лібрэта паводле У. Караткевіча складалаў сам), "Крылы памяці", "Мефіста"; мюзіклы "Нявеста для Марціна", "Джулія", "Залёты" (паводле В. Дуніна-Марцінкевіча), "Шклянкі вады", "Небяспечныя сувязі"... Далёка не ўсе пастаўлены, а з пастаўленых у Беларускім дзяржаўным музычным тэатры мюзіклаў, у якіх новымі гранямі зіхацела зорка таленту Наталлі Гайдзі і якія захоплена прымала публіка, да бенефісу аўтара "не дажыў" ніводны... (Граўда, зусім нядаўна, пры канцы тэатральнага сезона, адбылася прэм'ера спектакля "Шклянкі вады", ужо нумуленна пасля трохгадовага перапынку, але пра гэта будзе ўжо асобная размова).

Вечарыну ўпрыгожылі ўражлівыя фрагменты з балета "Мефіста", з мюзіклаў "Шклянкі вады", "Небяспечныя сувязі" і "Джулія" (так хочацца, каб гэтыя яскравыя сюжэты з рамана С. Моэма "Тэатр" зноў з'явіліся на мінскай сцэне). Выканаўцы былі выбітныя: Юлія Дзятко, Канстанцін Кузняцоў, Віталь Краснаглазаў, Наталля Гайда, Арнольд Ранцанц, Валянціна Пятліцкая, Леся Лют, Ілона Казакевіч, Дзмітрый Якубовіч...

Гучалі цудоўныя, прасякнутыя шчырасцю, дабынёй і сонечным цяплом сучасныя песні ў выкананні маладых салістаў з прадзюсерскага цэнтара "Спамаш", мастацкае кіраўніцтва якога ажыццяўляе У. Кандрусевіч: Дарыі, Алены Ланскай, Юліі Гусевай, Івана Буслая,

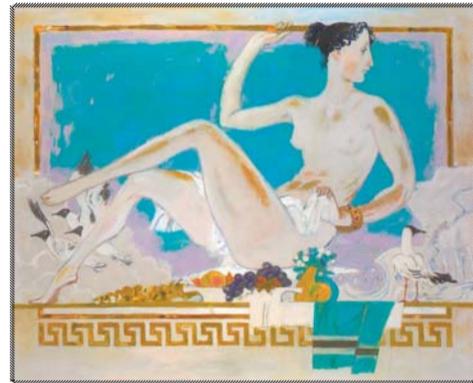
С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: У. Кандрусевіч (у цэнтры) з народнай артысткай Беларусі Н. Гайдзі і пісьменнікам А. Бутэвічам; кампазітара — на трон!

Фота К. Дробава

Брэст не перастае здзіўляць жыхароў і гасцей новымі ўражаннямі ў галіне мастацтва. Пацвярджэннем стала чарговая выстава нашага земляка Уладзіміра Кожуха — заслужанага дзеяча мастацтваў краіны, лаўрэата прэміі прафсаюзаў Беларусі 1991 года. Дарэчы, гэтая выстава пазначыла пачатак цыкла экспазіцый мастакоў — ураджэнцаў Брэсцкай вобласці.

З верай, надзеяй, любоўю

50 высокадухоўных, эмацыянальных палотнаў У. Кожуха былі прадстаўлены ў выставачнай зале Брэсцкага грамадска-культурнага цэнтара. Падчас вернісажа начальнік упраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама Рыгор Бышок адзначыў адметны характар і стыль работ, іх лірычнасць і вялікую грамадзянскасць, што выявілася ў карцінах мастака на

чарнобыльскую тэматыку: "Палеская плашчаніца", "Аплаванне", "Павадыр", "Хутарок па-над Прыпяццю", "Ачышчэнне". Словы падзякі і захаплення на адрас У. Кожуха выказалі яго калегі Мікалай Кузьміч, Пётр Данэлія і Леў Алімаў. Нельга не згадаць і іх меркаваннем, што У. Кожух — майстар каларыту і кампазіцыі, умеў ператварае ўбачанае ў вобразы, уносіць у свае палотны мелодыю паэтычнасці.

Адметны почырк шліфуецца толькі пастаяннай працай, самаўдасканаленнем і пошукамі новых рашэнняў у творчасці. Вучоба ў вядомых мастакоў Б. Аракчэва, А. Малішэўскага, М. Данцыга, М. Савіцкага, каласальна працаздольнасць і высокі мастацкі густ вызначылі прафесійнае аблічча У. Кожуха.

Паводле слоў мастака-графіка Льва Алімава, Уладзіміру Кожуху ўласцівае ўменне спалучыць пачуццё і розум у кожнай рабоце, пры гэтым майстэрства мастака не перакрывае пачуцці, перададзеныя ў палотнах. Простыя, нумурагелісты кампазіцыі — як апавяданне пра нас з вамі, далучэнне да нашых вытокаў, таму што ў кожнай рабоце ўрачыста ўстаўлена аўтэнтычная прыгажосць беларускага народа, беларускі побыт і родныя краявіды: "Вера. Надзея. Любоў", "Пасар", "Каравай", "Баба Наста" і інш. Хлапчуком ён прыязджаў да бабулі ў Драгічын, браў у рукі пэндзлік і адлюстроўваў у сваіх першых карцінах сялянскі побыт. На многіх палотнах цэнтральнае месца займаюць жаночыя вобразы: даволі своеасабліва напісаныя, яны нясуць у сабе філасофскі сэнс, разам з тым просты і даступны кожнаму глядачу. Уражваюць і пейзажы. Напісаныя ў светлых, радасных колерах, яны перадаюць прыгажосць і чысціню навакольнага свету, яднанне прыроды і чалавека: "Светлы дзень", "Возера", "Белая птушка", "Падарожжа ўначы", "Прастор", "Вясна" і інш.

Свет таленавітага мастака Уладзіміра Кожуха, лірычны і натхнёны, падараваў нямаю імгненняў, прыемных глядачам.

Аксана КЛУНІНА, вядучы метадыст Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтара

На здымку: карціна У. Кожуха "На востраве Крым".

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі
"Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі"
АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ
на 2007 год
У АСПІРАНТУРУ

на бюджэтнай аснове
з адрывам і без адрыву ад вытворчасці
па наступных спецыяльнасцях:

17.00.02 Музычнае мастацтва

Паступаючыя здаюць уступныя экзамены па спецыяльнасці, замежнай мове і філасофіі.

Падаюцца наступныя дакументы:

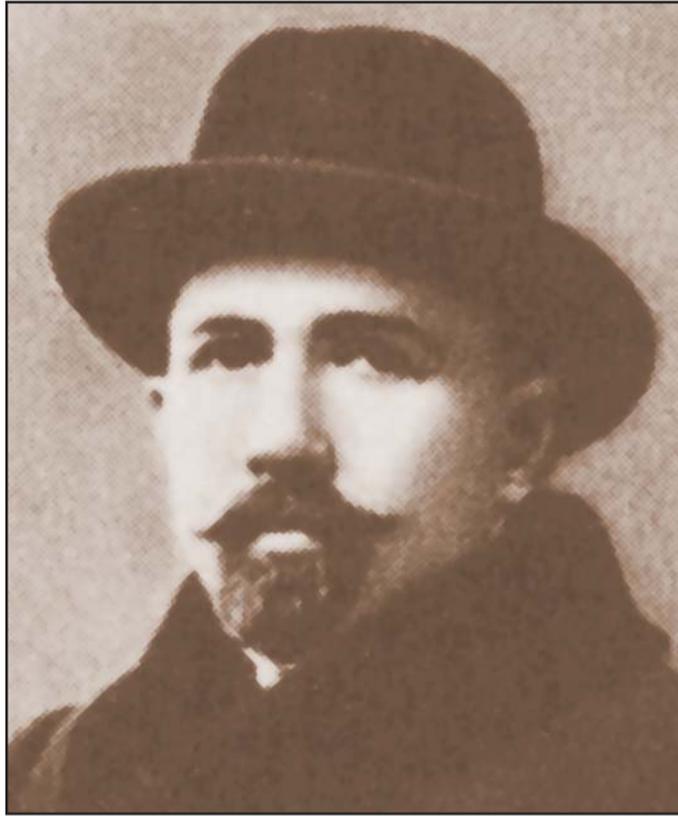
- заява на імя рэктара акадэміі;
- асабісты лісток па ўліку кадраў, аўтабіяграфія і дзве фотакарткі 3x4;
- копія дыплама аб вышэйшай адукацыі;
- выпіска з залікова-экзаменацыйнай ведамасці;
- выпіска з працоўнай кніжкі (пры наяўнасці);
- медыцынская даведка па адпаведнай форме;
- спіс і копіі навуковых апублікаваных прац (пры наяўнасці);
- рэкамендацыя савета акадэміі (факультэта) для асоб, якія закончылі акадэмію ў б. г.;
- рэферат па спецыяльнасці з рэцэнзіяй;
- пашпарт, дыплом аб вышэйшай адукацыі прадаўляецца асабіста.

Прыём дакументаў праводзіцца з 17 па 8 верасня 2007 года. Уступныя экзамены — з 8 па 19 кастрычніка 2007 года.

Даведкі па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, каб. № 122, тэл. 226-11-76.

Эскіз помніка ёсць...

— У мяне для карціннай галерэі сюрпрыз, — нечакана для ўсіх сказаў у час адкрыцця сваёй выставы скульптар Эдуард Астаф'еў. — Гэта эскіз магчымага помніка вашаму сьлыннаму земляку Сцяпану Міхайлавічу Некрашэвічу.

Пасля вызваленьня БССР ад белапалякаў Сцяпан Міхайлавіч пераехаў у Мінск і прапанаваў свае паслугі Народнаму камісарыяту асветы. Займаў розныя пасады: загадчыка літаратурна-выдавецкага аддзела, намесніка старшыні Галоўпрафасветы. Адначасова з гэтым, пачынаючы з 1921 г., быў старшынёй тэрміналагічнай камісіі Наркамата асветы рэспублікі.

У студзені 1921 года на сходзе работнікаў асветы і культуры С. Некрашэвіч прапанаваў стварыць спецыяльны інстытут, які займаўся б вывучэннем беларускай культуры. Крыху пазней прапанава абмяркоўвалася на пасяджэнні сесіі Цэнтральнага выканаўчага камітэта, што дазволіла ў пачатку наступнага года заснаваць Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт). Сцяпан Міхайлавіч стаў першым кіраўніком гэтай установы.

ючы з 1921 г. быў старшынёй тэрміналагічнай камісіі Наркамата асветы рэспублікі.

У студзені 1921 года на сходзе работнікаў асветы і культуры С. Некрашэвіч прапанаваў стварыць спецыяльны інстытут, які займаўся б вывучэннем беларускай культуры. Крыху пазней прапанава абмяркоўвалася на пасяджэнні сесіі Цэнтральнага выканаўчага камітэта, што дазволіла ў пачатку наступнага года заснаваць Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт). Сцяпан Міхайлавіч стаў першым кіраўніком гэтай установы.

Па ініцыятыве нашага земляка было створана Цэнтральнае бюро крэдытавання. Сцяпан Міхайлавіч пэўны час працаваў выкладчыкам, а потым дацэнтам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Ён марыў аб стварэнні слоўніка жывой роднай мовы, і, каб лёс яго склаўся інакш, па ўсёй верагоднасці, мелі б мы "беларускага Даля". Сцяпан Міхайлавіч здолеў далучыць да збірання народнай і літаратурнай лексікі многіх настаўнікаў, урачоў, студэнтаў і нават вучняў. У канцы 1927 года картатэка слоўніка жывой беларускай мовы налічвала 400 тыс. слоў. На жаль, у час Вялікай Айчыннай вайны ўся

яна разам са слоўнікавымі артыкуламі была знішчана.

Але гэта адбылося ўжо за межамі жыцця нашага сьлыннага земляка. Жыцця, якое пачыналася так шматбагата, калі настаў час рэарганізацыі Інбелкульту ў акадэмію навук, Некрашэвіч уваходзіў у спецыяльную ўрадавую камісію, быў зацверджаны правадзейным членам і прызначаны віцэ-прэзідэнтам гэтай акадэміі. Між іншым, ніякія пасады не перашкаджалі Сцяпану Міхайлавічу бываць у родных мясцінах. Дзякуючы гэтаму, у 1928 годзе ён выдаў кнігу, якая так і называлася "Да характарыстыкі беларускіх гаворак Парыцкага раёна". Працы ж над галоўным слоўнікам пераходзілі арышт у 1930 годзе. Былі пазбаўлены волі і іншыя калегі Сцяпана Міхайлавіча, разам з якімі ён працаваў над галоўнай кнігай свайго жыцця. У кастрычніку таго ж года адбыўся пленум ЦК КП(б)Б, які амаль усю наступную работу па мовазнаўстве, літаратуры і гісторыі Беларусі дакастрычніцкага перыяду прызнаў "контррэвалюцыйнай". Пастановай калегіі АДПУ Сцяпан Міхайлавіч быў высланы на 5 гадоў у горад Сарпул Удмурцкай АССР.

У 1935 г. тэрмін высылкі быў падоўжаны яшчэ на 2 гады. А 19 снежня 1937 г. у Мінску С. Некрашэвіча прыгаварылі да вышэйшай меры пакарання. Ужо на наступны дзень яго не стала... Толькі праз 57 гадоў Судовая калегія па крымінальных справах Вярхоўнага суда БССР разгледзела адпаведны пратэст пракурора рэспублікі і вызначыла: "Пастанову калегіі АДПУ ад 10 красавіка 1931 года ў адносінах да С. Некрашэвіча адмяніць і справу выкананнем спыніць за адсутнасцю ў яго дзеяннях саставу злачынства..."

Неўзабаве споўніцца 125 гадоў з дня нараджэння С. Некрашэвіча. Прыемна было даведацца, што выдадзена кніга выбраных навуковых прац нашага земляка, падрыхтаваная Інстытутам мовазнаўства імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Многае надрукавана ўпершыню. Не так даўно С. Некрашэвічу было прысвечана спецыяльнае пашыранае пасяджэнне Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук, прайшлі навуковыя чытанні і ў Гомельскім дзяржаўным універсітэце імя Ф.Скарыны. Зноў і зноў прыгадваў прадабачлівую значнасць яго дакладаў і навуковых прац.

Прыгадваў і тое, што менавіта ён быў аўтарам першага паслярэвалюцыйнага буквара "Беларускага лемантара" і першай паслярэвалюцыйнай чытанкі "Роднае слова" ў дзвюх кнігах. Нельга не пагадацца з кандыдатам філалагічных навук Сяргеем Запрудскім, што Сцяпану Некрашэвічу было ўласціва спалучэнне вытанчанай інтэлігентнасці са шчырасцю і простасцю, што вакол яго асобы луцацца фактычна ўсе асноўныя праблемы беларускай лінгвістыкі 1920 гадоў.

Зрэшты, Эмануіл Іофе, прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М.Танка, зазначаў, што з імем Сцяпана Міхайлавіча звязана стварэнне і выданне спецыяльных слоўнікаў беларускай навуковай тэрміналогіі па 24 галінах ведаў, складанне картатэкі на 180 000 слоў на аснове твораў Ф. Багушэвіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Ц. Гартнага і іншых пісьменнікаў. Ён бачыць важкі плён нашага сьлыннага земляка ў навукова-даследчыцкай працы ва ўсім, што датычыцца гісторыі і археалогіі Беларусі, аховы гістарычных помнікаў і запаведных мясцін, этнаграфічных даследаванняў Беларусі, вывучэння гісторыі айчыннага мастацтва.

Так, сёння, нарэшце, мы ўсведамляем маштабнасць намаганняў Сцяпана Міхайлавіча ў распрацоўцы многіх праблем лексікаграфіі, правапісу, беларускай дыялекталогіі, гісторыі мовы. Гэта ім распрацаваны тэарэтычныя асновы і прыпынчы стварэння дыялектычных слоўнікаў.

І ці трэба гаварыць, што такі чалавек заслугоўвае нашага шанавання? Калісьці ў сваіх артыкулах, прысвечаных памяці акадэміка мовазнаўства, першага дырэктара Інбелкульту і віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук Беларусі, я прапанаваў назваць у Светлагорску адну з вуліц у гонар Сцяпана Некрашэвіча. Выказваў спадзяванне, што яна абавязкова будзе, што з'явіцца на адным з яе будынкаў мемарыяльная дошка, а можа, з цягам часу на гэтай вуліцы будзе ўсталяваны помнік.

Цяпер эскіз такога помніка ёсць...

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ

Асоба ў гісторыі

Любімая навука — батаніка

У пятым томе "Беларускай энцыклапедыі", што пабачыў свет у 1997 годзе, Паўла Гаранінаў прысвечана літаральна трынаццаць радкоў. Азначэце, што ён з'яўляўся "рускім батанікам-сістэматыкам, урачом". На самай жа справе кола прафесійных інтарэсаў Паўла Фёдаравіча было куды больш шырокае. Прынамсі, не адмаўляючы ягоных набыткаў у галіне медыцыны і фармакалогіі, нельга не адзначыць, што П. Гаранінаў асабліва ярка раскрыўся як натураліст і быў не толькі батанікам, а і мінеролагам, золагам. Дый увогуле заслугоўвае таго, каб расказаць пра яго больш падробна.

Нарадзіўся Павел Фёдаравіч у 1796 годзе ў Магілёве. Скончыўшы мясцовы калегіум, быў вучнем у адной з гарадскіх аптэк. Падчас працы ў ёй грунтоўна займаўся самаадукацыяй. А наколькі плённымі сталі ягоныя набыткі, відаць па тым ужо, што дасканалы авалодаў некалькімі замежнымі мовамі, паспяхова праводзіў уласныя даследаванні па хлоры, за якія ў 1815 годзе без здычы экзамэнаў атрымаў ад Віленскага ўніверсітэта дыплом аптэкарскага памочніка, а Расійская акадэмія навук прыслала яму пахвальнае пісьмо.

Ды ўсё ж разумеў, што на адной самаадукацыі далёка не паедзеш, таму ў 1817 годзе паступіў у Пецярбургскую медыка-хірургічную акадэмію, якую скончыў з залатым медалём, пасля чаго чатыры гады служыў урачом у войску і ў 1820 годзе абараніў доктарскую дысертацыю. Да 1851 года, пакуль не пайшоў у адстаўку, П. Гаранінаў свой лёс і звязаў з медыка-хірургічнай акадэміяй, прайшоўшы розныя прыступкі службовай лесвіцы і стаўшы, нарэшце, заслужаным прафесарам. Увесь гэты час плённа займаўся даследчыцкай і навукова-літаратурнай работай.

Яго называлі расійскім папярэднікам Чарльза Дарвіна, паколькі Павел Фёдаравіч належаў да навукоўцаў, якія ва ўласных даследчыцкіх пошуках абганяюць час і рухаюць прагрэс. Маючы шырокія прафесійныя інтарэсы, тым не менш сам П. Гаранінаў сваёй любімай навукай лічыў батаніку. Ён нават напісаў падручнік "Начальныя асновы ботанікі", які вытрымаў два выданні: (1827 і 1841). Цікава, што ў ім аўтар прапанаваў уласную сістэму класіфікацыі расліннага свету (па ягоных словах, "расліннага царства"), выключыўшы з сапраўдных раслін грыбы і водарасці, якія ён успрымаў "сярэднеарганічнымі цэламі". Сапраўдныя ж расліны ён падзяліў на 4 галіны, 20 класаў і 209 разрадаў. Само ж развіццё прыроды П. Гаранінаў параўноўваў з канічнай спіраллю, вяршыню якой займае чалавек. Тым самым, ён стаў аўтарам першай рускай арыгінальнай сістэмы.

Першапраходцам Павел Фёдаравіч з'яўляецца ў і тэхнічнай мікалогіі. Паняцце "мікалогія", як вядома, паходзіць ад грэчаскага слова "mykes", што азначае "грыб". Навука аб грыбах вывучае марфалагічныя, біялагічныя, фізіялагічныя, біяхімічныя і экалагічныя ўласцівасці іх, а таксама іхнюю геаграфію, сістэматыку, уздзеянне на чалавека... П. Гаранінаў у 1848 годзе апублікаваў даследаванне "Грыбы, плесені і плывікі в медико-полицейском и других отношениях", а паколькі да яго на падобны аспект ніхто не звяртаў увагі, то ёсць усе падставы лічыць нашага выдатнага земляка піянерам тэхнічнай мікалогіі ў Расіі.

Шмат увагі надаваў Павел Фёдаравіч і сістэматызацыі лекавых сродкаў, прысвяціўшы гэтай праблеме некалькі навуковых прац. Асаблівы поспех мела ягоная "Фармакодзінаміка", уганараваная вельмі прэстыжнай для свайго часу Дзямідаўскай прэміяй. А яшчэ П. Гаранінаў займаўся зборам раслін. Дарэчы, ягоны багаты гербарый, які і вялікая асабістая бібліятэка, пасля смерці вучонага (21.X.1865 г.), былі набыты медыка-хірургічнай акадэміяй і служылі добрую справу яшчэ не аднаму пакаленню тых, хто ішоў цяжкім шляхам пазнання прыроды.

На жаль, сталася так, што імя самога першапраходцы на доўгі час забылася. Праўда, не ў навуковым свеце: П. Гаранінаў увекавечаны ў назве аднаго з відаў раслін.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Максім Багдановіч пакінуў шмат разгорнутых характарыстык сімвалізму, праўда, ці не найчасцей — ускосных, без выкарыстання самога тэрміна “сімвалізм”, што, аднак, не замінае распазнаванню ў развагах паэта менавіта гэтага літаратурна-мастацкага напрамку. Неабвержны стасункі з сімвалізмам і Багдановіча-практыка, чый геній, аднак, па прыродзе сваёй універсальны і нясе ў сабе адзнакі імпрэсіянізму, эстэтызму, неарамантызму і іншых мастацкіх з’яў.

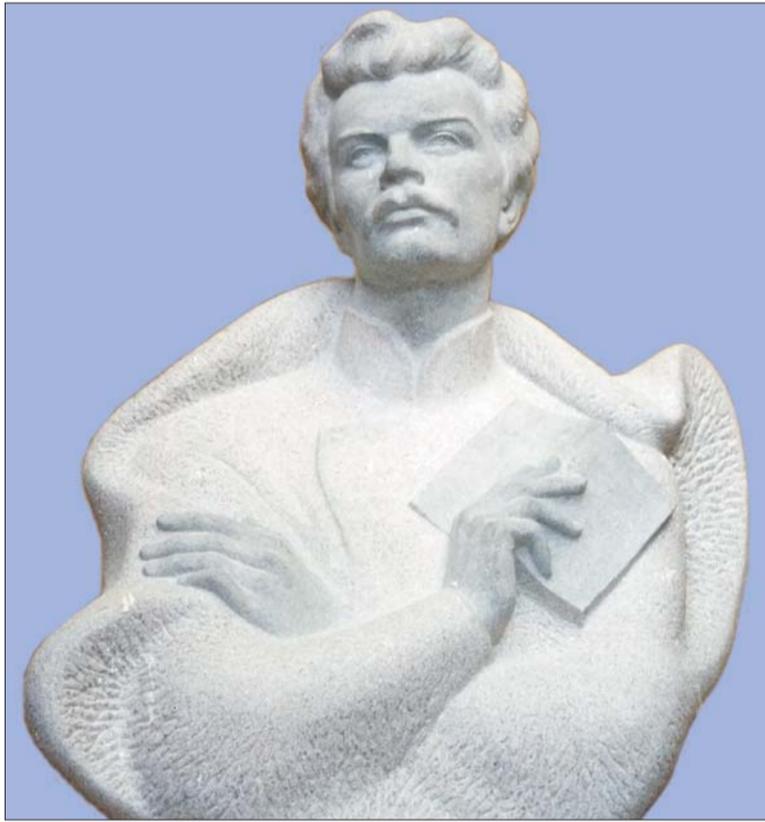
Максім
Багдановіч
і сімвалізм

«З прыродай зліўшыся душой...»

калыша, // У душы аграсце пара
крыл, — // Узляціць яна ў сінію
вышу // І ў струях яе змые свой
пыл...

Нямала ў Багдановіча рэфлексій пра паэта-маляра (так ён у “Глыбах і сляях” вызначыць і ўласны талент: “Гэта паэт-маляр”), пра артыстызм, “артыстычны бок” мастацкага слова і яго імкненне да сінтэзу; але найбольшая ўвага надаецца рытму. На матэрыяле творчасці розных пісьменнікаў Багдановіч разглядае рытм у самым шырокім семантычным дыяпазоне, ва ўсёй зменлівасці і дынаміцы, з далікатным і тонкім пранікненнем у яго ўладную ролю, яго сэнсавыя, эмацыянальныя, атмасферастваральныя магчымасці, яго патрабаванні і ўплывы, сродкі іх узмацнення і іх мастацкія наступствы. Адзначаючы ў “Глыбах і сляях” эстэтычнае развіццё Янкі Купалы пасля “Адвечнай песні”, Багдановіч перадусім звяртае ўвагу на рытм яго вершаў — “іх важнейшы, усё ажыўляючы нерв”, прычым апісвае яго такім чароўным чынам, што ўжо само гэтае апісанне выклікае асацыяцыі з танцам, стварае ўражанне бясконцай, вечнай плыні жыцця: “Буйны, шпаркі, ён падмывае, захапляе чытача, гіпнатызуе яго, не дае апамтацца і нясе яго ўсё далей і далей”. Крытык гаворыць пра “гуртуючую” функцыю рытму, яго “буйнасць”, “разгон”, дзеля здавальнення якіх Янка Купала мусіць шукаць і новых рыфмаў, і новых — “зычных, моцных” — слоў.

Багата разважанняў наконт рытму месціцца ў аналізах творчасці Шаўчэнка (у яго “шырокі прастор для энергічнага, імклівага, нястрымнага рытму”), Чупрынкі і інш. Наогул з’ява рытму распрацавана Багдановічам дэталёва і глыбока, у такой цеснай сувязі са светабачаннем таго або іншага творцы, што дае падставы гаварыць нават пра яе своеасаблівую філасофію. Часта меркаванні беларускага паэта адносна рытму як “сілы, што фарміруе, прыводзіць у рух розныя паэтычныя элементы, счэплівае іх, стварае з іх правільныя сістэмы, замкнёныя, непаўторныя светлы”, гучаць ва унісон выказванням Тагора, якога Багдановіч так высока цаніў, у прыватнасці — вольна гэтаю словам вялікага індыйскага пісьменніка: “Рытм не ёсць простае спалучэнне слоў згодна з пэўным метрамі; рытмічнымі могуць быць тое ці іншае пагоджанне ідэй, музыка думак, папарадкаваная тонкім правілам іх размеркавання, правілаў не столькі лагічным, колькі наглядным”. Неад’емным складнікам мастацкай структуры паэтычнага твора павінна быць, паводле Багдановіча, жывапіснасць. Яе бракуе, напрыклад, вершам Чупрынкі, які далёка не заўсёды вытрымлівае прынцып адпаведнасці, менавіта жывапіснасцю (і сэнсам) ахвяруе на карысць “гукавога боку слова”; “заданні жывапіснасці, пластычныя застаюцца” для яго “па-за межамі дасягальнасці”, яны “беглыя, невыразныя і неімагальныя, галоўнае ж

Часта карыстаецца Багдановіч музычнай тэрміналогіяй, гаворачы пра нацыянальныя асаблівасці і дасягненні беларускай паэзіі. Так, сцвярджаючы, “што ў нас вырабілася літаратурная мова”, з’явіліся “новыя тэмпы і новыя спосабы апрацоўкі тэм”, што і “чужым людзям” беларуская паэзія можа даць уяўленне пра наша спецыфічнае “нацыянальнае пачуццё”, крытык падкрэслівае: “...не звінелі, ды і не могуць завзвінец у расійцаў, напрыклад, яго струны так, як у нашай пісьменнасці”.

— трафарэтныя”.

Нарэшце, само паняцце “адпаведнасці” у розных варыяцыях сустракаецца ў Багдановіча, і менавіта ў тым сэнсе, у якім яго разумелі французскія і расійскія папярэднікі паэта. Ды і сучаснікі, з В. Брусавым уключна, які небеспастаўна лічыцца адным з яго настаўнікаў. У артыкуле “Краса і сіла” Багдановіч спецыяльна сыхваецца на пастаянным прыёме Шаўчэнка, “скіраваным у бок дасягнення найвялікшай адпаведнасці паміж рухам пачуцця і рухам верша. Прыём гэты заключаецца ў выкарыстанні асаблівых памеру дзеля абалёўкі кожнага з наступстваў, што мяняюцца ў межах газдзенай рэчы”.

Што бачыў Багдановіч плёнам падобнай суадноснасці, адпаведнасці? Найперш цэласнасць філасофскага і эстэтычнага мыслення, знітаннасць формы і зместу, маналітнасць твора, актыўны саўдзел у вонкавай і ўнутранай арганізацыі мастацкай сістэмы якога бралі б сродкі розных мастацтваў — літаратуры, жывапісу, музыкі, танца. Яе вялікасць Гармонія павінна, паводле паэта, валадарыць у паэзіі (вельмі прыдатны тут радок з яго верша “Цёллы вечар, ціхі вечар...”: “...бачу я, з прыродай зліўшыся душой...”) і — насуперак “расколатай надвае” сучаснай яму духоўнай сферы —

служыць чалавеку, здабыванню і захаванню ім красы і годнасці. Месцамі Багдановіч дае ўяўленне пра такі неад’емны атрыбут сімвалісцкай паэтыкі, як сугестыя. Праўда, замест гэтага тэрміну Багдановіч раз-пораз ужывае паняцце аднаго з ім рада — гіпноз. У таго ж Чупрынкі, у якога “усё ў рытме, усё для рытму”, імклівыя тэмпы “нясуцца...гіпнатызуючы”; звонкія рыфмы, анафара, алітэрацыя падпарадкаваны ўзмацненню “гіпнатычнасці рытму”. Сугестыя ў сімвалістаў, як вядома, мела на мэце ўнушэнне; гэтую ж, па сутнасці, функцыю выконваюць шматлікія мастацкія сродкі ў Чупрынкі — паводле характарыстыкі Багдановіча (і, зразумела, паводле паэтычных рэалій): паўтарэнні, інтанацыйныя варыяцыі аднаго слова: “Скажа, і паўтарыць, і зноў паўтарыць, амаль аднадумна, адназначна, аднастайна, або прама выгукне слова, і яшчэ, і яшчэ раз яго ж, і гэтыя словы ўпарта грукваюць у душу чытача... укараняюць сваё, падтрыманае гіпнозам рытму, падтрымліваючы гіпноз рытму”. Відавочна, гэты і многія іншыя рытмічныя малюнкы не могуць атаясмівацца з рэалізмам, у той час як з сімвалізмам яны суадносяцца больш, чым з якім-небудзь іншым напрамкам. Найбольш блізкія ж яны да сімвалізму лірычна-інтымнага

кшталту, асабліва да паэзіі Верлена з яго слаўным патрабаваннем “Музыка, перш за ўсё”, з яго імпрэсіянісцкасцю, увагай да няўлоўнага, імгненнага, незваротнага. Такім чынам, калі не па вызначэнні, то па тлумачэнні, аб’ектыўна — згодна з разважаннямі Багдановіча — “тып разумовых і эстэтычных густаў” Чупрынкі з’яўляецца сімвалісцкім тыпам.

Дарэчы, доволі рэзкія выказванні Багдановіча на адрас украінскага паэта (“Перад намі талент аголены... напта аднабаковы”, “Беднасць, абстрактнасць, рытарычнасць і аляпаватасць...”) не раз змушалі беларускіх літаратурнаўцаў шукаць прычыны такой заніжанай адзнакі. У прыватнасці, В. Рагойша заўважае: “Да творчасці Чупрынкі М. Багдановіч падыходзіць з сацыяльна-эстэтычных пазіцый... Трэба ўлічыць, што да часу напісання артыкула яго аўтар як паэт і крытык “перахварэў” ужо на пэўнае захапленне некаторымі “ізмамі” (мадэрнізм, сімвалізм)”. Безумоўна, вучоны мае рацыю, гаворачы аб зменах у эстэтычных поглядах паэта цягам яго творчага шляху. Але наколькі, скажам так, “ацаленне” было канчатковым?

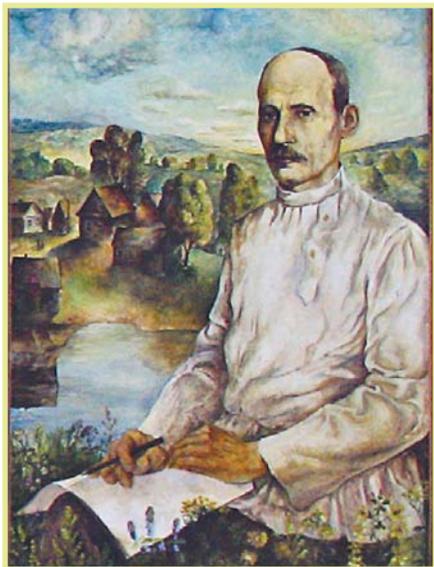
Напрыклад, як быць са “Страцім-лебедзем” (дагучыцца тым жа годам, што і артыкул пра Чупрынку, — 1916), шматсэнсавасць, шматзначнасць якога тлумачыць сам паэт: “Я загумаў твор на тэму біблейскага міфа. Гэтую тэму навеяла мне вайна, гібель мільёнаў і мой уласны лёс”. Такім чынам, біблейскі патоп, Першая сусветная, смерць мільёнаў, уласная адзінота... А з усякай трагічнай наваляй у існаванні чалавека і чалавечтва ці ж не асацыіруецца “Страцім-лебедзь”? Ці ж не сувязь гэтага верша і яго асноўнага вобраза з лёсам не толькі самога Багдановіча, але і ўвогуле беларуса, беларускай нацыі, з яе гісторыяй найлыбейшым чынам увасобіў у сваёй “Паэме вяхі” Аляксей Разанаў? А была ж яшчэ, як сцвярджаюць даследчыкі, і фальклорная падаснова Багдановічава верша — народны сказ аб “Страцім-птушцы”... Гэта першае.

Па-другое, за “грубы сімвалізм” Багдановіч дакарае Янку Купалу ў 1911 годзе — яшчэ ў перыяд працы над “Вянком”, у час найбольш выразных сімвалісцкіх тэндэнцый у сваёй творчасці; варта назваць такія яго вершы як “Чуеш гул? — Гэта сумны, маркотны лясун...”, “Плакала лета, змяло пакідаючы...”, “За дахамі места памеркла нябёс пазалота...”, “Халодная ноччу я ў шырокім, пёмным полі...”, “Мы доўга плылі ў бурным моры...”, “Мне снілася” і інш. Значыць, не ўсё было так лінейна-проста з эстэтычнай эвалюцыяй беларускага паэта.

Думаецца, у асобе Багдановіча даў аб сабе знаць феномен супрацьстаяння крытыка і мастака. Працуючы як паэт без аглядак на школы і нормы, ён зыходзіць толькі з уласных перажыванняў і парыванняў, не абмяноўчы увагай сучасных яму грамадска-палітычных катаклізмаў, але найперш клопоціцца пра “вольны код духоўнай творчасці беларускай нацыянальнай душы”. Іначай цяжка вытлумачыць яго адначасны ўхвалы С.Дрожжыну, які “апісваў толькі тое, што бачыў” і “заўсёды... быў прасты”, і ўласныя дужа няпростыя філасофска-эстэтычныя пошукі, што ніяк не абмяжоўваліся прастай фіксацыяй простых рэчаў.

З іншага боку, не так ужо і катэгарычна супярэчылі адно аднаму Багдановіч-крытык і Багдановіч-мастак; думаецца, непрымальным для паэта быў менавіта “грубы сімвалізм”, які ён разумее, бадай, як штучны, неарганічны, сузіральны, народжаны адно ўяўленнем, без апірышча на рэчаіснасць, няхай і старадаўнюю, увасобленую ў міфах і паданнях.

Знаходзячыся ў 1908–1911 гадах у астрозе, Якуб Колас здолеў напісаць нямала вершаў і невялікіх вершаваных апавяданняў і частку з напісанага надрукаваць. Калі тагачасная Купалава паэзія была дружна, за выключэннем чарнасоценцаў, ухвалена і высока паднятая, то пра Коласавы вершы той пары пісалі з агаворкамі.

На галоўных напрамках сучаснасці

Вартасць часу вызначаецца дзейнасцю людзей. ХХ стагоддзе ўжо стала гісторыяй, аднак і сёння мы старанна вывучаем яго вынікі. Славутыя песняры Якуб Колас і Янка Купала ўвайшлі ў анталогію талентаў беларускай зямлі: яны не толькі адкрылі новую старонку ў мастацкай літаратуры, але і сталі з'явай у культуры нашага народа. Таму небеспадстаўна жыццё і творчасць вялікіх пісьменнікаў стала прадметам і аб'ектам вывучэння ў акадэмічных даследаваннях вучоных Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі. Шмат гадоў прывялі асэнсаванню творчай індывідуальнасці Якуба Коласа доктар філалагічных навук, галоўны навуковы супрацоўнік Васіль Пракопавіч Жураўлёў, які вылучаны на дзяржаўную ўзнагароду — медаль Францыска Скарыны за значны ўклад у вывучэнне і прапаганду творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа.

стацкага слова славу тага класіка. Творчасць Якуба Коласа стала для В. Жураўлёва аб'ектам для тыпалагічных параўнанняў і ўвогуле — крыніцай для літаратуразнаўчых адкрыццяў. Творы Якуба Коласа ўтрымліваюць у сабе тыя парадыхмы мастацкасці, якія зніклі ў творчасці сучасных пісьменнікаў і цяпер патрабуюць засваення і ўзнаўлення. Крытык знаходзіцца на плённым шляху адкрыцця для нас вядома-невядомага Коласа, з кожнай сваёй працай здзіўляе новым паваротам у ацэнцы здавалася б дасканала вывучаных твораў класіка. Як адзначае В. Жураўлёў у манаграфіі "Якуб Колас і паэтыка беларускага рамана", "менавіта такі спосаб асэнсавання ўнутранай прыроды мастацкасці і вывучэння паэтыкі, калі форма твора і яго састаўныя элементы раскрываюцца ў складанай сістэме ўзаемасувязей з адметнасцю аўтарскай індывідуальнасці, праблема-тэматычнымі асаблівасцямі твора, ідэйна-эстэтычнымі пошукамі пісьменніка і шэрагам іншых прычын і ўзаемадзеянняў, пакуль што даваў і дае ў навуцы аб літаратуры найбольш адчувальныя і эфектыўныя вынікі". Гэтым шляхам кроцьчыць далейшы і сёння ў падрыхтоўцы калектыўнага даследавання "Беларуская літаратурная класіка і сучаснасць: праблемы характаралогіі".

В. Жураўлёў — высокапрафесійны даследчык праблем гісторыі, тэорыі і метадалогіі беларускай літаратуры і літаратурнай крытыкі. Высокі ўзровень майстэрства Васіля Пракопавіча як літаратуразнаўцы і крытыка выяўляецца ў манаграфіях "Якуб Колас і паэтыка беларускага рамана" (1991, 20-04), "На шляху духоўнага самаствярджэння" (1985), "У пошуку духоўных ідэалаў" (2000), "Актуальнасць традыцыі: Якуб Колас у пісьменніцкім асяродку" (2002), "Вытокі мужнасці спасцігаючы" (2006, у сааўтарстве). В. Жураўлёў адзін з аўтараў 4-томнай "Гісторыі беларускай літаратуры" і 2-томнай "Гісторыі беларускай літаратуры" на рускай мове. Ён аўтар больш чым 180 навуковых артыкулаў па шматлікіх праблемах беларускай літаратуры ХХ стагоддзя.

Паспяхова праца над некалькімі грунтоўнымі працамі і значныя навуковыя вынікі гэтых прац грунтуюцца таксама на добрасумленнасці, адказнасці, звышпатрабавальнасці В. Жураўлёва да сябе як даследчыка. Вынікі навукова-даследчыцкай дзейнасці В. Жураўлёва маюць выхад у практыку педагагічнай дзейнасці, зарыентаваны на асэнсаванне вопыту напісання буйных і яркіх эпічных твораў, што дазваляе даследчыку абазначыць значныя тэарэтыка-метадалагічныя абгрунтаванні спосабаў "авалодання эпічнай жанравай формай рамана".

У навуковай творчасці В. Жураўлёва спалучаецца глыбіня акадэмічнага стылю даследавання з уменнем выходзіць на шырокія праблемы сучаснасці. Вучоны валодае ўсім сродкамі літаратуразнаўчага аналізу, якія дапамагаюць яму разглядаць літаратурны твор як праз прызму структуры, так і праз прызму духоўных каштоўнасцей быцця. Філасафізм навуковага пошуку вельмі ўдала дапаўняецца псіхалагічным інструментарыем у метадалогіі даследавання. Палемічная вастрыня навуковага дыскурса ў манаграфіях будзеца на адзінстве тэарэтыка-метадалагічнага і гістарычнага падыходаў. Тэорыя не становіцца самадастатковай, а вырастае на глебе ўзважанага і ўсебаковага асэнсавання мастацкага твора. Можна сказаць, што В. Жураўлёў — глыбокі знаўца сучаснасці эпічных форм твора. Навуковыя працы вучонага — базавая аснова ў вывучэнні прозы, у правільным асэнсаванні сучаснага стану нацыянальнай літаратуры.

Неабходна адзначыць, што В. Жураўлёў займаецца падрыхтоўкай будучых даследчыкаў беларускай літаратуры сярод аспірантаў і дактарантаў: ім падрыхтавана шэсць кандыдатаў навук, адзін доктар філалагічных навук. За плённую працу ў галіне беларускага літаратуразнаўства, за вывучэнне і прапаганду мастацкай спадчыны беларускіх класікаў В. Жураўлёў узнагароджаны граматай Вярхоўнага Савета БССР (1981), а ў 2002 г. стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры.

Такім чынам, Інстытут літаратуры НАН РБ ганарыцца такімі таленавітымі даследчыкамі, непераўздыдзенымі майстрамі ў сваёй прафесіі, як доктар філалагічных навук В. Жураўлёў, якія вызначаюць на сённяшні дзень перспектыўныя напрамкі ў развіцці беларускага літаратуразнаўства.

Святлана КАЛЯДКА

На нявольнай волі

С. Палуян у "Нашай Ніве" (студзень-люты 1910 года): "Паглыбела і паэтычная думка і ў Я. Коласа, але ненармальныя ўмовы яго жыцця не даюць яму магчымасці акуратна развівацца, а грамадзянству сачыць за яго развіццём". М. Багдановіч у "Нашай Ніве" (№№ 3—5 за 1911 год): "Цэльнай выглядае яна (кніга паэзіі "Песні жальбы". — Г.Д.) прасветапоглядзе, моцна зросшыся адзін з адным здаюцца яе вершы, але ёсць у ёй і якасць аканямеласці: на працягу аж 4-х гадоў Колас не зрабіў значнага кроку ўперад і ў самых апошніх вершах пяе аб тым жа і так жа, як і ў пачатку сваёй працы. Вядома, турэмнае жыццё не дае яму развівацца і павялічыць круг сваіх тэм". Аўтар летапісу жыцця і творчасці Якуба Коласа М. Мушыньскі гэтак выказвае М. Багдановіча назваў "не пазбаўленым суб'ектыўызму". Можна, і так. Але і М. Багдановіч, вельмі патрабавальны да ўзроўню паэтычнай творчасці, меў права выказаць сваю думку, нават супрацьлеглую іншай (напрыклад, рускага гісторыка, філалага-славіста А. Пагодзіна (1872—1947), які ў "Вестнике Европы" за той жа год высока ацаніў "Песні жальбы", падкрэсліўшы, што змест кнігі больш складаны, чым у Купалавых вершах і што па намалёваных ім карцінах "можна было б проста скласці альбом сялянскай, шэрай, не польскай і не вялікарускай, а зусім своеасаблівай «сярмяжнай» Беларусі...".

загалоўкам: "Пачатак з расказа "Новая зямля". У чэрвені—ліпені напісаны раздзел "Леснікова пасада", у жніўні — раздзелы "Смерць ляснічага", "Каля зямлянкі", "Дзядзька-кухар", у верасні — "Пярэбары", "На першай гаспадарцы" і пачатак раздзела "Дарэктар". Усе названыя акалічнасці паказваюць нам, сённяшнім чытачам, птуціны Коласавых задум і іх здзясенненні. М. Лужанін у кнізе "Колас расказвае пра сябе" зазначаў, што аўтара менавіта туг, у астрозе, абуджалі памяць і настальгія — "абразкі дзіцячага жыцця, незваротны альбуцкі "рай"... бяры ды перанось на паперу".

кожны агінаецца пры сустрэчы, каб і самому не падпасці пад падазрэнне. Тут я і пачуў, нібыта трапіў у новае кола, нічым не лепшае за астрог... Тады канчаткова ўжо абдумаў «Сымона». Уявіў сабе ўсе колы пакут, праз якія ён павінен прайсці, каб духоўна спачыць у апошнім, зрабіцца звычайным хлебаедам з дарэмна змарнаванымі здольнасцямі. Накідаўшы збольшага запеўку, зразумеў, што гэтая работа цяпер будзе для мяне стрыжнем. Утрымаюся за яго — значыць, не звяр'яецца, не сап'юся, наогул, не пайду на ніз, у падонкі, у паслугачы". І далей: "Туга не адпускала мяне. Не

У сакавіку — маі 1911 года Колас піша вершаванае апавяданне "Як дзядзька ездзіў у Вільню і што ён там бачыў". Яно выйдзе толькі ў 1918-м у "Вольнай Беларусі" з падзагалоўкам: «З расказа «Новая зямля», з пазнакай пад тэкстам: «Мінскі астрог».

Даследчыкі Коласавай творчасці (С. Аляксандравіч, Ю. Пшыркоў, А. Лойка) зазначалі, што ў час знявольнення Якуб Колас сярод іншых перапісваўся і з Марыяй Дзмітрыеўнай Каменскай (будучая жонка), што калега-настаўніца незадоўга да яго вызвалення паслала паштоўку, на якой быў малюнак незабудак і подпіс: «Яшчэ не паспеюць адцісці незабудкі, як Вас выпустяць на волю». У верасні (11 ці 15-га) ён і выйшаў за астрожныя вароты...

бачыў выхаду. Усё вакол нібы замкнулася, яшчэ горш, чым у тым астрожным карцэры. Няма надзеі на існаванне. Невядома, як заўтра жыць, што рабіць. Кавалак у горла не лезе, асабліва як падумаю, што адбіраю апошнюю ў сям'і... Сталі з'яўляцца думкі пра "Сымона...", праўда, змрочныя. А ўсё ж забываўся, папішу — і як быццам цяжар з плячэй скінецца".

З запісанага М. Лужаніным: "Пасля выхаду з астрога з'явіўся другі клопат: трэ было ратавацца ад ваеннай службы. Трапляць з турмы ў казарму мне страшэнна не хацелася". Звярнуўся ў канцэлярыю мінскага губернатара з просьбай памачы ўладкавацца на працу — "Пасядзелі, параліся, да вынікаў так і не дагаварыліся. Я пайшоў на вакзал і — проста ў Вільню... Ехаў туды не з пустымі рукамі. Вёз тры сшыткі ў цыратовых вокладках. І ўсё з вершамі".

Чуйная душа не можа не адчуць адчай чалавека і паэта, якому ўжо набліжаўся 30-ы год і якому хацелася працаваць на карысць школьнай справы, беларускай літаратуры, мець сям'ю! У лістападзе Якуб Колас падаецца ў мястэчка Лунінец Пінскага павета Мінскай губерні да таварыша В. Філіповіча, які паспрыяў яму даваць платныя ўрокі 20 вучням, дзецім чыгуначнікаў. У вольны час Колас працуе над першай часткай пэмы "Сымон-музыка". "Крыху акрыяўшы, — запісваў М. Лужанін, — і ў надзеі на заробтак, на пачатку зімы ў Лунінец я за некалькі тыдняў сабраў усе чарнавікі і напісаў першую частку". Працягвае працу і над паэмай "Новая зямля" (раздзел "За сталом"), піша новыя вершы, апавяданні, большасць з чаго будзе апублікавана толькі ў 1920-я.

Якуб Колас сустракаецца са знаёмымі, безумоўна, і ў іх шукаючы падтрымкі. Не зачэпіўшыся за што-небудзь у Вільні, амаль тут жа пакідае яе і падаецца да родных у Смольню — "з пачуццём выкінутага з жыцця чалавека. Дзверы на работу замкнуты, падтрымкі няма,

Генрых ДАЛІДОВІЧ

Калектыў Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы выказвае глыбокае спачуванне навукому супрацоўніку музея Упенікі Лілі Іванаўне ў сувязі з напатакшым яе вялікім горам — смерцю МАЦІ.

Менавіта ў такім аспекце ўспрымаліся ваенныя падзеі, трапна замацаваныя ў пагаворцы рускіх салдат, якія вялі 810-дзённую абарону Сморгоні ў гады Першай сусветнай вайны, удзельнікамі міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, праведзенай Інстытутам гісторыі НАН Беларусі разам з Гродзенскім абласным і Сморгонскім раённым выканаўчымі камітэтамі 18—19 мая гэтага года з нагоды 90-годдзя абароны горада.

«Хто пад Сморгонню не ваяваў, той вайны не бачыў»

Сморгонь па праве можна аднесці да сімвалаў армейскай стойкасці, вайсковай мужнасці і салдацкай адвагі. Якраз тут, на перадавых пазіцыях рускай арміі, упершыню прагучаў загад вярхоўнага камандавання "Ні кроку назад!". У ходзе доўгатэрміновай абароны беларуская зямля была па сутнасці эксперыментальнай пляцоўкай, дзе восенню 1915 г. немцы распачалі газавую вайну, выкарыстаўшы агруту на пазіцыях 3-й гвардзейскай пяхотнай дывізіі сморгонскага ўчастка расійска-германскага фронту.

Пра вынікі даследчыцкай працы, якую праводзяць беларускія навукоўцы разам з гісторыкамі іншых краін па вывучэнні тых ужо далёкіх старонак айчыннай гісторыі напярэдадні 100-гадовай даты з пачатку Першай сусветнай вайны, пачулі не толькі прадстаўнікі мясцовых органаў улады, вучоныя з Беларусі, Азербайджана, Галандыі, Літвы, Расіі і Украіны, але і настаўнікі, студэнты і школьнікі Сморгоншчыны, якія цягам двух дзён з вялікай цікавасцю ўдзельнічалі ў навукова-практычнай канферэнцыі.

На пленарным пасяджэнні прагучалі даклады прафесара А. Літвіна на тэму "Першая сусветная вайна ў гістарычнай памяці беларускага народа", дырэктара Дэпартамента па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі У. Адамушкі — "Дакументы Нацыянальнага архіўнага фонду Беларусі аб Першай сусветнай вайне", кіраўніка Сморгонскага ваенна-гістарычнага цэнтра У. Лігуты на тэму "810-дзённае процістаянне ў Сморгоні ў 1915—1917 гг.", галоўнага спецыяліста Расійскага дзяржаўнага ваенна-гістарычнага архіва І. Карпеева — "Да пытання аб ролі 2-й арміі Заходняга фронту ў летнім наступленні рускіх войск 1916 г.", намесніка галоўнага рэдактара "Украінскага гістарычнага часопіса" А. Доніка на тэму "Грамадская дабрачыннасць ва Украіне ў гады Першай сусветнай вайны", начальніка ўпраўлення Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь па ўвекавечанні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр вайны, палкоўніка В. Шумскага на тэму "Вайсковыя пахаванні часоў Першай сусветнай вайны: з практыкі дзейнасці 52-га батальёна Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь", дацэнта С. Новікава — "Беларусь перыяду Першай сусветнай вайны ў сучаснай германскай гістарыяграфіі".

У першы дзень увазе ўдзельнікаў канферэнцыі былі прапанаваны культурныя мерапрыемствы, якія ўключалі экскурсію "Крэва—Сморгонь" з наведваннем Крэўскага замка, паказам рэшткаў храма ў в. Наваспаск і лініі абарончых збудаванняў часоў Першай сусветнай вайны ў в. Холакі, экскурсію па марш-

руце "Сморгонь—Залессе" з наведваннем сядзібы М. Агінскага — аўтара сусветна вядомага паленеза "Развітанне з Радзімай". наведвалі таксама Сморгонскі гісторыка-краязнаўчы музей. У ходзе наведвання музея адбыліся прэзентацыі дзвюх выстаў і эскізнага праекта, прысвечаных тэме захавання ў гістарычнай памяці падзей Першай сусветнай вайны на тэрыторыі Сморгоншчыны.

Як вынікала з паведамленняў, не толькі ваеннае процістаянне вызначала асноўныя рысы тагачаснага беларускага грамадства. Беларусь перыяду Першай сусветнай вайны з'яўлялася аб'ектам польскай палітыкі Германіі 1915—1917 гг. (дацэнт А. Бабкоў, Гомель). Аб гістарыяграфічным аспекце вайны распавядаў Б. Янішын (Кіеў). З тэмай "Палітычная паліцыя Расійскай імперыі ў гады Першай сусветнай вайны" выступіў дацэнт БДУР А. Гронскі.

Большасць выступленняў удзельнікаў навукова-практычнага форуму прагучала на пасяджэннях трох секцый, адпаведна: 1) "Глобальны геапалітычны канфлікт 1914—1918 гг.: пытанні ваеннай гісторыі"; 2) "Вайна і грамадства: палітычны, сацыяльна-эканамічны, культурны, нацыянальны і гуманітарныя аспекты ваеннага процістаяння"; 3) "Гістарычная памяць пра Першую сусветную вайну: пытанні мемарыялізацыі і музейфікацыі ваенных падзей 1914—1918 гг.".

На першай секцыі найбольшую цікавасць выклікалі выступленні, прысвечаныя пытанню ваеннай гісторыі — дацэнта С. Піваварчыка (Гродна), А. Лазінскага і прафесара У. Марахоўскага (Львоў), В. Сураева (Мінск), У. Кікнадзе (Масква), С. Аверчанкі (Масква), маёра Д. Дзьякава, А. Аглу (Баку), вучня Сморгонскай гімназіі № 4 В. Лігуты, прафесара А. Парошына (Саратаў), М. Смальянінава (Мінск), выкладчыка БарДУ М. Кобрына, краязнаўца А. Бумая (Сморгонь), студэнта БДПУ імя М. Танка П. Савіцкага (Мінск), краязнаўца А. Рогача (Мядзель), археолага А. Каркоткі (Вілейка), С. Трацяка (Мінск), аспіранта ГрДУ В. Радзіёнавай.

Дыскусійны характар насілі асобныя паведамленні на пасяджэнні, якое ладзілася на базе Сморгонскага гісторыка-краязнаўчага музея пад кіраўніцтвам прафесара БДПУ імя М. Танка Э. Іофе. У цэнтры разгляду ўдзельнікаў секцыі стаялі нетрадыцыйныя для ваеннай гісторыі аспекты грамадскага жыцця на Беларусі ў гады Першай сусветнай вайны. Як вынікала з паведамленняў, не толькі ваеннае процістаянне вызначала асноўныя рысы тагачаснага беларус-

кага грамадства. Беларусь перыяду Першай сусветнай вайны з'яўлялася аб'ектам польскай палітыкі Германіі 1915—1917 гг. (дацэнт А. Бабкоў, Гомель). Аб гістарыяграфічным аспекце вайны распавядаў Б. Янішын (Кіеў). З тэмай "Палітычная паліцыя Расійскай імперыі ў гады Першай сусветнай вайны" выступіў дацэнт БДУР А. Гронскі. Крыніцзнаўчыя аспекты пытання знайшлі адлюстраванне ў паведамленні С. Рудовіча, які

прадставіў бачанне вайны, палітыкі і паўсядзённасці вачыма мастака-краязнаўцы Ф. Рушчыца. Духоўнае жыццё на фронце і ў прыфрантавай паласе Беларусі ахарактарызаваў айцец Аляксандр Яцкевіч (Мінск). Навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі У. Лахоўскі спыніўся на палажэнні рускамоўных адукацыйных устаноў у Беларусі ў гады Першай сусветнай вайны 1914—1918 гг. Пытанне аб бежанцах і спробах па яго вырашэнні ў 1918 г. стаяла ў цэнтры ўвагі старшага навуковага супрацоўніка Інстытута гісторыі В. Мазца. Асабліва актыўнае абмеркаванне выклікала паведамленне дацэнта РІВШ Д. Мігуна на тэму "Тэрыторыя

Аднак самай захапляльнай атрымалася сустрэча паміж удзельнікамі навуковага форуму, настаўнікамі і навучэнцамі гарадской СШ № 6. Распачаў пасяджэнне секцыі У. Сосна — ураджэнец гэтага краю, вядомы беларускі гісторык, дацэнт БДУ, які адкрыў пасяджэнне выступленнем на тэму "Сморгоншчына: невядомыя старонкі гісторыі краю".

Беларусі ў складзе Обер Ост", на прыкладзе якога сутыкнуліся традыцыйныя погляды і новыя падыходы да пытанняў ваеннай гісторыі. Лёс горада-крэпасці Гродна ў гады вайны разгледзеў дацэнт А. Чэрнякевіч. Праблема, звязаная з дзейнасцю беларускага нацыянальнага руху ў зоне германскай акупацыі ў 1915—1917 гг., дакладна вызначыў С. Хоміч. Аб інтэлігенцыі Беларусі ў гады Першай сусветнай вайны пад вуглом гістарыяграфічнага аналізу паведамыла дацэнт МГЭІ В. Вірская. "Першая сусветная вайна ў лёсе ксяндза Адама Станкевіча" была паказана ў выступленні А. Вашкевіча. Прафесар

Э. Іофе прадставіў навуковай грамадскасці вынікі свайго даследавання тэмы гісторыі беларускіх яўрэяў у 1914—1917 гг. Дзейнасць "Камітэта Екапо" ў Сморгоні ў 1919—1930-х гг. раскрыла Р. Белеўскене (Вільнюс). Завяршала пасяджэнне выступленне дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі ў Гродна Т. Афанасьевай аб дакументах, захаваных у фондах архіва пра яўрэйскіх бежанцаў часоў Першай сусветнай вайны.

Аднак самай захапляльнай атрымалася сустрэча ўдзельнікаў навуковага форуму з настаўнікамі і навучэнцамі гарадской СШ № 6. Распачаў пасяджэнне секцыі У. Сосна — ураджэнец гэтага краю, вядомы беларускі гісторык, дацэнт БДУ, які адкрыў пасяджэнне выступленнем на тэму "Сморгоншчына: невядомыя старонкі гісторыі краю". Прафесар А. Шаркоў пазнаёміў аўдыторыю з цяперашнімі праблемамі захавання і догляду вайсковых пахаванняў перыяду Першай сусветнай вайны на тэрыторыі Беларусі. Краязнаўца з Вілейкі А. Капцюг спыніўся на канкрэтным прыкладзе — ушанаванне "храма памяці рускім воінам, якія загінулі ў сапраўдную айчынную вайну 1914—1917 гг.". Наглядным і пераканаўчым атрымалася выступленне журналіста, аўтара фотаальбома "Па слядах Першай сусветнай вайны ў Беларусі: Сморгонскі раён" У. Багданава пра сучасны стан вайсковых пахаванняў Першай сусветнай вайны на тэрыторыі Беларусі. Сенсацыйны характар мела паведамленне маладых даследчыкаў з Галандыі — Фервая Арыяна і Пронка Арнольда

— на тэму "Германскія і аўстра-венгерскія бібліяграфічныя і архіўныя крыніцы па гісторыі Першай сусветнай вайны і іх практычнае выкарыстанне ў ваеннай археалогіі", якая была наглядна прадстаўлена аўтарамі ў прывезенай з сабой багатай калекцыі карт, схем, малюнкаў, фотаздымкаў і іншых архіўных і дакументальных крыніц. Аб цяперашніх праблемах па ўвекавечанні памяці абаронцаў Айчыны часу Першай сусветнай вайны з хваляваннем распавядаў даследчык М. Жураўкоў. Рэдактар "Беларускага гістарычнага часопіса" спыніўся на пытаннях адлюстравання праблем ваеннай гісторыі на

старонках вядучага навуковага, навукова-метадычнага ілюстраванага часопіса Беларусі. На пасяджэнні былі прадстаўлены вынікі творчага конкурсу па мемарыялізацыі падзей Першай сусветнай вайны, агучаныя выкладчыкам універсітэта культуры і мастацтваў В. Калесінскім. Дырэктар Гістарычнай майстэрні ў Мінску дацэнт К. Козак вёў размову пра культуру памяці ў Беларусі. З калекцыяй прадметаў, захаваных з часоў Першай сусветнай у фондах Сморгонскага гісторыка-краязнаўчага музея пазнаёміла А. Маркава. Настаўнік Крэўскай сярэдняй школы, краязнаўца А. Камінскі пры дэманстрацыі арыгінальных фотаздымкаў з асаблівым хваляваннем распавядаў пра Крэва "на здымках часоў Першай сусветнай вайны". Эпіграфічныя помнікі Першай сусветнай на тэрыторыі Сморгоншчыны былі ў цэнтры ўвагі краязнаўцы У. Прыхача. "Багушэвазнаўца" (У. Сосна), краязнаўца У. Содаль агучылі свае новыя знаходкі пра в. Кушляны ў 1914—1917 гг. Студэнт гістафака БДУ Я. Мальшэўскі спыніўся на пахаваннях расійскіх салдат на Сморгоншчыне. Вучань гімназіі № 4 г. Сморгоні А. Усаў пазнаёміў удзельнікаў пасяджэння з вынікамі сваіх пошукаў па даследаванні брацкай магілы трох рускіх салдат пад в. Крэва. У ходзе дыскусіі гукалі словы заклапочанасці агульнай сітуацыяй, якая сёння паказвае ступень захавання падзей вайны ў гістарычнай памяці народаў.

На падвядзенні вынікаў канферэнцыі былі прыняты практычныя рэкамендацыі, якія напярэдадні 100-годдзя з пачатку Першай сусветнай вайны былі пастаўлены перад выканаўчымі органамі ўлады, айчыннымі гісторыкамі і шырокай грамадскасцю.

Падсумаванне не будзе мець завершаны выгляд, калі не згадаць тры моманты. Першы — канферэнцыя праводзілася ў рамках выканання Дзяржаўнай комплекснай праграмы навуковых даследаванняў на 2006—2010 гг. "Гісторыя беларускай нацыі, дзяржаўнасці і культуры". Другі — канферэнцыя прайшла на высокім арганізацыйным узроўні дзякуючы падтрымцы кіраўніцтва прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і выканкамаў Гродзенскай вобласці і Сморгонскага раёна. Трэцяе — будучыя канферэнцыі стануць больш выніковымі ў тым выпадку, калі цяперашняе грамадства захаве асновы гістарычнай памяці, пры інтэрпрэтацы гістарычнага мінулага і фарміраванні каштоўнасных апор нацыянальнай самасвядомасці будзе зыходзіць з сучаснага ўзроўню навуковых ведаў.

С. НОВІКАЎ,
удзельнік канферэнцыі

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валерый **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аддзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на «ЛіМ»
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва»

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва»

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3464
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друку
18.07.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 3837

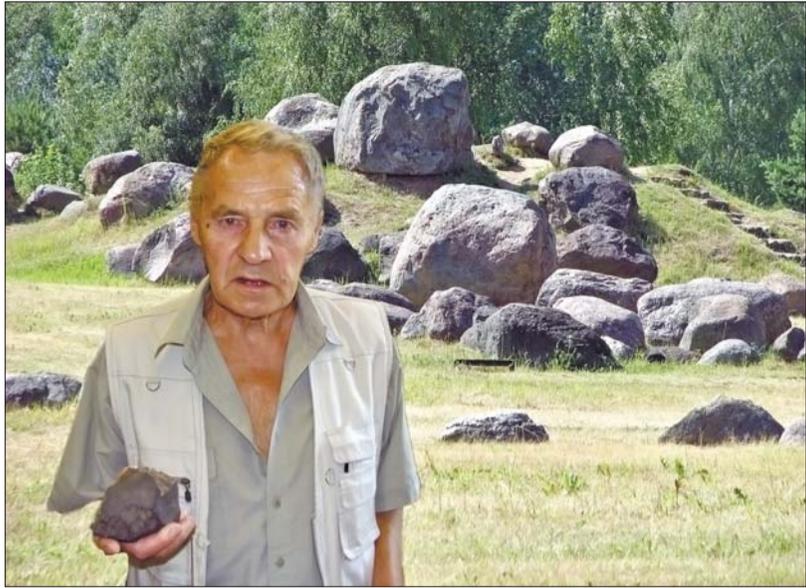
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 486005 1

Беларуская зямля ўтойвае шмат чаго цікавага. Рэшткі старажытных гарадзішчаў, скарбы, зброя мінулых войнаў — усё гэта неаднаразова не толькі ставілася падставай для раскопак, але і натхняла творцаў. Акрамя гэтага наша зямля захоўвае і «касмiчныя сувенiры» — метэарыты, рэшткі нябесных цел. Яны таксама неаднаразова былі аб'ектамі пiльнай увагі калекцыянераў, майстроў па каменi, вучоных i святароў. Пра тайны з'яўлення метэарытаў на Беларусi нам распавёў вядучы навуковы супрацоўнiк Інстытута геахіміi i геафізікі НАН Беларусi Усевалад БАРДОН.

У пошуках «касмiчных сувенiраў»

Гісторыя беларускага метэарыта

Раней чалавек не мог спастыгнуць сутнасці неверагоднага з'яўлення нябесных цел на Зямлі і прыпісваў яго да міфалагічных з'яў. Ёсць меркаванні, што жалезны век наступіў дзякуючы якраз знаходкам метэарытаў, якія можна было каваць халодным спосабам...

Першы летапісны ўспамін прыпадае на 1091 год. Лаўрэнцьеўскі летапіс распавядае: «В се лето бысть Всеволоду ловы деюще зверинья за Вышегородом, заметавшим тенета и кличанам кликнувшим, снаде превелики змий от небес, ужасася вси людье. В се же время земля стукну, яко мнози слышаша...»

І хоць вытокі беларускай метэарыстыкі ляжаць яшчэ ў часах Кіеўскай Русі, толькі ў 1807 годзе ў Брагінскай раёне было знойдзена 13 кавалкаў метэарыта агульнай масай 857,6 кг. На сённяшні дзень захавалася 7 яго частак: 5 у беларускай калекцыі і па адной у Расійскай і Украінскай акадэміях навук.

Лёс некаторых метэарытаў нечым нагадвае лёс страчаных культурных каштоўнасцяў. Напрыклад, каменны метэарыт Заброддзе («нябесныя падарункі» бываюць каменныя, жалеза-каменныя) прызямліўся ў Беларусі ў 1893 годзе, а захоўваецца ў Вільнюскім універсітэце, на Беларусі ёсць толькі дакладная копія гэтага, падобнага на прыроднаю частку снарада, каменя...

На сённяшні дзень афіцыйна даказана існаванне 5 беларускіх метэарытаў. Яны названы ў гонар населеных пунктаў, побач з якімі былі знойдзены, а гэта — Брагін, Заброддзе, Жмені, Грэск і Чорны Бор. Кажуць, што быццам бы ў 60-я гады мінулага стагоддзя ўсё ж такі быў зарэгістраваны шосты метэарыт Пружаны, але яго ніхто ніколі не бачыў.

Акрамя іх беларуская калекцыя ўключае яшчэ каля 70 фрагментаў іншых метэарытаў з усяго свету. Іх нашы вучоныя вымянялі на кавалкі распіленага Брагіна. Мяркуюцца, што ў будучым яны зоймуць пачэснае месца ў спецыялізаваным музеі...

Паляўнічыя-энтузіясты

Штогод у Камісію па метэарытах паступае каля 10 розных камянёў, якія прывоззяць ці дасылаюць людзі з розных куткоў нашай краіны. Як правіла, гэта звычайныя камяні, не болей таго...

У 2001-м паступіла паведамленне ад Гендрыка Талейкі, жыхара вёскі Хотавы Станіслаўскага раёна Мінскай вобласці, што якраз побач з яго населеным пунктам ляжыць шосты беларускі метэарыт, верагодна, частка Заброддзя. Пра гэта калісьці распавядала маці Талейкі. Пацвердзілі легенду і папярэднія магнітаметрычныя даследаванні Камісіі па метэарытах. Усе факты ўказваюць на тое, што на Станіслаўцоўшчыне ляжыць метэарытнае цела, а не трактар ці зброя часоў Вялікай Айчыннай...

— Раней, у савецкія часы, камісіі выдзяляліся хоць нейкія грошы. Зараз — нуль! — сведчыць Усевалад Бардон. — Магчыма таму ў чэрвені на раскопкі выехалі менавіта энтузіясты з так званай «Уфалагічнага камітэта». Калі метэарытнае цела атрымаў, даследуюць і зарэгіструюць у суветным каталозе — беларускаму можа чакаць своеасаблівае сенсацыя.

Як заўважае Усевалад Бардон, сапраўднае паляванне на метэарыты ладзіць прыватныя калекцыянеры. Ды і не дзіва — далёка не кожны навукова-даследчы інстытут можа дазволіць сабе набыць такі дарагі камень незвычайна паходжання, асабліва калі гэта штучны экзэмпляр, а не рэштка метэарытнага дажджу, які выпадае тонамі і не з'яўляецца рэдакцыяй. Па словах Усевалада Яў-

генавіча, сёння за грам метэарыта даюць у сярэднім столькі, колькі за грам золата. Пры гэтым трэба ўлічваць, што «касмiчныя сувенiры» важаць некалькі дзесяткаў, а то і соцень кілаграмаў.

Кошт можа ўзрастаць у залежнасці ад абставін прызямлення «касмiчнага гасця». Усевалад Бардон распавядае, што колькі год таму ў ЗША метэарыт прабіў капот аўтамабіля. У выніку, калекцыянер аздаў за пашкоджаную машыну з метэарытам столькі грошай, што аўтамабілісту-«гаротніку» хапіла іх на некалькі новых шыкоўных аўто...

На Беларусі таксама ёсць калекцыянеры, якія часам прыходзяць да супрацоўнікаў Інстытута геахіміі і геафізікі, каб пацвердзіць касмічнае паходжанне каменя. Часта ў лаўкаў прадаюць падробкі, а простым абыяцелям прапануюць нават статуэткі з каляровага каменя.

Таямнічы чорны камень

Значэнне метэарыта для навукі вялікае. З яго дапамогай можна пазнаваць хімічныя і фізічныя працэсы ў космасе ды на іншых планетах, а таксама дакопвацца да таямніц Зямлі. Мяркуюцца, што ўсе планеты пабудаваны па зямным прыкладу, а таму метэарыты могуць даць гэтым новым пацвярджэнні.

— У метэарытах прысутнічаюць амаль усе элементы, якія ёсць на Зямлі, і не знойдзена аніводнага, якога б не было. Таксама ёсць арганічныя спалучэнні, але ніжэйшых форм жыцця не выяўлена, — заяўляе Усевалад Бардон. Знаходкі часам здзіўляюць. Напрыклад, у Новаўрэйскім метэарыце знайшлі... дыяменты. «Скарб з космасу» дапамог вучоным у распрацоўцы параметраў атрымання штучных алмазаў.

Як жа адрозніць падробку ад аўтэнтчнага каменя? Па словах Усевалада Бардона, сапраўдны ме-

тэарыт звычайна важкі, пакрыты чорнай ці цёмна-карычневай плёнкай, у жалезных ёсць умяціны, бы ў гліне ад ганчарскіх палыцаў. Усевалад Бардон распавядае, што калісьці для масавага чытача нават была выдадзена брашура «Як знайсці метэарыт», дзе былі ўсе адказы...

— Аніякімі звышнатуральнымі ўласцівасцямі і радыяцыйнай метэарыты не валодаюць, заяўляю гэта як вучоны, — супакойвае Усевалад Яўгенавіч. — Так, ведаю, што некаторыя дзікія народы нават елі сцёртуто ў парашок пароду. У мусульманскай святыні, храме Кааба (Мекка) ляжыць вялікі чорны камень. Знаўцы лічаць, што ён незвычайна паходжання, але ж вернікі супраць правядзення навуковага аналізу і сколу часткі са святыні.

Спакушаюцца і на беларускія метэарытныя скарбы. Калісьці 300-кілаграмовы Грэск упрыгожваў фае Інстытута геахіміі і геафізікі, але ж вандалы адлілавалі кавалак. Супрацоўнікі інстытута схавалі камень ад публікі...

Апошнім часам усё больш і больш амерыканскіх кінастужак і кніг прысвячаецца Апакаліпсісу, які нясучь за сабой гіганцкія метэоры, каметы. Усевалад Яўгенавіч лічыць такія фільмы казкамі, але не выключае магчымасці падзення небяспечнага нябеснага цела на Зямлю:

— Спосабы абароны ад дробных метэарытаў распрацаваны даўно. Думаю, што сучасная тэхніка дазваляе адвесці ад Зямлі готую бяду. Аднак на ўсё трэба немалява грошы, адной краіне з вялікай камай не справіцца — трэба аб'ядноўваць намаганні.

Пакуль вучоныя і калекцыянеры працягваюць паляванне на таямнічыя касмічныя сувенiры, дзеячы літаратуры і мастацтва не спыняюць намаганні ў раскрыцці метэарытных тайн у кіно, жывалісе, літаратуры. Няблага, каб плён фантазіі хоць неяк судакранаўся з рэальнасцю...

Сяргей ДУБОВІК

Фота аўтара

На здымку: Усевалад Бардон; кавалкі метэарытаў.

Тэматычны праект

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі праходзіла выстаўка выцінанак члена Саюза майстроў народнай творчасці Вячаслава Дубінкі і яго вучняў з Чачэрскага раёна «Раскажы, аблачынкі...». Экспазіцыя была арганізавана пры падтрымцы французскай асацыяцыі «Спадчына без межаў» (PsF) у рамках міжнароднай праграмы «CORE» («Супрацоўніцтва для рэабілітацыі ўмоў жыцця ў пацярпелых ад чарнобыльскай катастрофы раёнаў Беларусі»).

Дадзена праграма ініцыявана ў 2003 годзе Камітэтам па праблемах катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, скіравана на падтрымку мясцовых ініцыятыв і рэалізацыя непасрэдна на тэрыторыі пацярпелых раёнаў.

Акцыя «Раскажы, аблачынкі...» — частка тэматычнага праекта «Практычная радыялагічная культура, перадача памяці паміж народамі і пакаленнямі», адобранага кіраўніцтвам «CORE» і Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

Мэта праекта — зберажэнне памяці пра Чарнобыль шляхам арганізацыі мастацкага працэсу, удзельнікамі якога з'яўляюцца школьнікі з дзесяці краін свету. Дзесяцім было прапанавана, пад кіраўніцтвам прафесійных мастакоў і пісьменнікаў, прыдумаць і праілюстраваць казку на тэму «Раскажы, аблачынкі...». Галоўны «герой» апавядання — воблачка, якое з'явілася над Чарнобылем пасля выбуху. Натураліста, цяжка пераацаніць значнасць гэтай акцыі не толькі для выхавання навучэнцаў, але і для глыбокага асэнсавання мастакамі свайго творчага патэнцыялу.

Да слова, Вячаслаў Дубінка, неаднаразова ўдзельнік і прыжэр шматлікіх міжнародных выставак, адзін з першых у 1966—1971 гадах адрозніў гэты цікавы народны від мастацтва. Пад яго кіраўніцтвам юныя майстры стварылі і прапануюць увазе наведвальнікаў свае творы: у экспазіцыю ўвайшлі сорак выцінанак.

На выстаўцы таксама прадстаўляліся матэрыялы са збору Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі.

В. К.

Неўзабаве —

«Пінскі сшытак»

Насычанай была творчая камандзіроўка супрацоўнікаў часопіса «Нёман» — галоўнага рэдактара Ніны Чайкі і рэдактара аддзела публіцыстыкі Таццянай Куварынай у Брэсцкую вобласць. Яны наведалі тры раённыя цэнтры — Пінск, Лунінец і Ганцавічы, дзе ў раённых бібліятэках правялі прэзентацыю 4-га нумара часопіса, у якім быў надрукаваны раман-хроніка «Час пастыра» пінскага пісьменніка і журналіста галоўнага рэдактара пінскай раённай газеты «Палеская праўда» Мікалая Елянеўскага.

У Пінску да сустрэчы ў Цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Я. Яніншчыц далучылася яшчэ адна пісьменніца, таксама актыўны аўтар «Нёмана», галоўны рэдактар пінскай гарадской газеты «Пінскі веснік» Марыя Ляшук.

Пра планы «Нёмана» на будучае, пра адкрыццё ў часопісе новых славных імён пісьменнікаў, паэтаў і крытыкаў, сярэд якіх шмат ураджэнцаў Піншчыны, такіх як Мі-

калай Елянеўскі, Юрый Саланевіч, Марыя Ляшук, Валянціна Локун і іншыя, расказала Ніна Чайка. Яна таксама звярнула ўвагу прысутных на новы праект часопіса, які плануецца ажыццявіць у жніўні і які непасрэдна будзе звязаны з Піншчынай — «Пінскі сшытак», у якім «Нёман» прадставіць сваім чытачам творчасць таленавітых людзей гэтага краю.

Пісьменнік Мікалай Елянеўскі, у мінулым ваенны журналіст, расказаў, як сумаваў у далечыні ад Радзімы аб Палессі, аб родных сэрцу палешуках, аб тым, што натхніла яго на напісанне рамана «Час пастыра». Гады пошукаў не прайшлі дарэмна — Мікалай Васільевіч знайшоў шмат цікавых гістарычных дакументаў. Але аб гэтым лепш хай чытачы даведаюцца з рамана...

У Пінску творчую дэлегацыю з Мінска прыняў старшыня Пінскага гарвыканкама Аляксандр Гордзіч, які выказаў гатоўнасць падтрымаць творчы праект часопіса і адзначыў, што гэта падзея будзе вельмі дарэчы, бо ў жніўні Пінск адзначае сваё 910-годдзе.

Таццяна ДЗЕРАХ